

ТЕТЯНА ЖИТНІК, КАТРІН АЛЬТ

**ІНТЕГРАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ
ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ**

**РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ГАМБУРЗЬКОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У
ЗАГРОЗЛИВИХ УМОВАХ ЖИТТЯ, SCIENCE BRIDGE FOR UKRAINE
(ТРИВАЛІСТЬ 01.12.22 – 30.09.23)**

TETIANA ZHYTNIK, KATRIN ALT

**INTEGRATION AND DEVELOPMENT OF UNIVERSAL HUMAN
VALUES OF REFUGEE CHILDREN FROM UKRAINE IN GERMANY**

**RESULTS OF THE RESEARCH PROJECT WITHIN THE REALIZATION OF
THE HAMBURG PROGRAMME FOR SCIENTISTS IN THREATENED LIVING
CONDITIONS, SCIENCE BRIDGE FOR UKRAINE (DURATION 01.12.22 - 30.09.23).**

Кам'янець-Подільський
Видавець ПП Зволейко Д. Г.
2023

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Мелітопольського
державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 4 від 01.11.2023 року)*

Наукові редактори:

Огульчанська Оксана – кандидат філологічних наук, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Мелітополь, Україна).

Мочалова Дар'я – здобувачка Гамбурзького вищого навчального закладу прикладних наук (Гамбург, Німеччина).

Рецензенти:

Рейпольська О. Д. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України (м. Київ).

Гаврилюк С. М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Карнаухова А. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ).

Житнік Т.С.

Ж 74 Інтеграція та розвиток загальнолюдських цінностей дітей-біженців з України в Німеччині. Результати дослідницького проекту в рамках реалізації Гамбурзької програми для науковців, які перебувають у загрозливих умовах життя, Science Bridge for Ukraine (тривалість 01.12.22-30.09.23) / Т.С. Житнік, Катрін Альт. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2023. – 128 с.; іл.

ISBN 978-617-620-356-8

Представлено дослідницьку роботу з інтеграції та розвитку загальнолюдських цінностей дітей-біженців з України в Німеччині, співпрацю з інституціями та організаціями Німеччини, схарактеризовано отримані результати співпраці, що дозволило акумулювати ідеї щодо досвіду роботи педагогів, представників громадських організацій, асоціацій, груп, структур та об'єднань із зазначеною категорією дітей. У роботі визначено ефективні методи, що сприяють розвитку загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури та визначено ефективні шляхи інтеграції дітей-біженців з України в німецьке середовище.

Для соціальних працівників, працівників роботи з молоддю, волонтерів, психологів, педагогічних та науково-педагогічних працівників усіх ланок освіти, а також для здобувачів освіти та фахівців у галузі дошкільної та початкової освіти.

УДК 373.2.015.31:7

ЗМІСТ

1. АКТУАЛЬНІСТЬ, МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЕТАПИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ _____	4
2. НАЛАГОДЖЕННЯ КОНТАКТІВ З РІЗНИМИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИМИ, ОСВІТНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ Й ОБ'ЄДНАННЯМИ НІМЕЧЧИНИ _____	6
3. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ВІЙНУ І ВИМУШЕНИЙ ПЕРЕЇЗД (НА ОСНОВІ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС) _____	9
4. САМООСВІТА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЛАСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ _____	11
5. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРІЇ ЗАХОДІВ ДЛЯ ЯКІСНОГО ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ _____	14
6. ЗБІР ДОДАТКОВИХ ДАНИХ І ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У СОЦІАЛЬНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НІМЕЧЧИНИ; ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ЇХНІХ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРИ, ЗОКРЕМА НІМЕЦЬКОЇ _____	39
7. ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ДЛЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ КІЛЬКІСНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ. АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ. УЗАГАЛЬНЕННЯ, ВИСНОВКИ _____	42

CONTENT

1. RELEVANCE, PURPOSE, OBJECTIVES AND STAGES OF THE RESEARCH PROJECT _____	67
2. ESTABLISHING CONTACTS WITH VARIOUS SOCIO-CULTURAL, EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND PUBLIC ORGANISATIONS AND ASSOCIATIONS IN GERMANY _____	69
3. ANALYSIS AND SYNTHESIS OF LITERATURE ON PRACTICAL EXPERIENCE OF WORKING WITH WAR AND DISPLACEMENT SURVIVORS (BASED ON THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES) _____	72
4. SELF-EDUCATION AND IMPROVEMENT OF OWN PROFESSIONAL COMPETENCES _____	74
5. DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF A SERIES OF MEASURES FOR A QUALITATIVE EMPIRICAL STUDY OF THE RECIPIENT GROUP _____	77
6. COLLECTION OF ADDITIONAL DATA AND DEFINITION OF CRITERIA FOR THE SUCCESSFUL INTEGRATION OF REFUGEE CHILDREN IN THE SOCIAL AND CULTURAL ENVIRONMENT OF GERMANY; DETERMINATION OF THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THEIR GENERAL HUMAN VALUES BY THE MEANS OF CULTURE, ESPECIALLY THE GERMAN CULTURE _____	102
7. DEVELOPMENT OF AN ONLINE QUESTIONNAIRE FOR PARENTS OF REFUGEE CHILDREN FROM UKRAINE TO OBTAIN QUANTITATIVE RESULTS. ANALYSIS OF THE RECEIVED RESULTS _____	105

1. АКТУАЛЬНІСТЬ, МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЕТАПИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ

Російське повномасштабне вторгнення в Україну спричинило найбільшу хвилю біженців із часів Другої світової війни – таким є повідомлення представників ООН у справах біженців. «Понад 7,9 мільйонів людей покинули країну, а ще 5,9 мільйонів є внутрішньо переміщеними особами», – заявила представниця УВКБ ООН у Німеччині Катаріна Лумпп, повідомляє DPA. Загальна цифра майже у 14 мільйонів становить більше третини загального населення України, яке нараховує приблизно 41 мільйони.

Питання інтеграції стає все більш актуальним із кожним днем як для біженців з України, так і для країн, що їх приймають. ООН у справах біженців (DPA) оприлюднила результати дослідження «Українці в Німеччині у цифрах», що є частиною масштабного соціологічного дослідження «Біженці з України в Німеччині». Відомо, що з лютого 2022 року по 23 лютого 2023 року в Центральному реєстрі іноземців зареєстрували 1066951 біженців з України, з них – 771 тис. отримали §24 Aufenthalt, а 127 тис. попросили захисту.

Середній вік українських біженців 28 років. 77% дорослих приїхали до Німеччини без партнера, 48% приїхали з дітьми. Це 69% жінок і близько 31% чоловіків. Близько 357 300 дітей та молоді віком до 18 років, більшість дітей молодшого шкільного віку. 37% біженців з України хотіли б залишитися в Німеччині на тривалий термін. Ще 34% – лише до кінця війни.

Метою монографії є представлення результатів дослідницького Проєкту в рамках реалізації Гамбурзької програми для науковців, які перебувають у загрозованих умовах життя, Science Bridge for Ukraine (тривалість 01.12.22 – 30.09.23) (надалі Проєкту).

Програма складається з трьох періодів реалізації, кожен з яких має визначені заходи та цілі. Усі заходи мають одну спільну **мету**: *визначити найефективніші методи, що сприяють розвитку загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури та визначити ефективні шляхи інтеграції дітей-біженців з України в німецьке середовище.*

У роботі представлено роботу з якісного аналізу даних та співпрацю з інституціями та організаціями Німеччини, що дозволили акумулювати ідеї щодо досвіду роботи педагогів, представників громадських організацій, асоціацій, груп, структур та об'єднань із зазначеною категорією дітей. Аналіз діяльності та обговорення проблемного питання дозволили комплексно розглянути існуючі розробки в освітніх, соціальних і культурних пропозиціях для вразливих груп населення, які постраждали від конфліктів та війн.

Підготовча робота для якісного аналізу даних Проєкту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» спрямована на негайну та довгострокову допомогу українським дітям-біженцям у Німеччині. У нашому дослідженні доречно дати визначення терміну «інтеграція» у розрізі декількох аспектів: *інтеграція (від*

лат. integrum – ціле, лат. integratio – відновлення) – поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків; згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країни, світу.

Інтеграція соціальна – наявність упорядкованих відносин між індивідами, групами, організаціями, державами.

Інтеграція культурна – асиміляція різнорідних елементів культури в єдину культуру.

Інтеграція мов – процес мовної еволюції, що полягає у зближенні різних діалектів і мов аж до їхнього злиття.

Першочерговими завданнями визначено покращення добробуту і зменшення стресу постраждалих від війни в Україні дітей-біженців та їхніх батьків шляхом їх інтеграції до соціального та культурного середовища Німеччини. Якісне дослідження (онлайн та оффлайн зустрічі для глибоких інтерв'ю, бесіди з дітьми у процесі занять та соціокультурних заходів, бесіди з батьками дітей-біженців тощо) здійснювалося з метою визначення факторів, що впливають на їх позитивну інтеграцію в соціокультурне та освітнє середовище Німеччини. У рамках Проєкту, окрім кількісних даних, планується проаналізувати якісні відповіді понад 1000 респондентів по всій Німеччині (дітей-біженців та їхніх батьків з усіх регіонів України), включаючи комплексний огляд літератури щодо освітньо-просвітницьких процесів та для вразливих груп, груп, які постраждали від будь-яких конфліктів, зокрема воєнних.

Зупинимося на описі кожного з заходів (меті, завданнях та очікуваних результатах), що проводився з метою реалізації підготовчого етапу для якісного аналізу даних дітей-біженців з України та їхніх батьків.

Для якісного здійснення аналізу даних дітей-біженців з України та їхніх батьків щодо їхньої успішної інтеграції у німецьке освітнє та соціокультурне середовище, розвитку їх загальнолюдських цінностей засобами культури здійснено наступні кроки. Ці етапи роботи визначили зміст проєктного дослідження:

- 1. Актуальність, мета, завдання та етапи дослідницького проєкту.*
- 2. Співпраця з різними соціально-культурними, освітніми, громадськими організаціями в Німеччині з зазначеними категоріями населення, обґрунтування їх відповідності щодо участі та залучення до дослідження.*
- 3. Аналіз і узагальнення літератури щодо практичного досвіду роботи з особами, які пережили війну і вимушений переїзд (на основі досвіду країн ЄС).*
- 4. Самоосвіта та вдосконалення власних професійних компетентностей.*
- 5. Розроблення і впровадження серії заходів для якісного емпіричного дослідження групи реципієнтів.*
- 6. Збір додаткових даних та виокремлення критеріїв успішної інтеграції дітей-біженців у соціальне та культурне середовище Німеччини; визначення умов розвитку їхніх загальнолюдських цінностей засобами культури, зокрема німецької.*
- 7. Онлайн-опитування для батьків дітей-біженців з України для отримання кількісних результатів щодо визначення критеріїв успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині. Аналіз отриманих результатів. Узагальнення, висновки.*

2. НАЛАГОДЖЕННЯ КОНТАКТІВ З РІЗНИМИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИМИ, ОСВІТНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ Й ОБ'ЄДНАННЯМИ НІМЕЧЧИНИ

Зазначений етап у дослідницькому проекті підпорядковується загальній меті – визначити найефективніші методи, що сприяють розвитку загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури та визначити ефективні шляхи їхньої інтеграції у німецьке (іншомовне) середовище.

Завданнями та бажаними кінцевими результатами визначено: залучити якомога більше організацій різних земель Німеччини, що піклуються дітьми-біженцями з України та їхніми батьками для того, щоб охопити широку географію групи реципієнтів; залучити до участі в емпіричному дослідженні дітей-біженців з України та їхніх батьків із певних земель Німеччини, що надасть змогу отримати більш точні результати у визначенні критеріїв щодо їх успішної інтеграції у німецьке (іншомовне) середовище та щодо продовження розвитку загальнолюдських цінностей у зазначеної групи реципієнтів; об'єднати та покращити знання фахівців різних інституцій для досягнення спільної мети – покращення добробуту і зменшення стресу постраждалих від війни в Україні дітей-біженців та їхніх батьків шляхом їх інтеграції до соціального та культурного середовища Німеччини.

Серед представників організацій-партнерів – доктор Катрін Альт з Гамбурзького університету прикладних наук (HAW), Сукенник Ольга – членкиня Асоціацій українців північної Німеччини, керівник Української суботньої школи в Гамбурзі, Сукенник Ростислав – готова об'єднання українських організацій у Німеччині, Марія Резнікова – співзасновниця Німецько-українського товариства DACH (Любек).

Катрін Альт – професор, доктор (кафедра соціальної роботи, професор дитячої освіти та освітніх наук). Наукові інтереси: Освіта та виховання в дитинстві, розвиток компетенцій у дитинстві, індивідуальний розвиток в контексті інклюзивного навчання: основні теми/основні компетенції, освіта в дитинстві, мовна підготовка в дитячому садку та початковій школі, філософствування з дітьми (<https://www.haw-hamburg.de/hochschule/beschaeftigte/detail/person/person/show/katrin-alt/>).

Сукенник Ольга – членкиня Асоціацій українців північної Німеччини, керівник Української суботньої школи в Гамбурзі. Школа розпочала своє існування близько 20 років тому. Наразі у школі навчаються понад 170 дітей віком від 3 до 15 років, які розподілені по класах відповідно до віку. Навчання відбувається щосуботи паралельно у всіх групах. Основне завдання школи – плекаючи українські традиції, навчити дітей української мови, літератури, географії та історії. Діти навчаються за програмою українських шкіл. Пізнають культуру, народні звичаї та обряди України. Також розвивають увагу, логічне мислення, пам'ять та знайомляться з навколишнім світом.

Молодші та старші школярі формують різні вміння та компетентні навички, знання, що дають змогу самоідентифікувати та відчувати себе справжніми українцями (тематичні святкування, вистави, екскурсії тощо).

Дошкільники (від 3,5 років) знайомляться з навколишнім світом через сенсорний розвиток, малюють, ліплять, співають, займаються аплікацією, працюють над розвитком мовлення, розвивають соціальні та творчі навички, вчать поводитися в колективі, чергувати розумову й рухову активності та відпочинок. Заняття проводиться в ігровій формі українською мовою (перегляд мультфільмів або читання). Кожне заняття охоплює елементи творчості та рукоділля, а також музичне та фізичне виховання. Основу занять у дошкільних групах складають: розвиваючі ігри, вправи на розвиток мовлення, знайомство з навколишнім світом та природою, малювання, ліплення, аплікації.

Також учні разом з учителями кілька разів на рік готують тематичні святкування, де співають українські пісні, читають вірші та ставлять вистави за мотивами українських казок (<http://surl.li/lmytr>).

Сукенник Ростислав – голова Об'єднання українських організацій у Німеччині. До Українських організацій-засновників ОУОН увійшло 16 українські організації в Німеччині (<https://www.dach-ukraine.de/uk/>). Об'єднання Українських Організацій у Німеччині ставить за мету за допомогою засобів зв'язку з громадськістю репрезентувати інтереси та координувати діяльність українських організацій та інституцій у Німеччині, розвивати українсько-німецькі відносини і відносини із Європейським Союзом у культурному, освітньому, науковому, спортивному, соціальному та благодійному напрямках, сприяти збереженню української національної ідентичності, мови, культури українців в Німеччині, підтримувати українські освітні заклади, сприяти розвиткові демократичних процесів в Україні та її євроінтеграції (<https://www.dach-ukraine.de/uk/>).

Марія Резнікова – співзасновниця Німецько-українського товариства ДАХ, Любек (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck). Товариство засноване на початку 2023 року, дбає про збереження ідентичності, мови та культури українців за кордоном, сприяє інтеграції українських родин у німецьке суспільство, підтримує культурні, соціальні, наукові та економічні стосунки між українцями та німцями (<http://surl.li/lpnqf>).

Коло учасників організацій-партнерів збільшилося після заходу – «Мережування українських організацій у Німеччині 2.0», що відбулося 22 – 23 квітня 2023 року у Берліні і збило понад 110 учасників різних організацій з усіх земель Німеччини. Координатори заходу та подальших онлайн-зустрічей: Наталія Пригорницька та Катерина Павлова (Альянс українських організацій).

З метою отримання репрезентативної групи реципієнтів налагоджено подальшу співпрацю з Асоціацією німецько-українського співробітництва Feine Ukraine e.V. Анна Ремпель – голова спілки. Лілія Кетлер – заступник голови спілки (координатор підтримки поранених). Марія Ломберг – психологиня, керівник проектів.

Каріна Годієнко – Дитячий Клуб Файна Україна, керівник проекту. Тарас Бернс – організація заходів та керівник проекту.

Це компетентна група активістів, яка забезпечує громадян України мінімальним необхідним для життя та бізнесу комплексом послуг у різних сферах життя і діяльності. Асоціація була заснована в 2011 році.

Більше 8 років працює як неприбуткова організація, що підтримує людей в Україні та українських мігрантів у Гамбурзі. Головний намір асоціації полягає в тому, щоб об'єднати українських активістів у Гамбурзі, серед яких 174 співробітники і волонтери, які співпрацюють з Гамбургом (<http://surl.li/lpnqw>). Серед запропонованих видів діяльності: психологічна підтримка українців, дитячий клуб, консультації щодо організації життєдіяльності українців у Гамбурзі, підтримка поранених бійців з України. Дитячий Клуб є ініціативою Спільки Німецько-Української Співпраці і спрямований на підтримку дітей, які вимушені були покинути Україну і шукати притулку в Німеччині (в Гамбурзі). Серед запропонованих заходів для дітей можна назвати такі: Freizeitbetreuung für Kinder (малювання, спів, сучасні танці, балет, народні танці, майстер-класи, театральні студії тощо) (<http://surl.li/lpnrc>). У межах цієї ініціативи дітям пропонується цікаве дозвілля, заняття для загального розвитку, допомога з перекладом, доступ до дитячого ігрового обладнання, а також проведення екскурсій та інших заходів, спрямованих на полегшення адаптації та інтеграції в суспільство Німеччини.

Українська Школа в Берліні була створена у 2017 році за ініціативи активних батьків, які хотіли, щоб їхні діти вивчали українську мову, спілкувалися нею з однолітками, ознайомилися з культурою та традиціями українського народу. Історія Школи розпочалася спільними зусиллями декількох сімей, згодом до ідеї створення Школи почали долучатися нові батьки та діти. Українська суботня Школа – це неприбуткова організація, що існує завдяки оплаті батьків за навчання дітей, членських внесків, пожертв, а також завдяки фінансовій підтримці Посольства України в Німеччині. На сьогодні це єдина школа в Берліні, що проводить навчання з вивчення української мови та літератури. Після завершення навчального року учні не отримують сертифікат державного зразка, але таку можливість мають усі діти закордоння, які навчаються у МУШ (Міжнародна українська школа) і складають атестацію з певних предметів (<http://surl.li/lpnrn>). Таким чином, проаналізувавши діяльність організацій, структур та асоціацій, можемо стверджувати, що вони мають чітку відповідність критеріям, що мають бути залучені до дослідження.

3. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ВІЙНУ І ВИМУШЕНИЙ ПЕРЕЇЗД (НА ОСНОВІ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС)

Наразі війна в Україні – це нонсенс сучасності. З 2014 року після початку окупації території України країною-сусідом це питання стало актуальним. З кінця лютого 2022 питання українців-біженців стало кричущим. Фокус нашої уваги був спрямований на дослідження, що присвячені саме тій категорії біженців, які після переміщення опинилися у країнах західної та центральної Європи.

Отже, в нашому дослідженні ми *акцентуємо увагу на наукових працях та практичному досвіді країн ЄС, що стикнулися з цим соціальним викликом – великою кількістю українських біженців, їхнім психологічним здоров'ям, моральним станом, кризою життєдіяльності тощо.*

Важливими матеріалами для дослідження стали напрацювання з «*Підтримки раннього розвитку дітей у надзвичайній ситуації, для Біженців з України (ECDUR)*» (2022 – 2023). Проект реалізується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Європейською асоціацією постачальників послуг для людей з інвалідністю (EASPD). Завдяки багаторічній присутності в Україні ЮНІСЕФ налагодив партнерство з ключовими громадами і тепер розширює ці партнерства в усіх регіонах країни. Близько 92 державних партнерів та партнерів із громадянського суспільства співпрацюють із ЮНІСЕФ, щоб задовольнити критично важливі потреби дітей та сімей по всій Україні. Основні напрями роботи Європейської асоціації постачальників послуг для людей з інвалідністю (EASPD): мистецтво і культура, освіта, інклюзивна освіта, розвиток робочої сили, фінансування соціальних послуг, працевлаштування, раннє втручання у розвиток дітей, технології.

У липні 2022 року Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та EASPD підписали угоду про партнерство для підтримки раннього розвитку дітей (з типовим розвитком, з інвалідністю у надзвичайній ситуації, а також дітей з проблемами розвитку чи поведінки або ризиком таких проблем, які постраждали внаслідок війни в Україні). Проект реалізовується у п'яти країнах: Молдова, Болгарія, Польща, Словаччина та Румунія.

Частиною проекту є навчання сімейних консультантів (професіоналів із досвідом у галузі охорони здоров'я, освіти, захисту прав дитини чи суміжних галузях), які надають консультації батькам, підтримують дітей раннього віку, з типовим розвитком, із груп ризику, з труднощами розвитку та інвалідністю. Допомога можлива через особисті та онлайн консультації, а національні партнери кожної країни забезпечують розбудову функціонуючої системи для створення максимальної психологічної, педагогічної та соціальної підтримки сім'ям і обміну інформацією. Проект також спрямований на підвищення рівня знань і компетентностей сімей з

України, щодо підтримки дітей раннього віку, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Заслуговує на увагу монографія українських науковців Валерії Зливкової, Світлани Лукомської, Наталії Євдокимової і Світлани Ліпінської «Діти і війна» (2023), у якій висвітлено проблеми трансгенераційних та колективних травм, інформацію про психологічні реакції, а головне – практичні рекомендації щодо психосоціальної допомоги та психокорекційні заняття з дітьми та підлітками, постраждалими від війни, досвід роботи українських психологів у бомбосховищах та з внутрішньо переміщеними особами (<https://library.gov.ua/emed/viyskova-medytsyna/dity-i-viyna-2/> Дата останнього звернення).

Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи (2018). Колектив авторів: Л. Гридковець, Т. Вебер, Н. Журавльова, О. Запорожець, О. Климишин, Д. Креймейер, А. Мокроусова, Н. Пророк, Н. Сиротич, Т. Сіренко, Л. Царенко, Н. Шапошник. У посібнику розглянуто питання організації психологічної допомоги різним верствам населення з метою подолання наслідків кризової ситуації в Україні, представлено основні напрямки соціально-психологічної підтримки постраждалих внаслідок психотравматичних подій. Багато уваги зосереджено на загальних положеннях та принципах психологічної реабілітації, обґрунтовано необхідність використання світових стратегій для створення вітчизняної системи психологічної реабілітації (<https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>).

На особливу увагу заслуговує методичне забезпечення «Дитина і звільнення від міні її надзвичайно великого страху» (2017). Автор – Сюзанне Штайн / Sussane Stein). Це ілюстрована книга, що перекладена 14 мовами, розповідає про допомогу після травматичного досвіду для батьків і дітей, які пережили війну і вимушений переїзд. Це книга для усіх сімей, які постраждали внаслідок війни. Авторкою ідеї, тексту, малюнків є Сюзанне Штайн – педагог, асистент, викладач тематичної взаємодії, викладач з інтерактивності (www.susannestein.de).

Дослідження не обмежується тільки зазначеними методичними розробками, але вони суттєво вплинули на визначення форм заходів, методів та змісту роботи з дітьми-біженцями з України та їхніми батьками під час збору кількісних показників, під час живого діалогу та проведення зустрічей-бесід, під час занять та спілкування.

4. САМООСВІТА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЛАСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Одним із ключових векторів дослідницького проекту вважаємо постійне самовдосконалення та професійний розвиток щодо ключового вектору дослідження.

Серед заходів, що були проведені з метою підвищення рівня професійних компетентностей та обізнаності у межах теми проектного дослідження – цикл вебінарів «Освіта у воєнний та післявоєнний час» від провідних спеціалістів США. EducationUSA Ukraine запропонував цикл вебінарів із провідними експертами у сфері психології, психоаналітики та соціальної роботи, представниками закладів вищої освіти США. Вплив війни на дітей є всеохоплювальним і з багатьма наслідками, що включають негайну реакцію на стрес, підвищений ризик психічних розладів, страждання через вимушену розлуку з батьками та страх за особисту безпеку та безпеку найрідніших (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home>).

Серед тем циклу вебінарів: «Вплив міграції на учнів та допомога вчителів» (14 березня 2023). Автор: Оксана Якушко, психологиня, психоаналітикиня Університету Каліфорнії. Під час вебінару розглянуто психологічні наслідки переміщення під час війни, типові стресові фактори, пов'язані з досвідом біженців, міграційні стресові чинники, погіршення близьких стосунків, втрати та інші фактори, що можуть вплинути на навчання учнів. Запропоновано ідеї, інструменти та стратегії для вчителів, що допоможуть у роботі з такими наслідками (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.rzs88ihl6yiu>).

«Розуміння травми та попереджувальних ознак» (21 березня 2023). Автори: Рональд С. Паломаресом-Фернандесом, доктор філософії, доцент Школи соціальної роботи, психології та філософії і докторантка Школи психології Аннамарі ДеллаНебіа Техаського жіночого університету. Під час вебінару розглянуто особливості психологічних травм та ознаки, що допоможуть їх розпізнати та попередити (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.9tancvn2ty3m>).

«Програма підтримки переміщеної молоді «STRONG» (28 березня 2023). Авторки: Шерон Хувер, професор Університету штату Меріленд і Колін Сікеті, професор Північно-західного університету, Іллінойс.

Учні, які вимушені були стати переселенцями через війну, часто намагаються адаптуватися до нового середовища і можуть мати проблеми з психічним здоров'ям. Навчальний заклад – це одне з місць, що може сприяти усвідомленню травматичного досвіду, пов'язаного з міграцією, за допомогою культурно-адаптивних заходів, спрямованих на вирішення потенційних проблем психічного здоров'я та адаптації. Програма Supporting Transition Resilience Of Newcomer Groups (STRONG; Hoover, 2018) була розроблена для підтримки соціально-емоційного та академічного функціонування учнів-біженців/мігрантів. Під час вебінару можна дізнатися про роль навчального закладу і викладачів у створенні сприятливого середовища та підтримки переміщеної молоді, а також особливості програми STRONG (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.hrouyq22cmf>).

«Використання вправ для подолання травми у класі» (04 квітня 2023). Авторка: Роберта Натт, психологиня, професорка Університету Х'юстона. Як допомогти травмованим учням повернутися до звичайної діяльності у класі? Ознаками психологічного травмування під час війни можуть бути тривоги, порушення сну, підвищена пильність, панічні атаки, емоційна лабільність, дратівливість і посттравматичний стресовий розлад, а також депресивні реакції, такі як: втрата інтересу до звичної діяльності, оніміння, емоційна замкнутість, агресія тощо. Під час вебінару розглянуто різні види діяльності для індивідуальної та групової роботи (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.491p1sh5ztfc>).

«Як допомогти впоратися з травмою» (11 квітня 2023). Авторка: Дарлін Хантер, психологиня Університету Х'юстона і команди ліквідації наслідків катастроф Червоного Хреста. Під час вебінару розглянуто вплив війни на дітей на різних рівнях розвитку, а також про особливості пом'якшення цього впливу. У запропонованих методах роботи акцентується увага на тому, що Україна – колективна культура, яка є величезною перевагою для порятунку дітей (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.mmyo24bm14z3>).

«Як реагувати на довготривалий вплив насильства, війни та втрат на дітей та підлітків» (18 квітня 2023). Авторка: Ноємі Форд, доктор психології Школи професійної психології, Чикаго і Джанава Пандія, докторантка Університету Айова. Під час вебінару розглянуто ситуації та події, коли уявне стає реальним, відбувається руйнація меж між фантазією та реальністю, а разом із цим і спосіб, завдяки якому діти вчаться використовувати метафори для мислення. Коли відбуваються події, що є насильницькими та виходять за межі норми, розумова активність є напруженою: людям важко думати, вчителям – викладати, а учням – вчитися. Однак, незважаючи на вплив війни на розвиток дітей, у системі безпосередньої підтримки дитини є величезна сила для формування стійкості, відновлення та турботи про себе (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.4349hj7b9833>).

«Онлайн викладання у кризовий час» (25 квітня 2023). Автори: Тод Уолтер, доктор філософії, психолог і Джеймс Шервуд, доктор філософії, психолог Університету Д'ювіль, Нью Йорк. Розглянуто психологічні розлади травмованих війною дітей і підлітків, а також негативний вплив цих розладів на навчання. Зазначені аспекти є ключовими у дослідженні особливостей викладання у кризовий час: критерії посттравматичного стресового розладу, депресивні і тривожні розлади, методи оцінки розладів психічного здоров'я, викликаних війною, і їх вплив на навчання, способи втручання для вирішення цих питань (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.8prxk03847qg>).

«Самодопомога учасників освітнього процесу у кризових ситуаціях» (02 травня 2023). Автори: Рут Пітерман (Університет Леслі, Массачусетс), психологиня і Карлос Асевеса (Школа професійної психології, Чикаго), доктор філософії, психолог Центру для жертв тортур.

Під час вебінару розглянуто один зі способів вивчення наслідків впливу травми – через допомогу, що надається постраждалим, з особливим акцентом на освітніх

послугах, про техніки для пом'якшення ефекту травми та сприяння створенню середовища для освітніх працівників і студентів, що базується на сильних сторонах та розвивається (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.qm6qkb25hk5m>).

«Менталізація та розвиток епістемічної довіри в класі» (09 травня 2023). Авторка: Дана Клайн, доктор філософії, психологиня та керівник програми. Під час зустрічі розглянуто питання «Як зрозуміти глибинний сенс того, що учні висловлюють через дії, поведінку, цілі, потреби, вербальну та невербальну комунікацію?». Висвітлено ключові принципи психологічної основи менталізації, теорії ментальної перспективи, яка наголошує на здатності розуміти себе та інших. Під час презентації було розглянуто як прийняття менталізаційної позиції шляхом побудови епістемічної довіри сприятиме практичним і орієнтованим на розуміння цілям для створення емоційно безпечного середовища для навчання та викладання (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.jr7f0r5zgr7v>).

«Стратегії навчання в класі для учнів та вчителів з урахуванням травми» (16 травня 2023). Авторки: Френсіс Стетсон, доктор філософії Університету штату Меріленд і Бекі Мошгет, консультантка з розвитку Університету Фенікса, Арізона. Розглянуто завдання, що пов'язані з вивченням критичних академічних навичок, вимагають вміння бути присутнім, слухати, організовувати та запам'ятовувати. В охоплених війною умовах як учні, так і вчителі, стикаються з серйозними труднощами, створюючи позитивне навчальне середовище. Під час вебінару висвітлено стратегії для викладачів у трьох важливих сферах: навчальні характеристики травмованих студентів і стратегії для досягнення емоційної рівноваги, відчуття безпеки та довіри; практичні навчальні стратегії для підвищення зосередженості та залучення студентів, щоб створити основу для більш ефективного та результативного навчання, а також розвиток виконавчих навичок, таких як організація, встановлення цілей та виконання завдань (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.41gcccms1p3w>).

Навчання під час циклу вебінарів упродовж 14 березня – 16 травня 2023 року дозволило посилити професійні знання та сформувати компетентності у межах тематики дослідницького проєкту.

5. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРІЇ ЗАХОДІВ ДЛЯ ЯКІСНОГО ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ

Зазначена частина роботи дослідницького проєкту відбувалася у процесі тісної співпраці з доктором Катрін Альт з Гамбурзького університету прикладних наук (HAW), Сукенник Ольгою – керівником Української суботньої школи у Гамбурзі, Марією Резніковою – співзасновницею Німецько-українського товариства ДАХ (Любек), Тарасом Бернсом – керівник з організації заходів Асоціації німецько-українського співробітництва Feine Ukraine e.V.

Протягом січня 2023 – травня 2023 року було проведено серію культурно-адаптивних та науково-просвітницьких заходів, що мали на меті продовжити інтеграцію та розвиток загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині, посилити вплив культури і мистецтва на цей розвиток; акумулювати знання фахівців з освітньої, культурної та суспільних сфер і визначити ефективні шляхи інтеграції дітей-біженців з України в німецьке середовище та умови, що надалі будуть забезпечувати розвиток загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України.

Серед них:

- Програма занять з різних видів мистецтва та культури, зокрема німецької з дітьми-біженцями з України (01.02.23 – 31.05.23).
- Проведення IV частини міжнародного мистецького онлайн-проєкту «Unity art project Melitorol» «ПРИВІТ! МИ З УКРАЇНИ!» (20.2.23 – 28.04.23).
- Проведення «Квітневого тижня» – тиждень культурних, освітніх, суспільних заходів у різних містах України та країн світу з метою акумулювання знань про інтеграцію та розвиток загальнолюдських цінностей у дітей серед педагогів, науковців, волонтерів, мистецтвознавців, психологів, батьків (10.04.23 – 28.04.23).
- Проведення Міжнародного науково-методичного форуму ART ONLINE BRIDGE (на тему «Актуальність проблеми та наукові погляди щодо виховання особистості в системі суспільно-освітніх трансформацій та змін» 12.04.2023).
- Відвідування заходу-Мережування українських організацій у Німеччині 2.0 (22-23 квітня 2023 року) у Берліні.
- Збір додаткових даних для якісного аналізу емпіричного дослідження за авторською методикою «Чарівник».

Зупинимось на кожному з них. Опис змісту, формат та мета заходу дадуть можливість отримати якомога повну інформацію від цієї аудиторії щодо інтеграції дітей-біженців з України та їхнього подальшого розвитку загальнолюдських цінностей засобами знайомства з різними культурами, зокрема німецькою, поширити аудиторію для проведення дослідження.

1. Для реалізації мети було розроблено програму занять з різних видів мистецтва та культури, зокрема німецької з дітьми-біженцями з України. Програма

«Інтеркультурна Майстерня» впроваджувалася для дітей 6-7 років в Українській суботній школі (Гамбург, Німеччина) та для дітей 5-18 років у Дитячо-юнацькому будинку культури (Любек, Німеччина) протягом січня 2023 травня 2023 року.

Завданнями та бажаними кінцевими результатами визначено: проведення соціальних, культурних, освітніх заходів для дітей-біженців з України у різних формах (заняття з мистецтва для дітей, майстер-класи, відкриті заняття, організація свят, суспільні тематичні зустрічі тощо) з метою отримання якісних результатів під час глибинних інтерв'ю, що відповідні меті та завданням Проєкту. Глибинні інтерв'ю відбувалися під час живого особистого спілкування айд час занять з дітьми-біженцями з України та їхніми батьками, що дало змогу орієнтовно визначити критерії успішної інтеграції дітей-біженців з України, які перебувають зараз у Німеччині, та сформулювати основні методи, що впливатимуть на розвиток загальнолюдських цінностей у зазначеної групи дітей.

Зупинимось детальніше на програмі «Інтеркультурна Майстерня»: Психологічна та соціокультурна інтеграція дітей з України.

Мета програми – проведення «Інтеркультурної Майстерні» для українських і німецьких дітей 5-7 років (старший дошкільний вік) на базі Української суботньої школи (Гамбург, Німеччина) та Дитячо-юнацького будинку культури (Любек, Німеччина) задля активної інтеграції дітей-біженців з України, популяризації розмаїття етнокультурних традицій (зокрема німецьких та українських) та європейських цінностей, інтеркультурного діалогу і розвитку нових соціальних, психологічних, громадянських та творчих ініціатив містян.

Цільовою аудиторією програми є діти 5-7 років з України та Німеччини.

Пропоноване рішення вирішення проблеми та реалізація мети програми, його обґрунтування.

Програма «Інтеркультурна Майстерня» сприятиме активній інтеграції дітей-біженців у соціокультурне середовище Німеччини.

Реалізація цієї програми дозволить:

- усунути міжкультурні бар'єри, впливати на реалізацію творчого, психологічного, соціального та громадянського потенціалу дітей з України та Німеччини в процесі творення єдиного інтеркультурного міського простору;
- швидше адаптуватися й отримати мовні навички, підвищити рівень міжкультурної компетентності у дітей з України та Німеччини;
- у перспективі реалізуватися в німецькому соціокультурному середовищі, потоваришувати, активно спілкуватися та брати участь у житті Німеччини у майбутньому і бути активним громадянином країни.

Програма «Інтеркультурної Майстерні» містить 2 взаємодоповнюючі блоки:

1. Арт-терапевтична /психологічна підтримка та адаптація дітей 5-7 років засобами мистецтва.

2. Соціокультурний супровід й інтеграція дітей 5-7 років засобами культури.

Програма «Інтеркультурна Майстерня» це серія оффлайн заходів різних форм проведення (заняття-казки, зустрічі-ігри, шоп-подорожі, діалог-гра, майстер-класи

та творчі студії тощо). Заняття містили: малюнок, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, створення принтів, виробів з паперу, колажів і низку інших традиційних і нетрадиційних сучасних технік.

По-перше, через мистецтво (його художність, виразність та символізм), через правдивість і чесність дитини-художника; через внутрішнє живе, ніби оголене, вираження внутрішньо-емоційного світу дитини-митця показати гостроту і глибину глобальних проблем людства – однією з яких є війна, що торкається абсолютно всіх людей у світі, і значущість соціально-людських ідеалів – миру, любові, співбуття і підтримки тощо, незважаючи на кордони, культурні особливості.

А по-друге, сприяти соціокультурній інтеграції, продовженню художньо-творчій діяльності дітей з України, які опинилися під час війни у різних умовах, часом несприятливих для творчості.

Програма спрямована на об'єднання дітей України, сприяння їх діалогу з дітьми інших країн і регіонів світу у художньо-творчій взаємодії і співробітництві, сприяння усвідомленню потужної сили спільних зусиль і потенціалу мистецтва у боротьбі за мир.

План заходів з реалізації програми:

1. Придбання спеціалізованого матеріалу (набори для арттерапії та творчого розвитку, папір, фарби, олівці тощо).
2. Розробка регламенту роботи на 3 місяці (графік проведення зустрічей – 1 година на тиждень).
3. Проведення занять та відображення їх результатів у соціальних мережах, наукових публікаціях.
4. Презентація результатів роботи у вигляді виставок, флешмобів, презентаційних майданчиків, участі у мистецькому Проєкті.

Короткострокові результати Програми:

1. Природня інтеграція дітей 5-7 років у соціокультурний простір Німеччини.
2. Природне знайомство і діалог дітей-однолітків з України та Німеччини.
3. Налагодження співпраці між дітьми-переселенцями, волонтерами.
4. Надання психологічної підтримки засобами арт-терапії.
5. Надання можливості для творчої самореалізації у соціокультурному просторі через спілкування з однолітками.
6. Популяризація мистецтва та культури Німеччини й України.
7. Отримання практичного досвіду та матеріалу для подальшої роботи для волонтерів та педагогів, психологів.

Довгострокові результати Програми:

1. Сформовано навички міжкультурної комунікації дітей-біженців з України 5-7 років (як з України, так і тих, хто проживає у Німеччині).
2. Започатковано традицію міжкультурного діалогу із залученням до участі представників інших міст Німеччини.
3. Сформовано елементарні навички громадянської активності, що є основою для розвитку демократії та впровадження європейських цінностей.

4. Згенеровано творчі ідеї для креативного простору міста, що можуть слугувати методичними рекомендаціями для роботи з дітьми переселенцями.

Важливо зазначити, що заняття мали арт-терапевтичний ефект і були побудовані таким чином, щоб виконувати відразу декілька завдань: **по-перше**, у процесі творчої та ігрової діяльності дітям пропонувалися теми занять, що дозволяло продовжувати знайомити дітей з основними загальнолюдськими цінностями, які є незмінними для усіх людей та усіх культур незалежно від того, де людина народилася та виросла. **По-друге**, у процесі живого емоційного спілкування, під час обговорення важливих, цікавих тем для дітей, були визначені основні критерії успішної інтеграції дітей-біженців з України в освітнє та соціокультурне середовище Німеччини.

Заняття в Українській суботній школі міста Гамбург відбувалися щосуботи. Перше заняття відбулося наприкінці лютого 2023 року. Тема заняття: «Подарунок один одному просто так» – підтримка українських дітей-біженців та їх родин, які вимушені були покинути свої домівки. Заняття відбулося у двох групах. Перша група дітей-біженців з України, що проживають у місті Гамбург з початку вторгнення росії на територію України. Друга група дітей – це діти, які народилися у Німеччині, але мають українське коріння. Батьки /один з батьків – українець (фото 1-4).

Фото 1-4. Підтримка український дітей-біженців та їхніх родин, які вимушено були переміщені зі своїх домівок

Тема другого заняття в Українській суботній школі міста Гамбург «Ми різні! І це чудово!». Мета: дослідити особливості й унікальність кожної людини. На основі перегляду мультфільму «Кастрюлька Анатолія» та читання книжки-переверту Констанції фон Кітцінг (Constanze von Kitzing) «Ми схожі. Ми різні» схарактеризувати розбіжності між людьми, порівняти відмінність і схожість людей на основі свого власного досвіду. Під час творчої діяльності намалювати фантастичну квітку, що буде відрізнятися від інших своєю індивідуальністю та неповторністю (фото та малюнки 5-8).

Фото 5-8. «Ми різні! І це чудово!»

На початку березня 2023 року відбулося третє заняття в Українській суботній школі міста Гамбург на тему «Мова та букви». Йшлося про унікальність та значущість мови у житті людини будь-якої культури і нації. Перегляд відеофільму та ігрові вправи дозволили дітям дізнатися про поняття цінності мови, визначити її можливості та необхідність у процесі комунікації з іншими людьми, визначити роль літер і знаків у сучасному суспільстві (фото 9-10).

Фото 9-10. «Мова та букви»

Четверте заняття в Українській суботній школі міста Гамбург для дітей-біженців з України відбулося 8 квітня 2023 року. Під час заняття діти мали змогу набути практичних навичок писанкарства, що мають свій таємничий ритуал нанесення воску на яйце, дізнатися про символи й орнамент, що застосовуються під час писанкарства як в Україні, так і у Німеччині. Заняття було організоване таким чином, щоб батьки дітей також мали змогу долучитися до писанкарства. Після заняття відбулася міні-виставка робіт писанок (фото 11-16).

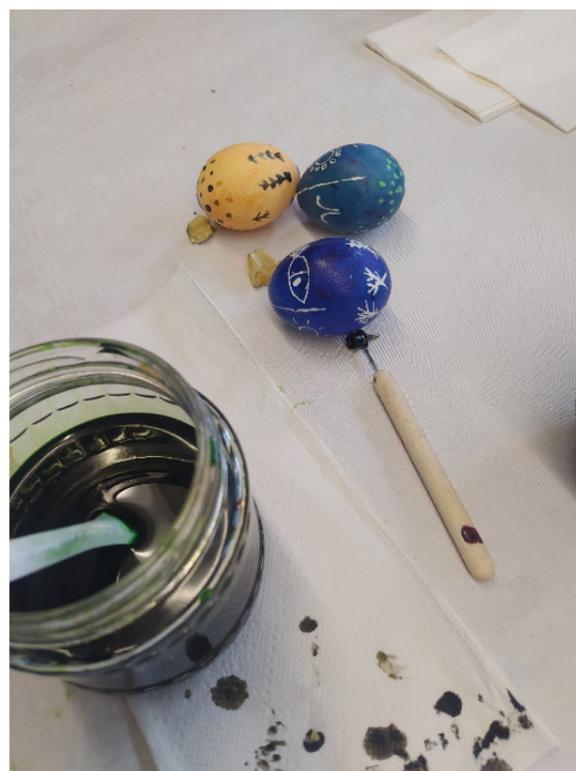

Фото 11-16. Великдень. Писанкарство

Для дітей дошкільного віку заняття було проведено дещо в іншому форматі. Їм було запропоновано переглянути мультфільм про особливості Великодніх свят і традицій, що пов'язують між собою багато культур і націй. Діти мали можливість

дізнатися про те, як Великдень святкують у Німеччині, порівняти ритуали й традиції святкування Великодня у Німеччині з традиціями в Україні. Під час заняття діти мали змогу дізнатися про музей Писанки та дізнатися про елементи орнаменту і його значення у різних культурах (фото 17-20).

Фото 17-20. «Великдень» (для дошкільнят)

П'яте заняття в Українській суботній школі міста Гамбург на тему «Добрі справи» відбулося у 29 квітня 2023 року. Мета заняття: виховання поваги до інших людей,

шана до дорослих, усвідомлення значущості гарних вчинків стосовно інших людей. Під час заняття діти подивилися мультфільм «Петрик П'яточкін», схарактеризували поведінку головного героя. Друга частина заняття була присвячена творчій практичній діяльності: малюванню ситуації, коли діти робили добрі справи стосовно для інших людей (фото 21-24).

Фото 21-24. «Добрі справи»

Шостим із серії занять в Українській суботній школі міста Гамбург на тему «Квіти для мами» відбулося 13 травня 2023 року. Мета заняття: міркування дітей про роль і значення мами в житті кожної людини як найріднішої людини у світі. Діти акцентували увагу на її зовнішності, звичках, вчинках і поведінці. Під час заняття дітям пропонувалося розповісти цікаві історії зі свого життя про маму, спробувати пояснити значення мами у житті кожної людини. Друга частина заняття мала

творчо-діяльнісний характер: діти робили яскраві поробки з кольорового паперу. Під час практичного завдання розповідали вірші та співали улюблені пісні, пригадували казки німецьких та українських письменників (фото 25-28).

Фото 25-28. «Квіти для мами».

Паралельно із заняттями в суботній школі міста Гамбург проводилися заняття з дітьми-біженцями з України у місті Любек (Німеччина). З весни 2022 року у місті створено освітньо-культурний простір для українців «Українські середи» при культурному центрі Любеку. Заняття для дітей проводяться один раз на тиждень і спрямовані на розвиток творчих здібностей дітей та забезпечення їх культурного дозвілля. Серед занять, що пропонується культурним центром, заняття з образотворчого мистецтва, робота з глиною та кераміка, хорова студія та вокал, спортивні заняття і танці, заняття з вивчення німецької та культури Німеччини (фото 29-30).

Фото 29-30. Діяльність культурного центру у Любеку

Співпраця з культурним центром розпочалася з січня 2023 року у вигляді серії занять, що проводилися і в українській суботній школі міста Гамбург. Проте ці заняття мали певні відмінності.

Одним із перших заходів, що проводився у культурному центрі Любеку, був захід на підтримку українців, які вимушено переміщені зі своїх домівок і наразі перебувають у місті Любек. Однією з провідних ідей було створення виставки робіт-малюнків український дітей-біженців на підтримку миру в Україні (фото 31-34).

Як і в Українській суботній школі міста Гамбург, в Любеку для дітей-біженців з України проводилося культурне свято до тижня Великодня. Під час заняття було проведено майстер-клас з писанкарства, де діти мали змогу особисто розписати писанку і послухати інформацію щодо традицій святкування Великодня у Німеччині (фото 35-38).

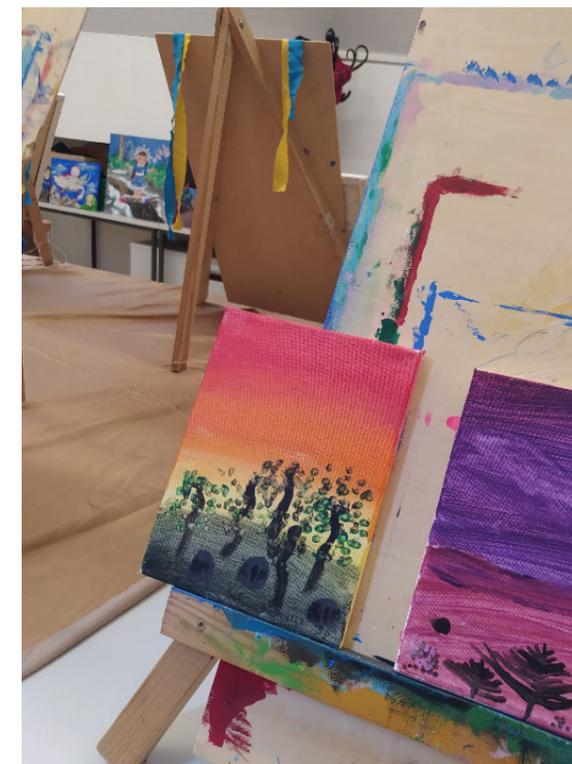

Фото 31-34. Виставка малюнків дітей з України на підтримку миру в Україні

Фото 35-38. Свято Пасхи у Любеку

Важливо зазначити, що з метою ефективної роботи з дітьми щодо основної мети наукового дослідження відбувалася тісна співпраця з психологами-волонтерами Німецько-українського товариства ДАХ, Любек (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck) (фото 39-40).

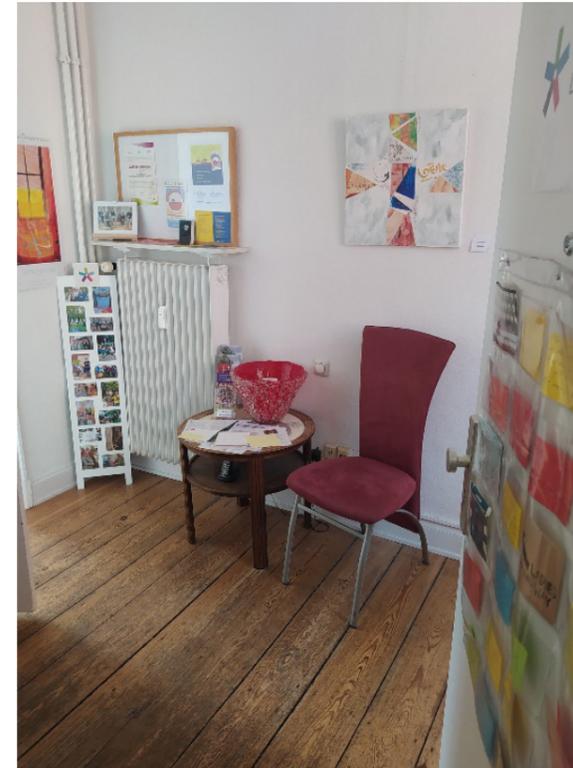

Фото 39-40. Центр підтримки волонтерів-психологів міста Любек

Кульмінацією заходів щодо культурної інтеграції українців у німецьке соціокультурне середовище стала зустріч представників громади міста Любек та українців, які тимчасово перебувають у Німеччині. Захід організовано за ініціати-ви Німецько-українського товариства ДАХ, Любек (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck) та представників влади міста Любек. Мета заходу: об'єднання культурних українських та німецьких традицій під час святкування першотравневих свят (фото 41-42).

Фото 41-42. Захід об'єднання культурних українських та німецьких традицій під час святкування першотравневих свят

Для посилення репрезентативності вибірки учасників дослідницького проекту було продовжено Мистецьку ініціативу молоді Мелітополя у формі IV частини міжнародного мистецького онлайн-проекту «Unity art project Melitopol» «ПРИВІТ! МИ З УКРАЇНИ!» (20.02.2023. – 20.04.2023). (<http://surl.li/lpodf>).

Мета онлайн-проекту: об'єднати дітей, батьків, педагогів закладів освіти різного рівня, фахівців зі сфери культури та соціальної сфери у цих непростих умовах і залучити до важливої місії – розповісти світові мовою мистецтва про події в Україні, про бажання дітей і дорослих жити у вільній країні й боротися за права і свободи українців, підтримати один одного за принципом «рівний – рівному» у процесі інтеграції дітей-біженців з України в інших країнах.

Для участі у Проекті було потрібно малювати, співати, танцювати та у будь-якій формі відтворювати свою культурну ідентичність, показати країнам світу культурні особливості української нації, познайомити з традиціями українців, з метою знайомства з Україною та менталітетом українського суспільства та глибшого усвідомлення та розуміння того, що буд-яка нація та культура унікальна та неповторна.

Умови участі були наступні:

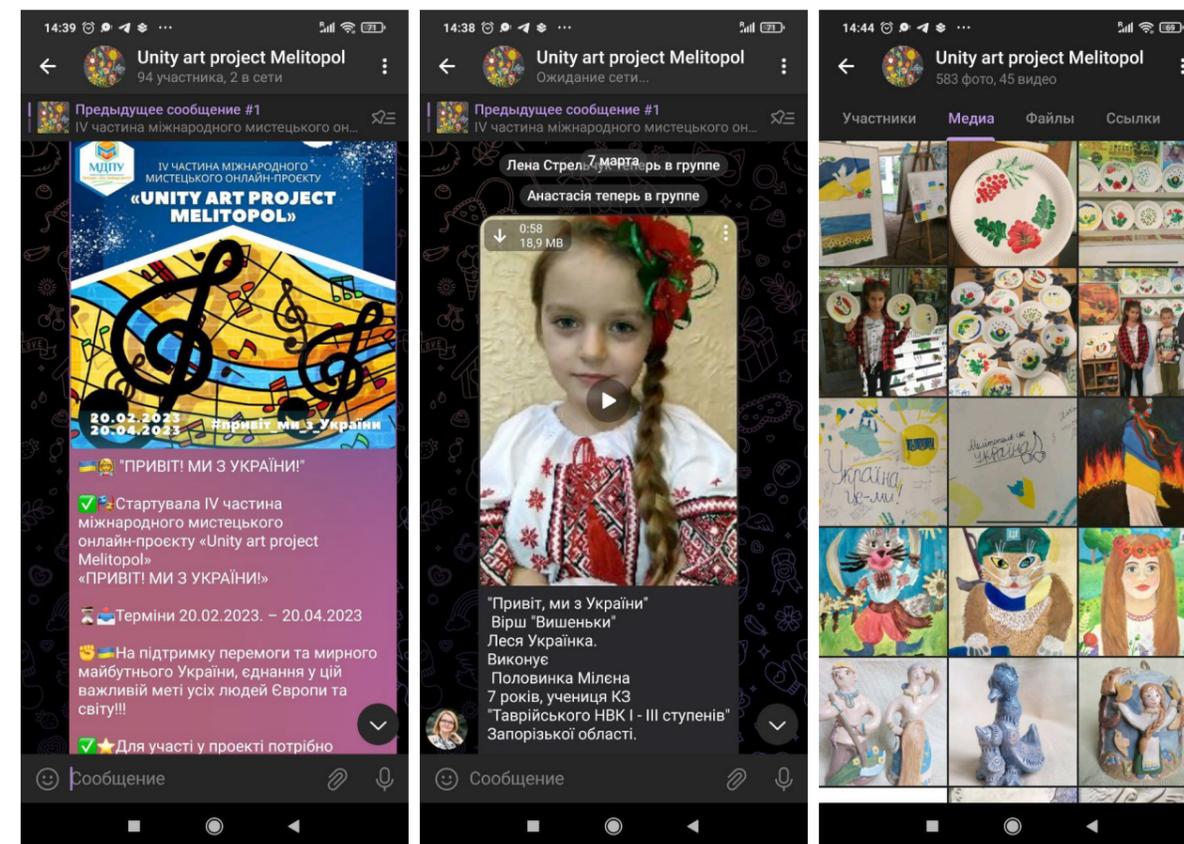
- для художників – малювати про те, що асоціюється з Україною (спогади, мрії, майбутнє та асоціації про Україну, її культурну та соціальну специфіку тощо);
- для музикантів – співати про те, що асоціюється з Україною (українські пісні, народні пісні, пісні сучасні та імпровізації тощо);
- для хореографів – танцювати про те, що асоціюється з Україною (українські танці, народні танці, сучасні імпровізації тощо);
- мистецтво слова – говорити про те, що асоціюється з Україною (декламації – твори, вірші, виразне читання тощо);
- для фотографів та кінематографів – фотографувати про те, що асоціюється з Україною (буд-які композиції, образи, символи тощо).

Учасники самостійно обирали місце виконання, технічні засоби, жанр та стиль виконання.

Співорганізаторами мистецької ініціативи виступили: Саенко Юлія – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Мелітополь, Україна), наразі – волонтерка, учасниця волонтерського руху з роботи з українцями (Аліканте, Іспанія); Копилковська Ірина – викладач вищої категорії, викладач-методист, заступник директора з навчальної роботи Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа № 2» Криворізької міської ради (Україна); Пешикова Світлана – викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа» Запорізької міської ради (Запоріжжя, Україна); Меліхова Ангеліна (Мелітополь, Україна) – старший викладач оркестрового відділу дитячої музичної школи №1 управління культури та молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області, керівник хорової студії «Mein kleines Haus» для дітей-біженців

з України (дитячо-юнацький будинок культури Röhre (Німеччина, Любек); Олена Решетнікова – старший викладач кафедри соціології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Мелітополь, Україна); Маша Вишецька – художниця-ілюстраторка із міста Бахмут, яка зараз мешкає у в Івано-Франківську, Україна.

Під час реалізації онлайн-проекту організатори ставили перед собою декілька завдань: по-перше, через мистецтво, його засоби, через емоційно-чуттєву сферу та стан дитини, через внутрішнє, те, що турбує дитину, показати гостроту і глибину проблем війн для усього людства. Ця проблема торкається абсолютно усіх людей, що належать до різних культур та націй, і впливає на значущість соціально-людських ідеалів – миру, любові, співбуття і підтримки інших, незважаючи на кордони чи культурні особливості. А по-друге, сприяти продовженню художньо-творчої діяльності дітей з України, які опинилися під час війни у різних різних країнах, умовах, часом несприятливих для творчості (фото 43-54).

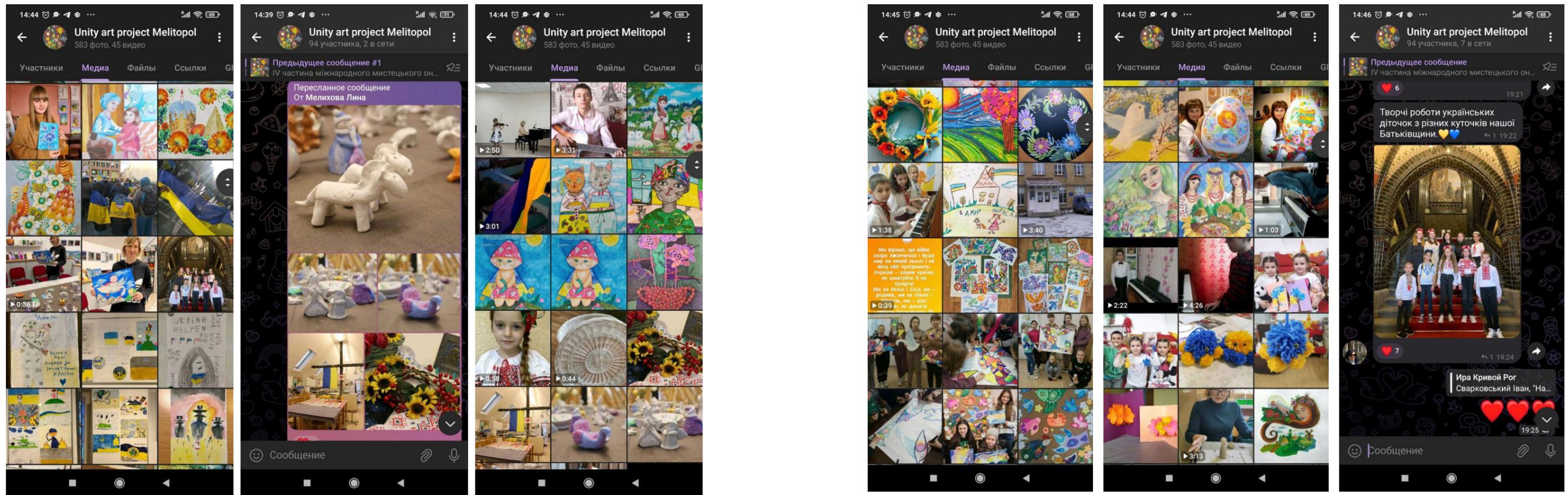
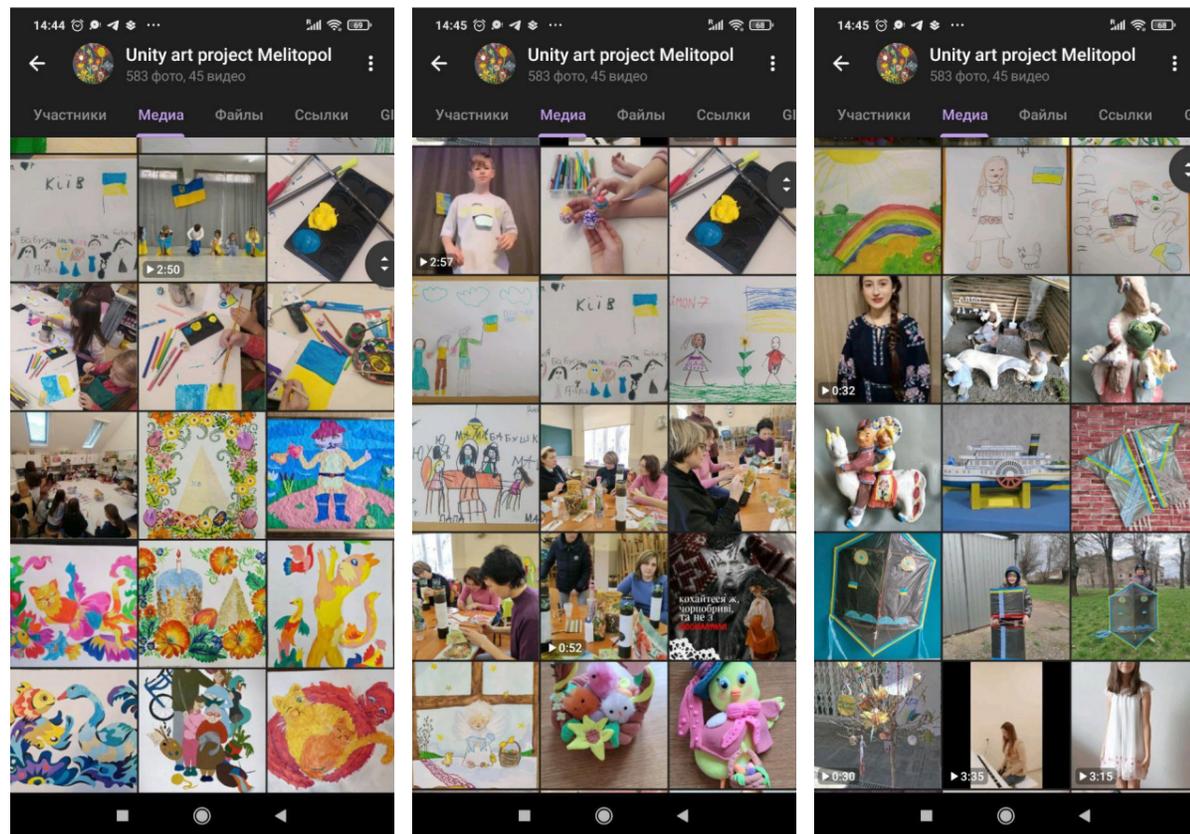

Фото 43-54. Роботи учасників IV частини міжнародного мистецького онлайн-проєкту «Unity art project Melitopol» «ПРИВІТ! МИ З УКРАЇНИ!»

За цей період у проєкті взяли участь близько 500 дітей від 4 до 16 років. Загалом було отримано близько 583 роботи та 45 відеофайлів з різних країн, що представляють не тільки Європу, але й інші регіони світу (України, Швейцарії, Німеччини, Італії, Сирії, Еритреї, Польщі, Бельгії, Іспанії, Білорусі) та міст України (м. Кривий Ріг, м. Запоріжжя, м. Одеса, смт Кам'янське Дніпропетровська область, м. Київ, м. Баришівка Київської області, м. Бердянськ, м. Бахмут, м. Тернопіль, с. Костянтинівка, м. Мелітополь, смт Петропавлівка Дніпропетровська область, м. Луцьк, смт Первомайськ Миколаївської області, м. Дніпро, с. Лехнівка, м. Слов'янськ, м. Полтава, смт Більмак, смт Токмак Запорізька область, смт Степногірськ, м. Бар Вінницька область).

Столиці і великі міста-мільйонники також взяли участь у проєкті: Берн (Швейцарія), Берлін, Гамбург, Любек (Німеччина), Рим (Італія), Еритрея (країна на Півдні Африки), Польща, Бельгія, Валенсія, Аліканте (Іспанія), Лаббок (місто в Техасі США). До нас долучилися учасники з країн, які зазнали агресії від Росії – це Сирія. А також країна, громадяни якої відчувають тиск на демократію і гуманістичні цінності з боку свого керівництва – це Мінськ (Білорусь).

Проєкт допоміг об'єднати дітей України, сприяти діалогу з дітьми інших країн і регіонів світу у художньо-творчій взаємодії й співробітництві, сприяв усвідомленню потужної сили спільних зусиль і потенціалу мистецтва у боротьбі за мир та загальнолюдські цінності. Саме з цією метою створювали художні роботи учасники,

щоб за сприяння дорослих якомога більше людей України і світу почули думку і відчували емоції і почуття, які переповнюють серце і душу дітей у боротьбі з мир. Дітей, які малюють своє майбутнє – мирне і вільне.

На цьому етапі ми мали змогу зробити певні висновки щодо успішної інтеграції дітей-біженців з України, і це і є одним із важливих критеріїв успішної інтеграції у будь-яке культурне середовище будь-якої особистості – емоційний спокій та впевненість у тому, що всі люди різних культур та націй мають загальнолюдські цінності як моральну основу для подальшої співіснування.

З 08 по 28 квітня 2023 року в рамках IV частини міжнародного мистецького онлайн-проекту «Unity art project Melitopol» «ПРИВІТ! МИ З УКРАЇНИ!» проведено «КВІТНЕВИЙ ТИЖДЕНЬ» – тиждень культурних, освітніх, суспільних заходів у різних містах України та інших країнах світу. Зміст і форма цих заходів визначаються тематикою проекту та орієнтацією на акумулювання знань педагогів, науковців, волонтерів, мистецтвознавців, психологів, батьків про інтеграцію біженців з України (на основі досвіду країн ЄС) та важливості розвитку загальнолюдських цінностей у дітей буд- яких країн світу (таблиця 1, 2).

Таблиця 1. Серія культурних та соціально-культурних заходів

Назва заходу	Форма проведення (тренінг, курс, програма тощо)	Дата проведення / Тривалість годин	Місто/країна проведення Ініціатор заходу
«Дерево Життя»	Майстер-клас до Великодня	10-15 квітня 2023 року Аліканте, Іспанія	Саєнко Юлія – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
Українські вечори – під Дахом у Röhre	Вареники і до вареників (частування і ГрайКарті; літературна Кав'ярня)	13 квітня 2023 року Любек, Німеччина	Марія Резнікова (Одеса/Любек); Елла Кондрашова (Любек); Меліхова Ангеліна – старший викладач оркестрового відділу Дитячої музичної школи №1 управління культури та молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області; керівник хорової студії «Mein kleines Haus» для дітей-біженців з України Дитячо-юнацький будинок культури Röhre (Німеччина, Любек)
«Птахи миру»	Майстер-клас (Рельєф з повітряного пластиліну з оздобленням фактурою)	08 – 15 квітня 2023 року Кривий Ріг, Україна	Копилковська Ірина – викладач вищої категорії, викладач-методист, заступник директора з навчальної роботи Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа № 2» Криворізької міської ради (Україна)

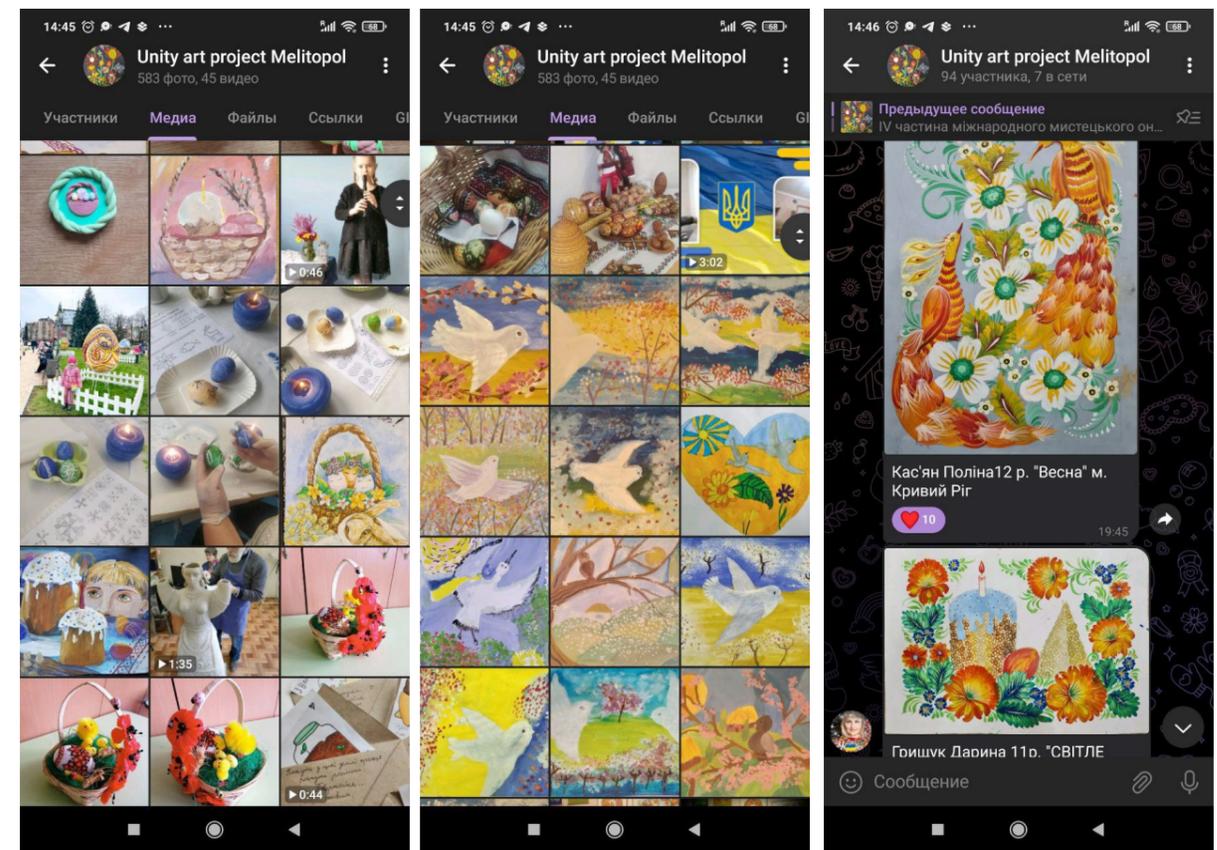
Паркова скульптура «Берегиня Перемоги»	Урочисте відкриття (автори: Жолудь О. С. та учні 5-го класу художньої школи)	15 квітня 2023 року Запоріжжя, Україна	Жолудь Олександр Семенович, заступник директора, викладач-методист, член Національної спілки художників України; Пешикова Світлана – викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа» Запорізької міської ради (Запоріжжя, Україна)
Писанка	Майстер -клас з розпису писанки	15.04.2023 року Запоріжжя, Україна	С. Москаленко – голова Національної спілки майстрів народного мистецтва, С. Юрчук – старший викладач ЗДХШ; Пешикова Світлана - викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа» Запорізької міської ради (Запоріжжя, Україна)
Розпис військових футлярів	Майстер-клас для аукціону	15.04.2023 року Запоріжжя, Україна	Прокоф'єва Анжела – викладач- методист, член Національної спілки художників України; Пешикова Світлана - викладач вищої категорії, викладач-методист, Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа» Запорізької міської ради (Запоріжжя, Україна)
Писанка	Майстер -клас	08.04.2023 року Гамбург, Німеччина	Ростислав Сукенник – голова об'єднання українських організацій у Німеччині; Сукенник Ольга – Асоціація українців північної Німеччини. Українська суботня школа у Гамбурзі; Ольга Зігунова (Суми – Гамбург) – арттерапевт Центру кореції розвитку для дітей з ООП.

Таблиця 2. Серія освітніх та науково-практичних заходів

Назва заходу	Форма проведення (тренінг, курс, програма тощо)	Дата проведення / Тривалість годин	Посилання на Zoom-конференцію
1. Сучасні можливості міжнародної співпраці у межах інтернаціональної комунікації	Науковий практико-орієнтований семінар для здобувачів ВО/онлайн	10.04.2023 р. 12.45 (за київським часом) 3 год. (0,3 кредит ЄCTS)	https://us02web.zoom.us/j/89416770432?pwd=REhBc01ycXNZMWJjeGZRNfZuamZCUT09
2. ART ONLINE BRIDGE	Міжнародний науково-методичний форум (Україна – Німеччина – Словаччина – Іспанія)	12.04.2023 р. 11.00 (за київським часом)	https://us05web.zoom.us/j/6720225483?pwd=bnZiazlZT205MTNUdzNYVGQ2VFhUdz09

3. Організація освітнього процесу в класах інклюзивного навчання	сертифікаційні програми/ онлайн	13.04.2023 р. (1 група учасників) 10 годин (1 кредит ЄCTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Ідентифікатор конференції: 304 310 1398 Код доступу: 54321 Реєстрація наступної групи учасників на сертифікаційну програму можлива за посиланням: ПОСИЛАННЯ НА РЕЄСТРАЦІЮ https://forms.gle/t7aRqUbcUNpT5zpq7
4. Сенсорний розвиток та методи роботи з різними категоріями дітей з ООП	сертифікаційні програми/онлайн	17.04.2023 р. (1 група учасників) 10 годин (1 кредит ЄCTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Ідентифікатор конференції: 304 310 1398 Код доступу: 54321 Реєстрація наступної групи учасників на сертифікаційну програму можлива за посиланням: https://forms.gle/To15R3WhCdAArYap6
5. Діти з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю. Методи психолого-педагогічної корекції СДУГ	сертифікаційні програми/онлайн	19.04.2023 р. (1 група учасників) 10 годин (1 кредит ЄCTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Ідентифікатор конференції: 304 310 1398 Код доступу: 54321 Реєстрація наступної групи учасників на сертифікаційну програму можлива за посиланням: https://forms.gle/TjFbZGkrr95nTk7M6
6. Психолого-педагогічний супровід дитини з інтелектуальними порушеннями та РАС: діагностика, планування, корекція	сертифікаційні програми/онлайн	25.04.2023 р. (1 група учасників) 10 годин (1 кредит ЄCTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Ідентифікатор конференції: 304 310 1398 Код доступу: 54321 Реєстрація наступної групи учасників на сертифікаційну програму можлива за посиланням: https://forms.gle/GqJUVDSFbRdnSwXJ6
7. Культура, освіта та суспільство: виклики часу та стратегії розвитку в нових реаліях	Науково-практична конференція з міжнародною участю (Аліканте (Іспанія) – Одеса – Запоріжжя (Україна))	28.04.2023 р. 12.00 (за київським часом)	Підключення до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Ідентифікатор конференції: 304 310 1398 Код доступу: 54321

З метою поглиблення знань про інтеграцію дітей-біженців з України в Німеччині та розвитку їхніх загальнолюдських цінностей організовано та проведено серію наукових, науково-практичних, науково-методичних, культурних, соціально-культурних заходів що спрямовані на активізацію професійних інтересів і компетенцій зазначеної проблематики, підвищення кваліфікації та знань щодо роботи з дітьми-біженцями та їх родинами і забезпечення професійних потреб педагогічних та науково-педагогічних працівників усіх ланок (педагогів, науковців, волонтерів, мистецтвознавців, психологів, батьків) (фото 55-59). Зокрема, зосередження на проведенні Міжнародного науково-методичного форуму ART ONLINE BRIDGE на тему «Актуальність проблеми та наукові погляди щодо виховання особистості в системі суспільно-освітніх трансформацій та змін» (12.04.2023).

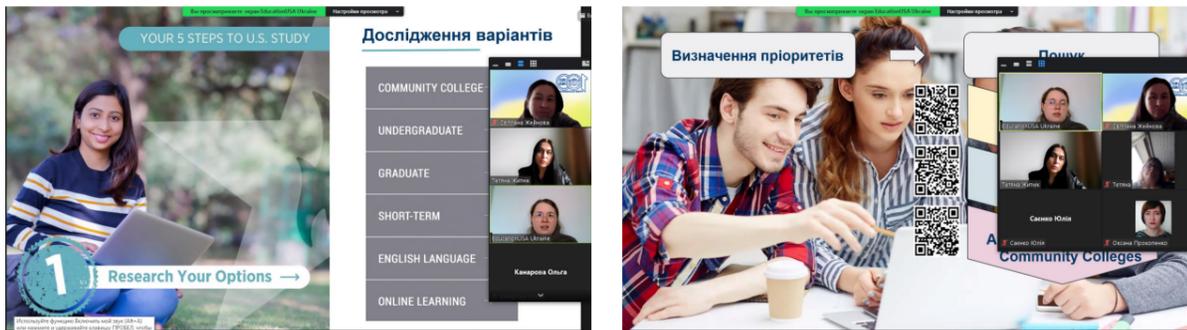
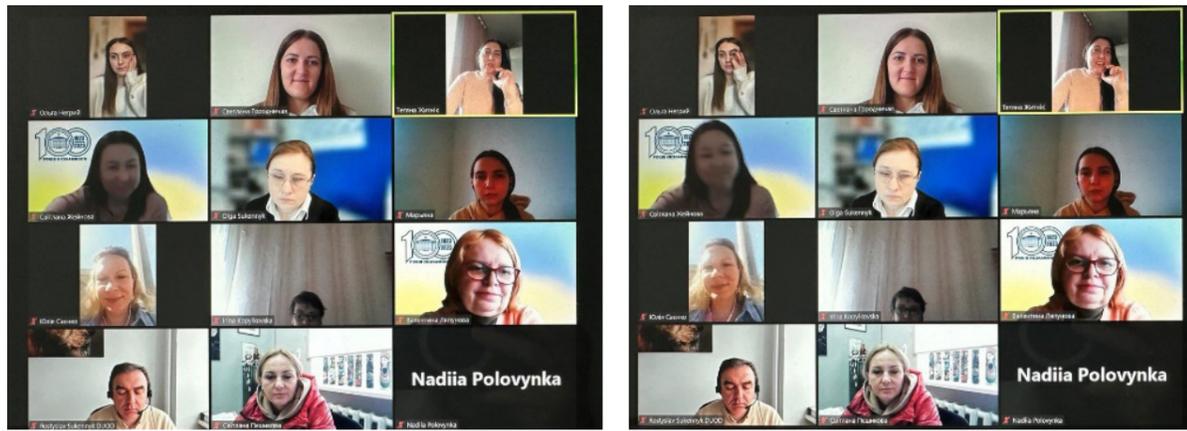

Фото 55-59. Заходи «Квітневого тижня»

Ці заходи дозволили поділитися досвідом професіоналів і практиків щодо роботи з дітьми та їхніми родинами, які є вимушено переміщеними особами, обговорити критерії їхньої успішної інтеграції, наголосити на загальних труднощах, що можуть виникати під час психологічної, просвітницької, соціальної та інших допомог.

Відвідування заходу (*Мережування українських організацій у Німеччині 2.0 (22-23 квітня 2023 року у Берліні)*) дозволило учасникам зануритися у роботу суспільних організацій і налагодити співпрацю для реалізації дослідницького проекту. Серед тем, що були обговорені під час зустрічі: мережування на муніципальному рівні: співпраця між громадянським суспільством і місцевою владою (Клаудія Вальтер Bertelsmann Stiftung), волонтерство і громадська активність (Макрус Прістерат Федеральне Міністерство внутрішніх справ Німеччини), політична участь на місцях, побратимство міст (Олександра Бінерт Sinetova e.V./ Альянс Українських Організацій), діалог з Послом України в Німеччині Олексієм Макеєвим та Q&A за участю першого секретаря консульського відділу Посольства України в Німеччині Наталії Паул (фото 60-61).

Фото 60-61. Мережування українських організацій у Німеччині 2.0 (22-23 квітня 2023 року, Берлін)

Після зустрічі вдалося налагодити співпрацю з деякими організаціями з різних земель Німеччини, що піклуються біженцями з України.

Однією з таких організацій – «Український центр інтеграції та культурного обміну» e. V., що об'єднує активних українців у місті Цайц.

В організації поки що немає сайту, але є опис діяльності німецькою та презентація-портфоліо можна знайти за посиланням (Facebook: [Ukraine.Zeitz](#); E-Mail: Ukraine.Zeitz@gmail.com; Instagram: [@ukraine.zeitz](#)).

Спільнота організована відданими та активними українцями за підтримки німецької громади і складається з людей із багатою освітою та досвідом роботи в сферах менеджменту, маркетингу, комунікацій, фінансів та творчих професій. Спільнота використовує весь досвід, знання та натхнення, щоб задовольнити потреби людей. Проекти виникають із суспільного запиту та реалізуються на основі наших можливостей, а діяльність виникла з приватної ініціативи, яка побачила інтерес до української культури. Спільнота знаходиться у постійній співпраці з фондом Зміна та Київською центральною бібліотекою, за рахунок чого 100 українських книжок потрапили у міську бібліотеку Мартіна Лютера в Цайці. Також організація співпрацює з Українським інститутом та Українським домом у Берліні.

Зараз у фонді відбуваються такі регулярні заходи: 1) Мистецька студія в замку Моріцбург: дві групи дітей віком від 6 до 16 років займаються з професійним художником тричі на тиждень. За тиждень студію відвідує близько 60 дітей. Спочатку цей проект був орієнтований на українських дітей, але зараз ми активно запрошуємо місцевих. 2) Читання в міській бібліотеці. Проект орієнтований на дітей дошкільного віку (3-6 років) з України. Раз на тиждень працюють дві дитячі групи (всього 30 дітей). Дітям читає професійний педагог, а читання доповнюється рухливими іграми та творчими заняттями. Діти мають можливість проводити дозвілля з користю, а також слухати та практикувати рідну мову. 3) Театральна група для дорослих у замку Моріцбург: групу відвідують 20 осіб віком від 18 до 65 років, які грають у театрі з однією особою з акторським досвідом. Група збирається 1-2 рази на тиждень. Уроки дають людям емоційну розрядку, психологічну підтримку та нові навички. 4) Мовний клуб у VHS Burgenlandkreis, Zeitz: Мовний клуб відвідують 15 дорослих один раз на тиждень. Багато людей, які вивчають німецьку мову, мають мовний

бар'єр або не мають можливості практикуватися. Клуб був створений для прискорення вивчення та практики розмовної німецької мови, оскільки багато людей, які вивчають мову, мають мовний бар'єр. Клуб відвідують і мешканці міста, що сприяє подальшій інтеграції та взаєморозумінню.

«Український центр інтеграції та культурного обміну» – єдине об'єднання із землі Саксонія-Ангальт, яке бере участь у мережевих заходах українських організацій у Німеччині. Центр має можливість обмінюватися досвідом, підтримувати контакти та поглиблювати співпрацю з німецько-українськими організаціями по всій країні.

6. ЗБІР ДОДАТКОВИХ ДАНИХ І ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У СОЦІАЛЬНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НІМЕЧЧИНИ; ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ЇХНІХ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРИ, ЗОКРЕМА НІМЕЦЬКОЇ

Під час занять з дітьми-біженцями з України упродовж січня 2023 – травня 2023 року проводилося глибинне інтерв'ю з дітьми-біженцями з України в Німеччині, що відбувалося під час занять у вигляді невимушеної бесіди. Серія питань, що ставилася дітям під час індивідуальних та групових занять, була пов'язана з темою конкретного заняття і загальною темою дослідження: які чинники впливають на успішну інтеграцію дітей-біженців з України та які умови забезпечують подальший розвиток загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України. Звісно, формулювання питань, уточнень повністю відповідали психофізіологічним особливостям дітей дошкільного віку, їх словниковому запасу та досвіду. Загальнолюдськими цінностями, у своєму дослідженні, визначаємо любов та повагу до рідних людей та оточуючого середовища, добро, прийняття і толерантність, шана до різних культур, усвідомлення того, що кожна культура унікальна, моральні чесноти, гуманізм, почуття милосердя, естетизація мислення та вчинку тощо.

Питання, що ставилися дітям, були поділені на блоки:

- - питання, що стосуються загального зовнішнього емоційного стану;
- - питання, що стосуються внутрішнього емоційного стану;
- - питання, що стосуються соціальної сфери дитини (садок, школа, гуртки);
- - питання, що стосуються родинної сфери дитини;
- - питання, що стосуються дозвілля та інтересів дитини;
- - питання, що стосуються її мотиваційно-вольової сфери.

Приклад орієнтовних питань, що ставилися дітям: *Як у тебе справи? Чи добре ти себе почуваєш? Які сни тобі сняться (про що / або хто)? Чи є в тебе нові друзі? Як їх звати? Як часто ти з ними спілкуєшся? Чи подобається тобі у новій школі / садку? Що саме подобається? Що ви робите разом з мамою/татом? Що тобі подобається робити разом з ними/улюблена справа? Які ти маєш успіхи у школі /садку? Що тобі вдається краще? Чим би ти хотів займатися? Що подобається робити твоїм батькам / мамі / сестрі / брату? Чим би тобі хотілося займатися влітку? Яким ти собі уявляєш свої наступні вихідні? тощо.*

Для отримання додаткових даних про шляхи успішної інтеграції дітей-біженців з України та забезпечення якісного аналізу емпіричного дослідження була застосована авторська методика «Чарівник» (автор: Тетяна Житнік).

Методика може бути використана при роботі з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема, з дітьми з особливими освітніми потребами. Метою є визначення особистісних характеристик, робота з образом «Я», аналіз потреб і мотивів, дослідження емоційної та міжособистісної сфери.

Як і зазначалось у попередніх описах проєктивних методик, переліку стандартних питань не існує, сама дитина та її відповіді є орієнтиром бесіди. Запропоновані техніки є орієнтовними, техніки можуть змінюватися, доповнюватися, варіюватися як на початку роботи (в залежності від поставленої мети), так і під час роботи з ними.

Пропонуємо декілька варіантів проведення методики. У першому варіанті для проведення тесту потрібна ілюстрація Чарівника (у додатку пропонуємо ілюстрацію персонажу, фото 62). У другому варіанті для проведення тесту можна використати і будиночок Чарівника (у додатку пропонується орієнтовне зображення комори Чарівника, фото 63). Запропоновану ілюстрацію можна доповнювати або намалювати власну, зовсім іншу, разом з дитиною.

Інструкція (орієнтовна): «Я підготувала для тебе незвичну подорож-розповідь до чарівного казкового міста. Ми познайомимося з головним Чарівником казкового міста і його коморою, з усіма-усіма мешканцями, що товаришують з ним. Отже, починаємо.

...За чистим-чистим полем, за дрімучим-дрімучим лісом, за далекою дорогою, за цукровою горою є казкове місто...Ох, якби ти міг за моїм бажанням та своїм велінням раптом опинитися у ньому. Ти навіть відкрив би рота від здивування! Будинки тут всі шоколадні. Дахи – із льодяників. У кожному будинку вікна з кренделів. А на загострених міських баштах з печива крутяться цукрові півники. Усіх див Казкового міста не перерахувати! По-перше, тут у високій-превисокій башті, під годинником, що розмовляє, у маленькій кімнаті за різнокольоровим віконцем живе найосвіченіший Чарівник на всьому білому світі. Він з шоколадною медаллю закінчив Академію Усіх Чарівних Наук. По-друге, у Казковому місті живе найвеселіший на всьому білому світі Заєць-Сопілка. Жартівник і реготун. Він вміє так радісно і весело сміятися, що всі-всі-всі навколо зненацька також починають реготати! Живе тут і Кіт-Зелені-Окуляри та багато-багато інших мешканців...»

Інструкція може змінюватися в залежності від досліджуваної мети. Питання, що пропонуються орієнтовні. Наприклад, це може бути опис якостей Чарівника, його діяльності, характеристики (Розкажи, будь-ласка, який Чарівник? Добрий він чи злий? Де живе і чим займається? Хто в нього друзі? Чи є вороги? Кого Чарівник любить і з ким живе? Що подобається робити і чому? Що він планує та чого б йому не хотілося робити? тощо). Важливо вести діалог, враховуючи відповіді самої дитини, уточнювати коментарі самої дитини. Зазначимо, що під час проведення методики дитина може самостійно додавати деталі до запропонованої ілюстрації або, навпаки, зовсім змінити сюжет. Таким чином, важливо додати до процесу, крім запропонованих ілюстрацій, чисті аркуші та кольорові або прості олівці.

Під час живого діалогу з дітьми вдалося виділити ряд чинників, що позитивно впливають на їхній емоційний стан (спокій, бажання спілкуватися та вчитися, радість, задоволення, довіра) і дають дітям відчуття безпеки та надійності. Завдяки цим емоціям діти відчують, що в їхньому світі все гаразд. Ці емоції допомагають сформувати нові знання, які можна використовувати в повсякденному житті. Тепло і ласка говорять дітям про те, що їх люблять і цінують. Від інших емоцій їм погано, бо вони є передвісниками небезпеки та невдоволення. Гнів, сум, тривога, агресія означають,

що дитині погано. Сум призводить до зниження активності і дає час для того, щоб адаптуватися до втрати чи розчарування. Страх спонукає дітей до захисту.

Фото 62 – 63. Ілюстрації до методики «Чарівник»

Отже, після серії індивідуальних та групових занять з дітьми-біженцями з України, додаткових заходів для отримання більш детальної інформації від дітей зазначеного віку, можемо зробити висновки: **серед чинників успішної інтеграції дітей-біженців з України виокремлено зовнішні і внутрішні.**

Психологічні чинники (внутрішні) – особливості емоційно-вольової сфери дитини, а саме: порушення адекватності її реагування на вплив ззовні, недолік у розвитку навичок реакції та самоконтролю поведінки дитини за рахунок того, що дитині незнайома ситуація.

Соціальні чинники (внутрішні та зовнішні) – особливості зовнішнього оточення, нове місце, мова, закони та правила, інфраструктура країни, соціально-економічні та соціальні особливості іншої країни викликають занепокоєння щодо долі самої дитини та її сім'ї, спричиняють невротизацію дитини. Так само батьки дітей-біженців з України мають ті ж емоції, що викликані тими ж психологічними та соціальними чинниками. Відмінність тільки в інституціях перебування дитини і дорослих. Це негативно відбивається на емоційних контактах дорослих з дитиною. Батьки, які перебувають у стані емоційного стресу, переживають тривогу, хвилювання, не можуть забезпечити дитині психологічний комфорт. Навпаки, вони є джерелом підвищеного неспокою, що створює передумови для виникнення негативних емоційних станів у дитини.

7. ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ДЛЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ КІЛЬКІСНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ. АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ. УЗАГАЛЬНЕННЯ, ВИСНОВКИ

У рамках дослідницького проекту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» для дітей та їхніх батьків, які постраждали від війни в Україні, розроблено опитувальник для кількісного аналізу результатів. Опитувальник орієнтований на дорослих українців-біженців (потенційних батьків дітей-біженців та людей, які піклуються дітьми-біженцями з України). *Це дослідження є додатковим до основного. До такого висновку дійшли на основі результатів глибокого інтерв'ю з дітьми-біженцями з України та визначення одного з основних чинників їх успішної інтеграції у Німеччині – спокій, емоційна стабільність, добробут, успішна інтеграція батьків дітей-біженців. Батьки дітей-біженців з України (на думку самих дітей), є референтною групою для них та найбільш впливовішою на їх психоемоційний стан та соціокультурний розвиток. Мета – дослідити ефективні напрямки, методи, форми для ефективної інтеграції в іншомовне суспільство українців-біженців у Німеччині, як одного з чинників успішної інтеграції в іншомовне суспільство їх дітей та дослідити усвідомлення дорослими біженцями з України того фактору, що формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України залежить, першочергово, від самих батьків, які є для них взірцем поведінки, взірцем взаємодії з навколишнім світом.*

Завдання:

1. Кількісні показники результатів якісного дослідження шляхом онлайн-опитування.
2. Виявлення, аналіз потреб біженців, дітей-біженців з України, шляхом залучення у дослідженні біженців, які перебувають на усіх землях Німеччини.
3. На основі отриманої інформації усвідомлення реальних потреб біженців з України в Німеччині стосовно їхньої інтеграції.
4. Оцінка можливостей щодо реалізації.
5. Виявлення пріоритетних напрямків і прогнозування.
6. Планування (короткострокове та довгострокове).
7. Дії, кроки, стратегії, рефлексії.

На основі отриманих даних під час глибоких інтерв'ю дітей-біженців з України в Німеччині та їхніх батьків розроблено опитувальник для проведення кількісного аналізу дослідження. Опитувальник містить декілька блоків, серія питань яких дозволяє дослідити демографічні характеристики групи респондентів, визначити соціокультурні чинники успішної інтеграції дітей-біженців з України

та методів розвитку їх загальнолюдських цінностей (на думку дорослих). Важливо зазначити, що опитувальник містить контрольний блок, що дозволить визначити ступінь інтеграції самих дорослих (батьків дітей-біженців з України) та ступінь їх готовності до активності в інтеграційний процес.

БЛОК А. ДЕМОГРАФІЧНИЙ – стандарт – дасть загальну інформацію про групу реципієнтів (вік, стать, освіта, місце перебування, склад родини). Інформація, отримана після аналізу, дасть можливість чітко орієнтуватися у потребах різних груп, розмежовувати методи впливу, очікування та планування щодо успішної інтеграції біженців з України в Німеччині за стандартними демографічними показниками.

БЛОК Б. КОНТРОЛЬНИЙ – основний – дасть можливість отримати інформацію щодо громадянської активності біженців з України в Німеччині як основного чинника успішної інтеграції в суспільне середовище та одного з головних чинників успішної інтеграції їхніх дітей (сфери активності, причини відсутності активності, можливі перспективи, ефективні методи, засоби та форми впливу щодо мотивації до активностей). Важливо зазначити те, що результати обох груп реципієнтів не залежно від того, чи залишаться вони у Німеччині, чи повернуться додому, громадянська активність важлива і при успішній інтеграції у соціокультурне середовище, і при відбудові демократичного суспільства в Україні на основі досвіду ЄС.

БЛОК В. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ – уточнюючий – дасть можливість отримати інформацію від батьків дітей-біженців з України щодо ефективної інтеграції дітей-біженців з України та розвитку загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України у процесі життєдіяльності в іншому соціокультурному середовищі. Питання блоку базуються на якісних показниках, аналізу та глибоких інтерв'ю з дітьми-біженцями з України в Німеччині. Приклад онлайн-опитувальника наведено нижче.

ОПИТУВАЛЬНИК

Шановний респонденте!

У рамках дослідницького проекту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» для дітей та їхніх батьків, які постраждали від війни в Україні, просимо взяти участь в опитуванні. Мета – дослідити ефективні напрямки, методи, форми для інтеграції в іншомовне суспільство як одного з факторів формування загальнолюдських цінностей.

Опитування анонімне, усі результати будуть мати узагальнений характер.

Дякуємо за вашу участь у дослідженні!

БЛОК А. ДЕМОГРАФІЧНИЙ стандарт

1. Ваша стать:

- 1.1. Жіноча
- 1.2. Чоловіча

2. Ваш вік:

- 2.1. 18-35 років
- 2.2. 36-45 років

2.3. 46-55 років

2.4. 55+

3. Освіта:

3.1. Неповна середня.

3.2. Середня спеціальна (технікум, училище, коледж)

3.3. Вища: бакалавр, магістр

3.4. Науковий ступінь

4. Скільки дітей маєте:

4.1. Одну дитину

4.2. Більше, ніж одну дитину

4.3. Не маю дітей

5. Скільки років вашій меншій дитині (якщо одна, вкажіть її вік):

5.1. 0-3 років

5.2. 3-7 років

5.3. 7-12 років

5.4. 12-18 років

5.5. 18+

5.6. Не маю

6. В якій країні Ви бачите своє майбутнє?

6.1. Україна

6.2. Німеччина

6.3. Не визначилися

БЛОК Б. КОНТРОЛЬНИЙ

7. Ваш досвід громадянської активності (до війни / зараз)? (будь-які місцеві ініціативи, суспільна діяльність, органи самоорганізації населення, консультації та обговорення, мітинги та звернення тощо)

7.1. Не маю досвіду

7.2. Маю досвід

8 Чи проходили ви за останні 5 років додаткове навчання за особистісними / професійними інтересами (курси, семінари, стажування, тренінги тощо)? (Оберіть усі відповіді, що вам підходять)

8.1.Програми / курси підвищення кваліфікації для професійного росту

8.2.Програми/ курси для професійної перепідготовки, отримання нової професії

8.3.Програми / курси для особистісного росту та розвитку

8.4.Ні, не пригадую

9. Якщо «Ні» то оберіть причину?

9.1.Не знаю про такі можливості

9.2.Немає на це часу

9.3. Дорого коштують

9.4.Мені це не цікаво / немає часу

9.5. Інші зовнішні причини

9.6.Інше_____

10. Хотіли б ви наразі підвищувати свій професійний / особистісний розвиток?

10.1.Так

10.2.Ні

10.3.Важко сказати

11. До яких напрямків, сфер, тем заходів ви б хотіли бути залученими?

11.1. Освіта

11.2. Демократія. Права та обов'язки

11.3.Бізнес та менеджмент

11.4.Транспорт, соціальний захист, здоров'язбереження

11.5.Екологія та природні ресурси

11.6.Мистецтво та культура

11.7.Волонтерство

11.8.Інше_____

12. До яких напрямків, сфер, тем належали б заходи, які ви б хотіли проводити (незалежно від місця перебування)?

12.1. Освіта/просвітництво

12.2. Демократія. Права та обов'язки

12.3. Бізнес та менеджмент

12.4. Транспорт, соціальний захист, здоров'язбереження

12.5. Екологія та природні ресурси

12.6. Мистецтво та культура

12.7. Волонтерство

12.8. Інше_____

13. Який вид зайнятості ви б обрали?

13.1. Одинарні семінари, майстер-класи або зустрічі

13.2. Бізнес-навчання

13.3. Дистанційне навчання на постійній основі

13.4. Разова допомога у проведенні заходу

13.5. Постійне волонтерство у будь-якій сфері

13.6. Інше_____

14. Які ваші очікування від цього (ваша основна ціль або мета/мотив)? (Не більше, ніж 2 варіанти)

14.1. Підвищення рівня професійних якостей

14.2. Особистісний ріст та думки про кар'єру

14.3. Отримання свідоцтва, диплому, документу

14.4. Розширення кола знайомих та друзів/однодумців

14.5. Внутрішня власна громадська позиція

14.6. Внутрішня емоційна потреба у будь-якій діяльності

- 14.7. Інше _____
- 15. Що вас може спонукати до активностей у різних галузях?**
- 15.1. Однодумці (інші бітьки) та їхні пропозиції щодо активностей та участі
- 15.2. Мій власний мотив і гарна ідея
- 15.3. Пропозиції щодо участі від керівників установ
- 15.4. Не думаю, що я зможу брати участь самостійно
- 15.5. Інше _____

БЛОК В. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ

- 16. Ви проживаєте наразі в Німеччині?**
- 16.1. Так, з початку війни в Україні
- 16.2. Так, до того, як почалася війна в Україні
- 16.3. Ні, але проживав деякий час після початку війни
- 17. Найважливішими завданнями для покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від конфлікту дітей-біженців ви вважаєте (Не більше ніж 2 варіанти):**
- 17.1. Матеріальна допомога
- 17.2. Соціальна підтримка
- 17.3. Психологічна підтримка
- 17.4. Медична допомога
- 17.5. Гуманітарні акції від організацій
- 17.6. Взаємопідтримка українських сімей
- 17.7. Підтримка батьками своїх дітей
- 17.8. Культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей
- 17.9. Культурно-дозвіллева сфера (музеї, екскурсії, поїздки)
- 17.10. Активна інтеграція в освітній простір в Німеччина (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини)
- 17.11. Інше _____
- 18. На вашу думку, для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині що було б корисним?**
- 18.1. Матеріальна та медична допомога від Німеччини
- 18.2. Соціальна підтримка і захист
- 18.3. Психологічна підтримка і проведення тренінгів від психологів
- 18.4. Взаємопідтримка родин (проведення більше часу разом, бесіди, відпочинок тощо)
- 18.5. Підтримка батьками своїх дітей (проведення більше часу разом, культурно-дозвіллева сфера тощо)
- 18.6. Культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей рідною мовою

- 18.7. Культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки)
- 18.8. Активна інтеграція в освітній простір в Німеччині (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини)
- 18.9. Отримання значущих міжособистісних зв'язків, забезпечення інформацією, успішна самореалізація
- 18.10. Інше _____
- 19. Які форми участі, на вашу думку, будуть більш успішними для інтеграції дітей та формування таких якостей у дитини, як: повага до іншої культури та традицій, усвідомлення розмаїття культур і їхня унікальність, шанобливе ставлення до людини з іншою культурною ідентичністю?**
- 19.1. Індивідуальні заняття з менторами, де можна індивідуально поставити конкретні питання
- 19.2. Культурні заходи про традиції та звичаї (спрямовані на те, щоб познайомити з національною історією, кухнею, звичаями, музикою тощо)
- 19.3. Мистецькі заходи про культуру і митців (спрямовані на те, щоб познайомити з культурою країни, митцями, музикантами та художниками, творами мистецтва)
- 19.4. Групові зустрічі з педагогом, який проводить тематичні заняття з ознайомлення з культурою різних країн
- 19.5. Індивідуальні бесіди батьків з дітьми (розповіді, казки, історії країни, культура якої вивчається)
- 19.6. Інтегровані курси для дітей з ознайомлення їх з культурою іншої країни
- 19.7. Перегляд відеоматеріалів (фільмів, мультфільмів тощо про культуру іншої країни)
- 19.8. Інше _____

Дякуємо за відповіді!

Онлайн-опитування у рамках дослідницького проекту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» тривало з червня по серпень 2023 року. *Мета онлайн-опитування – дослідити ефективні напрямки, методи, форми успішної інтеграції в іншомовне суспільство біженців з України, тобто потенційних батьків дітей-біженців з України, які мають найвагомий вплив на успішну інтеграцію в іншомовне середовище своїх дітей. Дослідити ступінь усвідомлення ними того факту, що вони (батьки дітей-біженців з України) є одним з основних чинників успішної інтеграції їх дітей, як значущої групи для дитини. Уточнити ступінь усвідомлення та відповідальності батьками дітей-біженців з України того факту, що розвиток загальнолюдських цінностей у їхніх дітей можливе тільки при активній участі у цьому процесі батьків, а не тільки освітніх, культурних та соціальних структур.*

Важливо зазначити, що цей вплив (вплив батьків на розвиток загальнолюдських цінностей дітей) є першочерговим та ключовим.

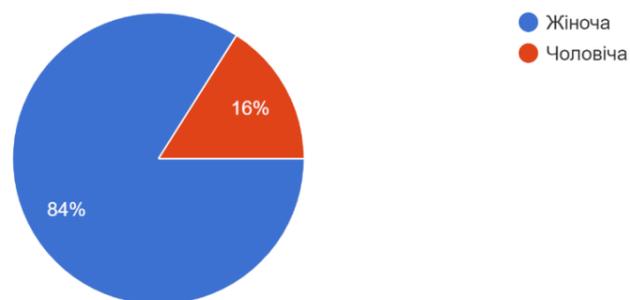
Зупинимось детальніше на результатах опитування.

Загальна кількість учасників дослідницького проекту – понад тисячу осіб. Серед яких, представники організацій, асоціацій, установ (педагоги, психологи, соціальні працівники, менеджери, керівники підрозділів, волонтери тощо), діти-біженці з України, їх батьки.

Питання до опитувальника складено на основі глибинних інтерв'ю (занять, бесід, творчих завдань, активних діалогів тощо) з дітьми старшого дошкільного віку. Загальна кількість учасників – 48 дітей-біженців з України. Загальна кількість учасників онлайн-опитування (як додаткового дослідження українців-біженців, серед яких батьки дітей-біженців з України) – 260 біженців з України, які наразі перебувають в Німеччині.

Нагадаємо, **перший блок** питань мав загальний характер. Він дав загальну інформацію про групу реципієнтів (вік, стать, освіта, місце перебування, склад родини). Це перші шість питань (діаграми 1-6).

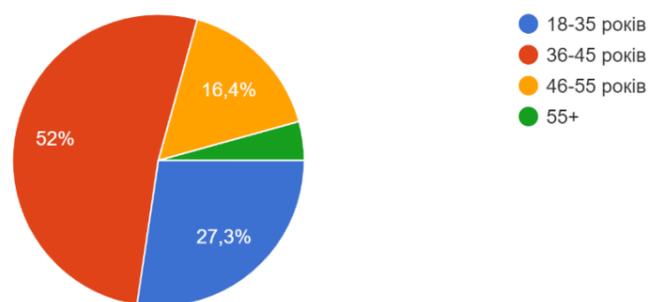
1. Ваша стать
256 відповідей

Діаграма 1. Стать реципієнтів

Результат: 84% – жінки (215 осіб), 16% – чоловіки (41 особа).

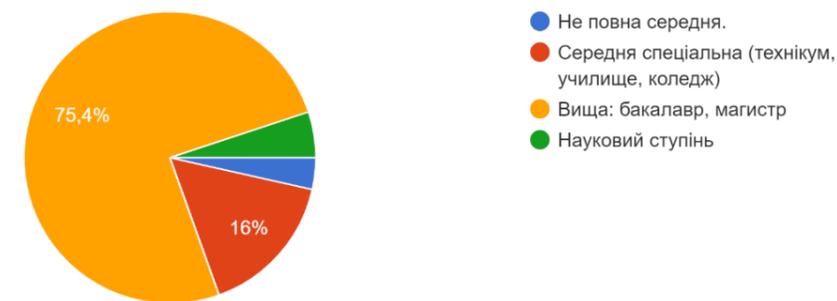
2. Ваш вік:
256 відповідей

Діаграма 2. Вік реципієнтів

Результат: 52 % 36 – 45 років (133 особи), 27,3 % – 18–35 років (70 осіб), 16,4% – 46–55 років (42 особи), 4,3 % – більше ніж 55 років (11 осіб).

3. Освіта:
256 відповідей

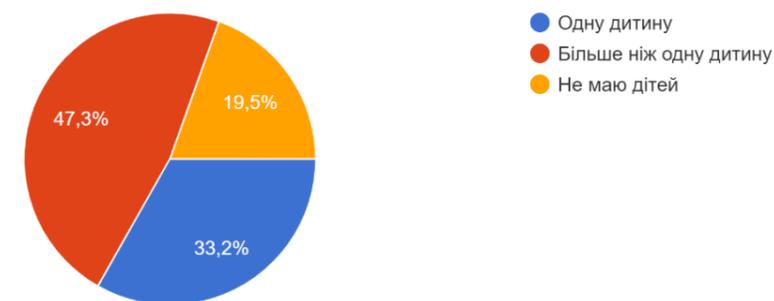

Діаграма 3. Освіта реципієнтів

Результат: 75,4 % вища освіта (бакалавр, магістр) (193 особи), 16 % – середня спеціальна (технікум, училище, коледж) (41 особа), 5,1% – мають вищу освіту (13 осіб), 3,5 % – не повна середня освіта (9 осіб).

Можна зробити узагальнюючі висновки: результати діаграм 1 і 2 і процентних співвідношень дають нам можливість говорити про те, що активними учасниками опитування є біженці з України, які мають вищу освіту, певний відсоток яких складає вікову категорію 36-45 років. Переважна кількість це жінки. Але цей показник ми не вважаємо ліквідним за рахунок того, що чоловіки не мали тих же умов для зміни місця проживання як і жінки.

4. Скільки дітей маєте:
256 відповідей

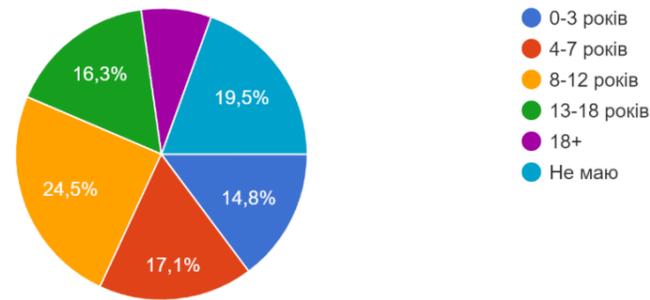

Діаграма 4. Кількість дітей у реципієнтів

Результат: 43 % – більше ніж одну дитину (121 особа), 33,2 % – одну дитину (85 особи), 19,5% – не мають дітей (50 осіб).

5. Скільки років вашій меншій дитині (якщо одна – вкажіть її вік):

257 відповідей

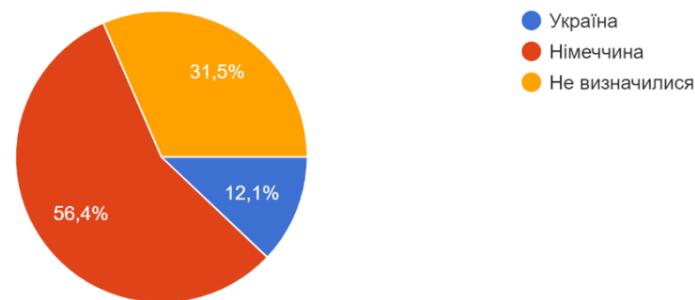
Діаграма 5. Який вік дітей у реципієнтів

Результат: 24,5 % 6 – 12 років (63 особи), 19,5 % – не мають дітей (50 осіб), 17,1% 4– 7 років (44 особи), 16,3% 13– 18 років (42 особи), 7,8 % більше 18 років (20 осіб).

Можна зробити узагальнюючі висновки: майже 20% реципієнтів мають можливість більш активно приймати участь у різних заходах, спрямованих на їх успішну інтеграцію в соціокультурний простір Німеччини, за рахунок того, що мають більше часу для самозайнятості та самореалізації. Цей показник є орієнтовним і не є стовідсотково достовірним (за рахунок того, що не досліджувалися ступінь зайнятості та активності серед осіб-реципієнтів серед вікових категорій окремо).

6. В якій країні Ви бачите своє майбутнє?

257 відповідей

Діаграма 6. В якій країні реципієнти бачать своє майбутнє

Результат: 56,4 % в Німеччині (145 осіб), 12,1 % – в Україні (31 особа), 31,5 % не визначилися (81 особа).

Резюме по першому (демографічному блоку): більшість реципієнтів, які взяли участь в опитуванні – жінки. Серед загальної кількості опитуваних більшість бачить своє майбутнє у Німеччині, тобто повертатися до України не планують ні під час війни, ні після її завершення. Можна припустити, що серед групи досліджуваних (у тому числі) планують залишатися у Німеччині люди віком 36-45 років. Преважна більшість загальної групи реципієнтів мають вищу освіту (у тому числі).

Останні два висновки можна зробити на основі результатів у відсотковому вимірюванні, так званої «сірої зони», коли беремо за основу 56,4% (тих, хто планує залишатися в Німеччині) і порівнюємо їх стосовно інших загальних процентних показників. Тобто, усі показники (за усіма питаннями), що виходять за межі 56,4 % (мають більший відсоток) – це група, що потенційно підпадає під ту, що має певні ознаки і характеристики (вікові, характеристики за освітою, кількістю дітей, віком дітей), що вірогідно потрапляє в цей відсотковий показник тих, хто залишається.

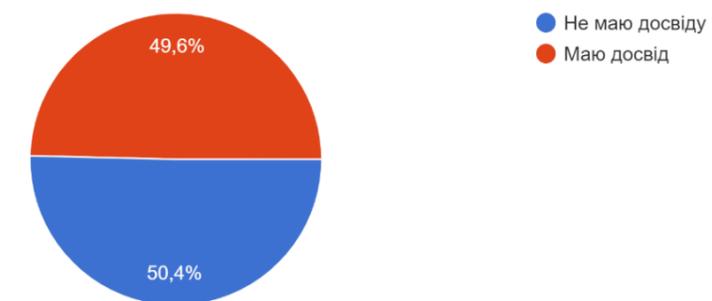
Зупинимося детальніше на **результатах другого блоку** опитувальника (контрольного). Ця інформація дасть можливість чітко орієнтуватися у потребах різних груп, розмежовувати методи впливу, очікування та планування щодо успішної інтеграції біженців з України в Німеччині за стандартними демографічними показниками.

Результати відповідей дають можливість отримати інформацію щодо громадянської активності біженців з України в Німеччині як основного чинника успішної інтеграції в суспільне середовище та одного з головних чинників успішної інтеграції їхніх дітей. Визначити сфери їх активності, причини відсутності активності (в Україні та/або Німеччині), можливі перспективи щодо застосування ефективних методів, засобів та форм впливу на активність біженців з України, як запоруки їх успішної інтеграції, визначити мотивацію до активностей серед українців-біженців.

Важливо зазначити те, що результати обох груп реципієнтів не залежно від того, чи залишаться вони у Німеччині, чи повернуться до України, важливі для моделювання успішної інтеграції у соціокультурне середовище Німеччини, і при відбудові демократичного суспільства в Україні на основі досвіду ЄС. Результати відображені у діаграмах 7 – 16.

7. Ваш досвід громадянської активності (до війни / наразі)? (будь-які місцеві ініціативи, суспільна діяльність, органи самоорганізації на...ї та обговорення, мітинги та звернення, тощо)

258 відповідей

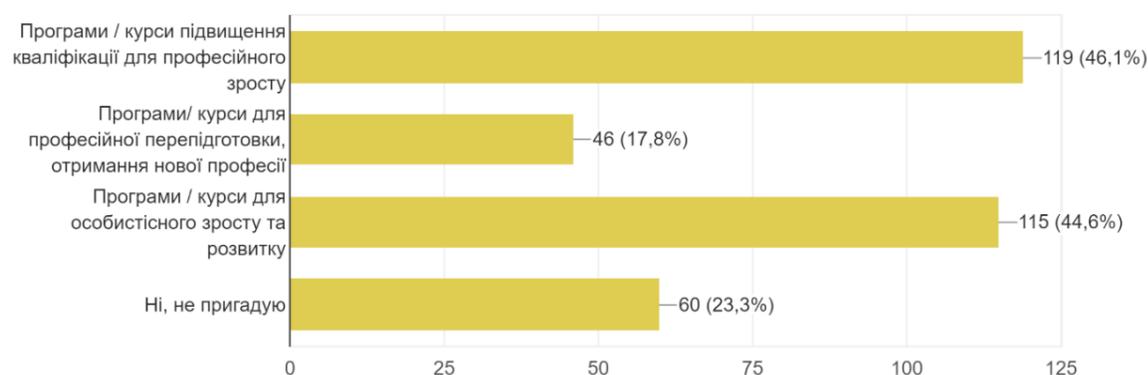

Діаграма 7. Чи мали досвід громадянської активності реципієнти

Результат: 49,6 % мають досвід громадянської активності (128 осіб), 50,4 % – не мають досвіду громадянської активності (130 осіб). Важливо зазначити, що при опитуванні було запропоновано перелік громадянських активностей, що стосуються

тільки місцевого самоврядування та взаємодії тільки з місцевими органами влади: будь-які місцеві ініціативи, суспільна діяльність, органи самоорганізації населення, консультації та обговорення, мітинги та звернення тощо. Щоб не впливати на показники результатів, враховуючи «складність» впливати на рішення влади більш високих щабель (районний, обласний, державний), було вирішено у переліку зазначити тільки місцевий рівень громадянської активності, як такий, що доступний до кожного громадянина держави.

8. Проходили ви за останні 5 років додаткове навчання за особистісними / професійними інтересами (курси, семінари, стажування, тренін...що)? (Оберіть усі відповіді, що вам підходять)
258 відповідей

Діаграма 8. Чи маєте ви досвід сталого розвитку навчання (впродовж життя) за останні 5 років

Результат: 46,1 % проходили навчання за програмами підвищення кваліфікації (119 осіб), 44,6 % – програми/курси для особистісного зросту та розвитку (115 осіб), 17,8 % проходили програми/курси для професійної перепідготовки та отримання нової професії (46 осіб), 23,3% не мали додаткового навчання за особистісними та/чи професійними інтересами.

Можна зробити певні висновки: майже половина групи реципієнтів (46,1%) удосконалювали свої фахові навички протягом останніх 5-ти років. Можна припустити, що цей відсоток реципієнтів визначився з професійним спрямуванням і намагається рухатися в одному професійному напрямку та/чи удосконалити їх. Також бачимо що 17,8% реципієнтів (46 осіб) мали можливість перекваліфікуватися чи отримати нову професію. Можна припустити, що цей сегмент реципієнтів готовий за певних умов не тільки підвищувати свої професійні навички, але й перенавчатися для отримання нових компетентностей і за певних умов.

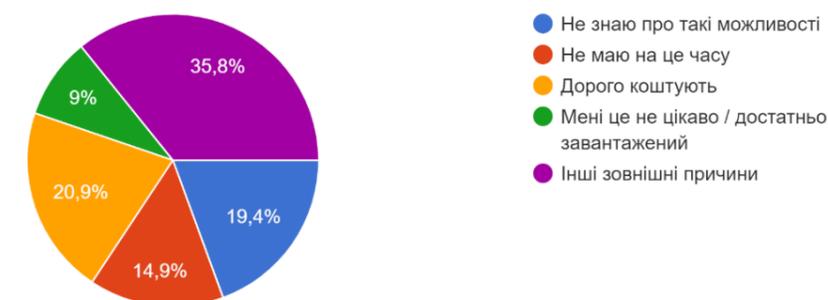
Проходили програми/курси за для свого особистісного розвитку 44,6% (115 осіб) реципієнтів. Це група, що проявляє особистісну активність, шукає для себе теми, методи, форми, які будуть впливати на подальше їх самосприйняття. Це, в свою чергу, впливатиме на їх успішну реалізацію суспільстві, зокрема, у німецькому.

23,3% не мали досвіду щодо додаткового навчання за особистісними / професійними інтересами за останні 5 років (60 осіб). Можна припустити, що цей відсоток

реципієнтів має низьку мотивацію (зовнішню або/та внутрішню) і потребує додаткової уваги з боку організацій, що піклуються успішною інтеграцією українців в Німеччині.

Важливо зазначити, що під час опитування реципієнти мали змогу обрати не більш 2-х варіантів відповідей. На це питання отримано 258 відповідей. Таким чином, кожен з учасників обрав один варіант, що дозволяє чітко розмежовувати відповіді за категоріями та чітко визначити процент обраних варіантів із запропонованих.

9. Якщо «Ні» то оберіть причину?
67 відповідей

Діаграма 9. Оберіть причину чому не мали можливість брати участь у різних видах активності

Результат: 35,8% (24 особи) мають зовнішні причини, що не були перераховані у списку, 19,4% не знають про так можливості (13 осіб), 20,9% вважають, що це дорого коштує (14 осіб), 14,9% не мають на це час (10 осіб), 9% це не цікаво/достатньо завантажений (6 осіб).

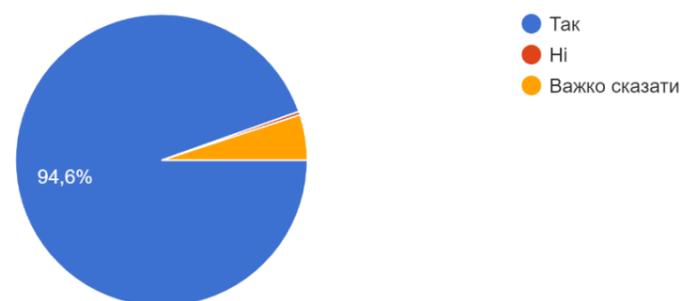
За результатами цієї діаграми можна зробити певні висновки. Реципієнти мали можливість обирати з 5-ти запропонованих варіантів відповідей, які були сформульовані таким чином, щоб три питання містили у собі можливість нести відповідальність за «відсутність особистісної та професійної активності». Це варіанти: не маю часу (я не маю часу і тому я це не робив), дорого коштує (для мене це дорого і я за це не міг сплатити), мені це не цікаво/достатньо завантажений (я не зацікавлений ц чомусь/я достатньо завантажений). Тобто, реципієнти усвідомлюють те, що вони відповідальні за те, що їх активність була не на належному рівні. Чітко говорять про свою позицію. Одне питання з 5-ти – питання «частково брати на себе відповідальність». Це варіант відповіді: не знаю про такі можливості (я не знаю і я нічого не роблю, щоб дізнатися/недостатньо роблю щоб дізнатися). Один варіант із запропонованих – «інші зовнішні причини» дає можливість трактувати таку відповідь як «переніс відповідальності на зовнішні обставини». Ключовими словами тут виступають слова «інші», «зовнішні» (не я відповідальний).

Можна зробити певні висновки маючи результати діаграм 7,8,9. Отже, 50,4% реципієнтів не мали жодного досвіду громадянської активності за останні п'ять років. Це 130 осіб – біженців з України, які наразі проживають в Німеччині. Серед цієї групи 60 осіб (23,3%) не проявляли активностей щодо особистісного та професійного зростання. Можемо стверджувати, що з цієї категорії 24 особи (35,8%) – це біженці з України, які, скоріш за все, будуть знаходити «зовнішні інші причини». Можливо припустити, ще до цієї «складної» категорії, яка потребує особливої уваги з боку організацій, що піклуються українцями у Німеччині (наприклад, додаткові мотиваційні заходи, стимулювання, підтримка у реалізації, менторство тощо), можна віднести і 13 осіб (19,4%), які не знають про можливості прояву соціальної активності та не проявляють ініціативи, щоб дізнатися про це. Таким чином, об'єднавши процентний показник цих двох груп, ми отримуємо 37 осіб, яких можна віднести до «складної категорії» з 130 осіб тих, про яких мова йшла у діаграмі 7 (не мали активностей). Інші 30 осіб готові брати відповідальність за свої вчинки, планування, оцінювання досягнень. При належній роботі з боку організацій, цій категорії можна запропонувати зручний час, недорогі послуги та цікавий формат. Нагадаємо, що за цим питанням ми отримали 67 відповідей, орієнтовно, з можливих 130 тих, що не мали активностей і повинні були надати відповідь «з якої причини».

Отже, можемо припустити, що «складною категорією» українців-біженців може виявитися приблизно 14,4% (37 осіб). Це відносно загальної кількості опитуваних (258 осіб). Інша категорія опитуваних (30 осіб або 11,4%) це ті, хто будуть потребувати додаткових стимулів та мотивацій. Не можемо не сказати про ту категорію, яка не обирала жодного з варіантів – це 63 особи (24,4%), які будуть потребувати мотивації до активностей на початку роботи, під час активностей та під час завершення. Бо обравши позицію «не маю жодних активностей», вони не пояснили свій вибір, зупинившись на середині. Якщо ми сумуємо проценти за трьома групами, отримуємо процент, що співпадає з результатом діаграми 7, де 49,6% відповіли, що «не мали активностей».

10. Хотіли б ви наразі підвищувати свій професійний / особистісний розвиток?

258 відповідей

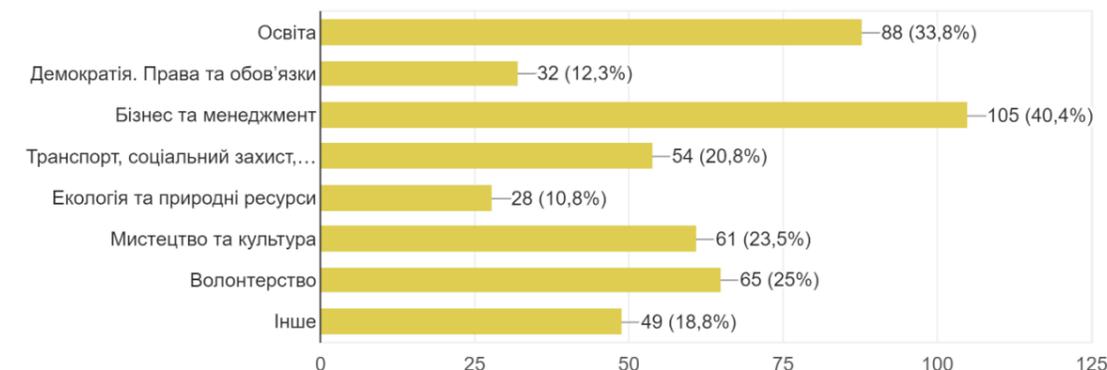
Діаграма 10. Чи є бажання підвищувати свій професійний/особистісний розвиток

Результат: 94,6% (244 особи) хотіли б підвищувати свій професійний/особистісний розвиток, 5% не знають/важко сказати (13 осіб), 0,4% ні, не хочуть (1 особа).

Це питання (до діаграми 10) проміжне. Воно не несе у собі жодної змістовної інформації, бо питання не коректне. Чесно відповіла одна людина. 5 осіб – не захотіли сказати правду (скоріше ні, ніж так). Інші 244 особи – це ті, серед яких багато відповіли так, хочуть підвищувати свій професійний/особистий розвиток, але нічого для цього робити не планують (хочу не означає буду).

11. До яких напрямків, сфер, тем заходів ви б хотіли бути залученими? (не більше ніж два варіанти)

260 відповідей

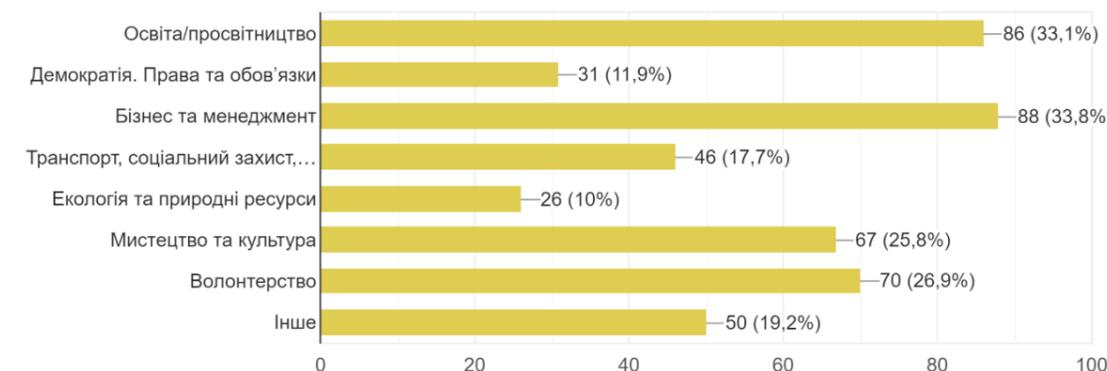
Діаграма 11. До яких напрямків розвитку хотіли б бути залучені

Результат: 40,4% (105 осіб) бізнес та менеджмент, 33,8% освіта (88 осіб), 25% волонтерство (65 осіб), 23,5% мистецтво і культура (61 особа), 20,8% транспорт, соціальний захист, здоров'язбереження (54 особи), 12,3% демократія, права та обов'язки (31 особа), 10,8% екологія та природні ресурси (28 осіб), 18,8% інше (із запропонованих варіантів не було того, щоб хотіли реципієнти) (49 осіб).

За результатами відповідей бачимо те, що кожен з учасників обрав тільки один варіант (із можливих 2-х) – 260 відповідей.

12. До яких напрямків, сфер, тем відносилися б заходи, що ви б хотіли проводити (не залежно від місця знаходження)? (не більше ніж два варіанти)

260 відповідей

Діаграма 12. Які б теми напрямків розвитку ви б хотіли проводити

Результат: 33,8% (88 осіб) бізнес та менеджмент, 33,1% освіта (86 осіб), 26,9% волонтерство (70 осіб), 25,8% мистецтво і культура (61 особа), 27,7% транспорт,

соціальний захист, здоров'язбереження (46 особи), 12,3% демократія, права та обов'язки (31 особа), 10,8% екологія та природні ресурси (28 осіб), 18,8% інше (із запропонованих варіантів не було того, щоб хотіли реципієнти) (49 осіб).

За результатами відповідей бачимо те, що кожен з учасників обрав тільки один варіант (із можливих 2-х) – 260 відповідей.

Зупинимось на різниці показників за діаграмами 11 та 12. Різниця у цих діаграмах у тому, що одна пропонує пасивну активність «брати участь», інша активність «проводити, ініціювати». Спробуємо *проаналізувати реальну готовність до активного життя у суспільстві*:

Бізнес та менеджмент 40,4% (105 осіб) – «пасивна група», 33,8% (86 осіб) – «активна група». Можемо вважати, що саме цей відсоток осіб є потенційно активними: ті, хто прийдуть на заходи, але не ті хто готові бути залучені до організації та проведення. Можливі певні умови, зацікавленість, мотивація тощо. Різниця 6,6% (19 осіб). Це майже - 20% відносно загальної кількості «бізнес та менеджмент».

Освіта 33,8% (88 осіб) – « пасивна група», 33,1% (86 осіб) – «активна група». Ці результати говорять про те, що майже усі групи реципієнтів можна віднести до активної групи, що готова брати участь у соціально-культурному житті. Різниця 0,7% (2 особи). Це - 2,2 0% відносно загальної кількості «освіта».

Волонтерство 25% (65 осіб) – «пасивна група», 26,9% (70 осіб) – «активна група». Також бачимо, що суттєвих змін не відбулося, крім того, що вона *збільшилася*. Можна вважати, що цей відсоток є активним сегментом у соціокультурному просторі, що готовий взаємодіяти, співпрацювати, ініціювати тощо. Різниця 1,9% (5 осіб). Це +7,1 0% відносно загальної кількості «освіта».

Мистецтво і культура 23,5% (61 особа) – «пасивна група», 25,8% (67 осіб) – «активна група». Опис цього виду діяльності співпадає з попереднім. Зміни не суттєві. Майже вся група може бути «активним сегментом». Різниця 2,3% (6 осіб). Це +8,9 0% відносно загальної кількості «освіта».

Транспорт, соціальний захист, здоров'язбереження 20,8% (54 особи) – «пасивна група», 17,7% (46 осіб) – потенційно «активна група». Зміни суттєві. Не вся група може бути «активним сегментом». Різниця 3,1% (8 осіб). Це -14,8% відповідно загальної кількості «транспорт, соціальний захист, здоров'язбереження».

Демократія, права та обов'язки 12,3% (31 особа) – «пасивна група», 11,9% (31 особа) – потенційно «активний сегмент». Результати без змін. Уся група є «активним сегментом».

Екологія та природні ресурси 10,8% (28 осіб) – «пасивна група», 10% (26 осіб) – потенційно «активний сегмент». Результати майже без змін. Це - 7,1% відповідно загальної кількості «екологія та природні ресурси».

Інше (із запропонованих варіантів не було того, щоб хотіли реципієнти) (18,8%, 49 осіб) – «пасивна група», 19,2% (50 осіб) – потенційно «активний сегмент». Майже без змін – 2% (1 особа).

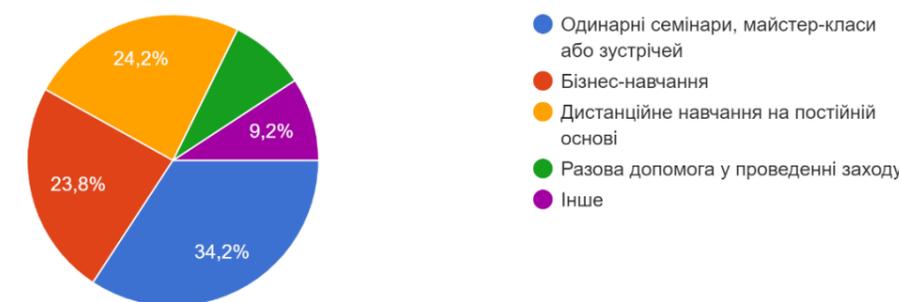
Резюме до діаграми 12. Активним сегментом можна вважати біженців з України, що задіяні у сфері «Мистецтво та культура», «Освіта» та «Бізнес та менеджмент». Потенційно, це можуть бути люди, які мають відповідну професію чи інтереси.

Важливо зазначити про групу реципієнтів «волонтерство». Важливий активний сегмент, який може бути з будь-якої перерахованої сфери. Але, скоріш за все, зі сфери «бізнес та менеджмент» їх буде більше ніж з інших. Так як він зазнав певних змін (-20%) при опитуванні «про бажання бути залученими до певного виду діяльності».

Активним сегментом будуть професій, пов'язані з освітою та просвітництвом.

Не визначеним залишається результати категорії «інші види діяльності». Реципієнти можуть бути активним сегментом при більш детальному дослідженні «напрямки активностей, види діяльності тощо».

13. Який вид зайнятості ви б обрали?
260 відповідей

Діаграма 13. Який вид зайнятості ви обираєте

Результат: 34,2% (90 осіб) обирають семінари, майстер-класи або зустрічі, 23,8% (63 особи) обирають бізнес навчання, 24,2% дистанційне навчання на постійній основі (64 особи), 8,4% разова допомога у проведенні заходу (22 особи), 9,2% інші варіанти (24 особа).

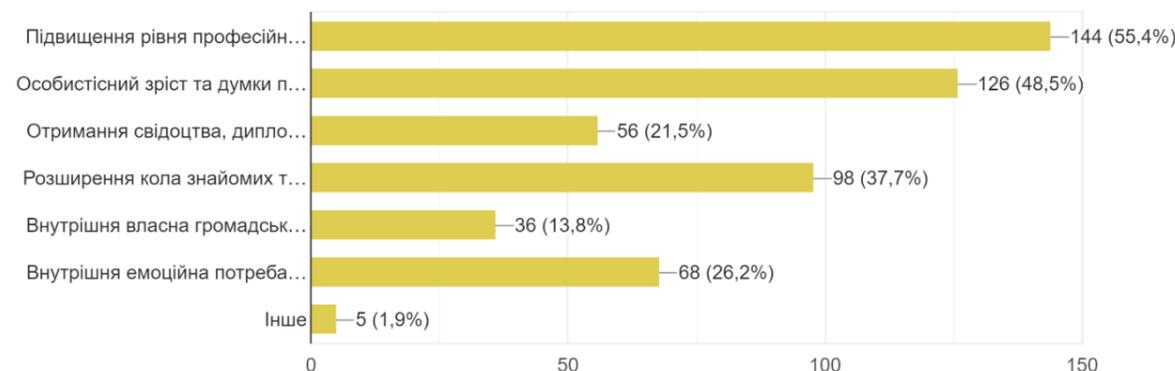
Можна зробити певні висновки: та група реципієнтів, яка обрала одинарні семінари та майстер-класи (34,2%), відповідає тому відсотку (діаграма 8), яка обрала заходи, що спрямовані на особистісний розвиток (приблизно 44,6%). Але 34,2% - це ті, хто готові прийти на заходи та проявляти активність з 44,6%

Група реципієнтів, які обрали бізнес-навчання та навчання на постійній основі (23,8% та 24,2% відповідно) разом має 48%. Це відсоток тих, хто у діаграмі 8 обирає заходи, що пов'язані з професійною спрямованістю (разом варіанти відповідей 1+2 = 63,9%). Орієнтовно, можемо припустити, що на заходи прийдуть приблизно 48%, з можливих 63,9%. Так як, саме цей відсоток, внутрішньо визначився і може про це сказати, які форми участі їх влаштують. Інші учасники опитування, можливо і обрали тематику заходів, що їм цікаві, але не мають уявлення та планування про подальші дії.

Варіанти «разова допомога» (8,4%) – це група реципієнтів, які при певних обставинах та умовах, припустимо, не завжди, готові проявляти активність та брати участь у заходах. Бо ключове слово у цьому пункті «разово».

14. Які ваші очікування від цього (ваша основна ціль або мета/мотив)? (не більше ніж два варіанти)

260 відповідей

Діаграма 14. Ваші очікування

Результат: 55,4% (144 осіб) підвищення рівня професійних якостей (приблизно співпадає з результатами діаграм 8,13 – середнє значення між процентами бажання брати участь та готовності до участі), 48,5% (126 осіб) особистий зріст та думки про кар'єру (коментар схожий до попереднього опису). Ці обидва варіанти відносяться до внутрішніх професійних мотивів. 37,7% розширення кола знайомих та друзів (98 осіб), 21,5% отримання свідоцтва та диплома (56 осіб). Це категорії реципієнтів, які вмотивовані зовнішніми поверховими мотивами. 26,2% внутрішня емоційна потреба (68 особи), 13,8% внутрішня власна громадянська позиція (36 осіб). Ці категорії відповідають внутрішньому мотиву, що є важливим для «активної позиції» особистості.

Таким чином, майже половину групи реципієнтів можуть зацікавити заходи, що спрямовані на їх професійні якості та компетентності (від 48,5 – 55,4%).

Майже третина групи реципієнтів буде орієнтуватися на зовнішні «смаколики» та «власний інтерес» (від 21,5 – 37,7%).

Від 13,8% до 26,2% – група реципієнтів, що будуть обирати заходи, залежно від «масштабного значення ідеї / теми» заходу. Не зважаючи, навіть, на те, що тема заходу, форма участі тощо не співпадають з професійними потребами. Це можуть бути заходи, які покликані формувати громадську думку, змінювати її, мають загальну соціальну мету) при найми, на суб'єктивну думку реципієнта).

15. Що вас може спонукати до активностей у різних середовищах?

263 ответа

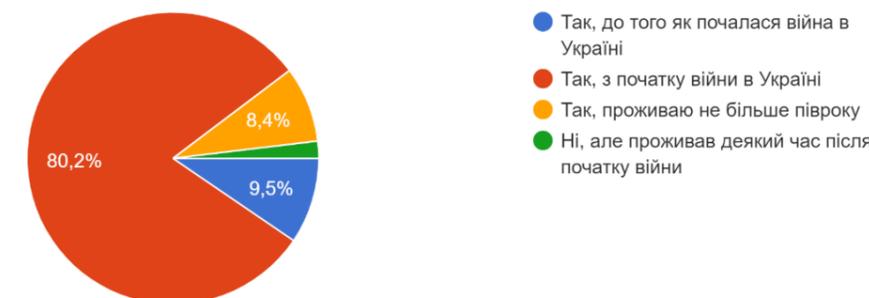

Діаграма 15. Що може спонукати до активностей

Результат: 45,6% (120 осіб) власний мотив та гарна ідея, 28,9% (76 особи) однорідці та пропозиції щодо активностей та участі від них, 15,2% (40 осіб) пропозиції від керівників установ, 7,6% не думаю, що зможу брати участь самостійно (20 особи), 7,2% інші варіанти (7 осіб).

16. Ви проживаєте наразі в Німеччині?

263 ответа

Діаграма 16. Де проживаєте наразі

Результат: 80,2% (211 осіб) проживають у Німеччині з початку війни (причина переїзду – війна); 9,5% (25 осіб) проживав в Німеччині до того як почалася війна (причина переїзду – «не війна»), 8,4% проживаю в Німеччині не більше ніж півроку; 1,9% (5 осіб) зараз не проживаю у Німеччині, але проживав деякий час після війни.

Отже, можна підсумувати результати опитування за II блоком (діаграми 7 – 16). 50% – мали активності останні 5 років.

З яких: 46,1 % проходили навчання за програмами підвищення кваліфікації 44,6% – програми/курси для особистісного зросту та розвитку, 17,8 % проходили програми/курси для професійної перепідготовки та отримання нової професії, 23,3% не мали додаткового навчання за особистісними та/чи професійними інтересами.

Різниця показників за діаграмами 11 та 12 у тому, що одна пропонує пасивну активність «брати участь», інша активність «проводити, ініціювати». *Активним сегментом можна вважати біженців з України, що задіяні у сфері (Мистецтво і культура 23,5% (61 особа) – «пасивна група», 25,8% (67 осіб) – «активна група»), Бізнес та менеджмент 40,4% (105 осіб) – «пасивна група», 33,8% (86 осіб) – «активна група», Освіта 33,8% (88 осіб) – « пасивна група», 33,1% (86 осіб) – «активна група». Потенційно, це можуть бути люди, які мають відповідну професію чи інтереси.*

Важливо зазначити про групу реципієнтів «волонтерство». Важливий активний сегмент, який може бути з будь-якої перерахованої сфери. Але, скоріш за все, зі сфери «бізнес та менеджмент» їх буде більше ніж з інших. Так як він зазнав певних змін (-20%) при опитуванні «про бажання бути залученими до певного виду діяльності».

Активним сегментом будуть професій, пов'язані з освітою та просвітництвом. Не визначеним залишається результати категорії «інші види діяльності». Реципієнти можуть бути активним сегментом при більш детальному дослідженні «напрямки активностей, види діяльності тощо».

Резюме по другому (контрольному блоку). Майже половину групи реципієнтів може зацікавити заходи, що спрямовані на їх професійні якості та компетентності (від 48,5 – 55,4%).

Майже третина групи реципієнтів буде орієнтуватися на зовнішні «смаколики» та «власний інтерес» (від 21,5 – 37,7%).

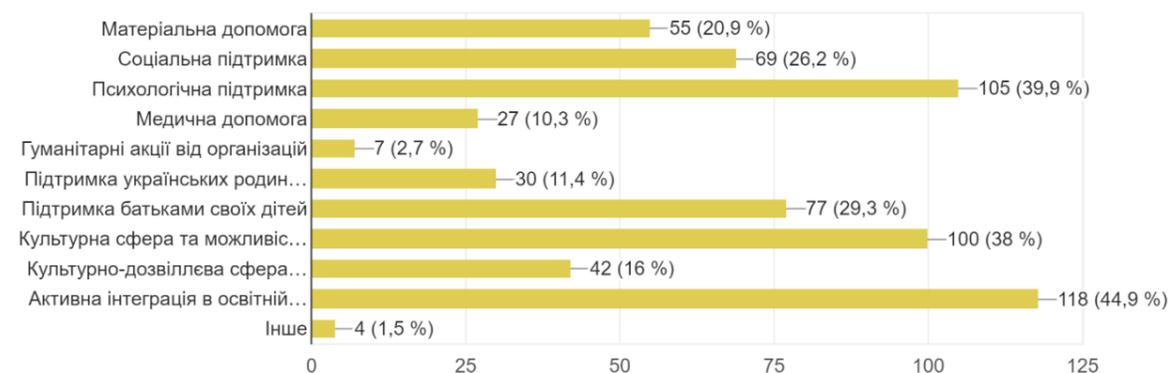
Від 13,8% до 26,2% – група реципієнтів, що будуть обирати заходи, залежно від «масштабного значення ідеї / теми» заходу.

Зупинимось детальніше на **результатах третього блоку** опитувальника (соціокультурний). Результати дають змогу розуміти чи усвідомлюють батьки дітей-біженців з України відповідальність за ефективну інтеграцію їх дітей. Чи готові вони брати активно участь в інтеграції їх дітей в соціокультурний простір Німеччини, проявляти власну активність, планувати, вчитися, вибудовувати майбутнє тощо. Нагадаємо, за результатами глибоких інтерв'ю, успішна соціальна адаптація та інтеграція батьків дітей-біженців з України в іншомовне середовище є важливим чинником для успішної інтеграції їх дітей. Результати опитування відображено у діаграмах 17 – 19.

Результат: за даними діаграми 17: 44,9% (118 осіб) вважають – активна інтеграція в освітній простір в Німеччина (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини); 39,9% (105 осіб) психологічна підтримка; 38% (100 осіб) – культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей; 29,3% (77 осіб) – підтримка батьками своїх дітей; 26,2% (69 осіб) – соціальна підтримка; 20,9% (55 осіб) – матеріальна підтримка; 16% (42 особи) – культурно-дозвіллева сфера (музеї, екскурсії, поїздки); 11,4% (30 осіб) – підтримка українських родин один одного; 10,3% (27 осіб) – медична допомога; 2,7% (7 осіб) – гуманітарні акції від організаторів; 1,5% (4 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

17. Найважливішими завданнями для покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від конфлікту дітей-біженців ви вважаєте (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

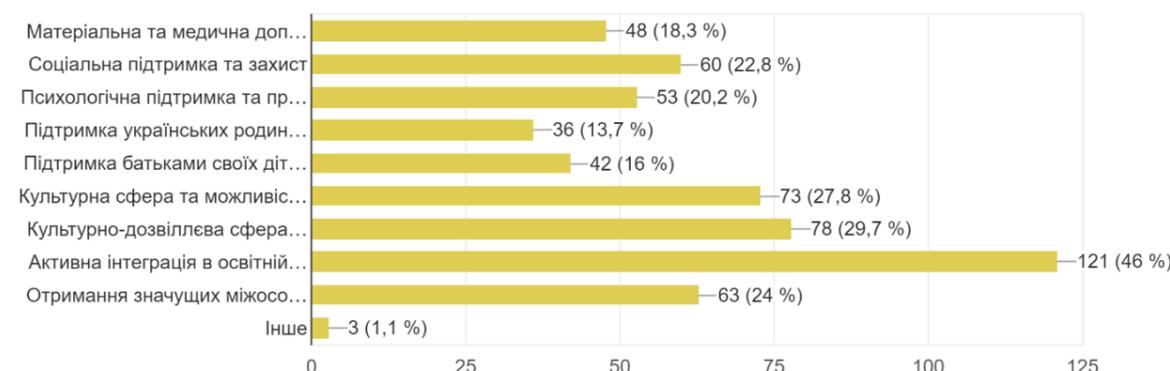

Діаграма 17. Найважливішим завданням для покращення добробуту та зменшення стресу (на думку дорослих)

Висновок: тільки 29,3% (77 осіб) батьків усвідомлюють найважливіше значення того, що покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від війни в Україні дітей-біженців залежать від них самих – батьків цих дітей. За результатами опитування самих дітей, представники освітянської, соціальної та культурної сфер займають другу, третю та четверту (відповідно) позиції ефективних чинників покращення добробуту в іншомовному середовищі.

18. На вашу думку, для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині що було б корисним? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Діаграма 18. Найважливішим завданням для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині (на думку дорослих)

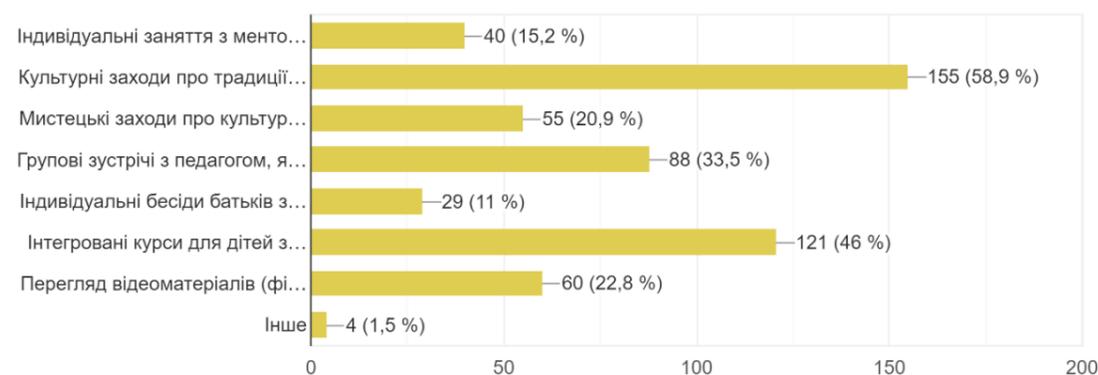
Результат: 46% (121 особа) вважають – активна інтеграція в освітній простір в Німеччина (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини); 29,7% (78 осіб) – культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки); 27,8% (73 особи) – культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей; 24% (63 особи) – Отримання значущих міжособистісних

зв'язків, забезпечення інформацією, успішна самореалізація; 22,8% (60 осіб) – соціальна підтримка; 20,2% (53 особи) – психологічна підтримка та проведення тренінгів від психологів; 18,3% (48 осіб) – матеріальна та медична допомога; 16% (42 особи) – підтримка батьками своїх дітей; 13,7% (36 осіб) – підтримка українських родин один одного; 1,1% (3 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

Висновок: маємо певні розбіжності у результатах 17 та 18 діаграм. Важливо відмітити те, що у діаграмі 17 мова йде про «покращення добробуту та зменшення стресу» у діаграмі 18 – «успішна інтеграція». Можна припустити, що батьки не поєднують ці два взаємодоповнюючі та взаємо наслідувальні процеси разом. Про це говорять наступні показники: 16% (42 особи – за результатами діаграми 17) 29,7% (78 осіб – за результатами діаграми 18) – культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки); 29,3% (77 осіб – за результатами діаграми 17) 16% (42 особи – за результатами діаграми 18) – підтримка батьками своїх дітей.

19. Які форми участі, на вашу думку, будуть більш успішними для інтеграції дітей та формування таких якостей у дитини як, повага д... ідентичністю? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Діаграма 19. Які заходи найкорисніші для формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині (на думку дорослих)

Результат: 58,9% (155 осіб) – культурні заходи про традиції та звичаї (спрямовані на те, щоб познайомити з національною історією, кухнею, звичаями, музикою тощо); 46% (121 осіб) – інтегровані курси для дітей з ознайомлення їх з культурою іншої країни; 33,5% (88 осіб) – групові зустрічі з педагогом, який проводить тематичні заняття з ознайомлення з культурою різних країн; 22,8% (60 осіб) – перегляд відеоматеріалів (фільмів, мультфільмів тощо про культуру іншої країни); 20,9% (55 осіб) – мистецькі заходи про культуру та митців (спрямовані на те, щоб познайомити з культурою країни, митцями, музикантами та художниками, творами мистецтва); 15,2% (40 осіб) – індивідуальні заняття з менторами де можна індивідуально поставити конкретні питання; 11% (29 осіб) – індивідуальні бесіди батьків з дітьми (розповіді, казки, історії країни, культура якої вивчається); 1,5% (4 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

Серед форм участі, що найбільш успішні для інтеграції дітей та формування у них загальнолюдських цінностей, батьки виокремлюють культурні заходи та віддають відповідальність за ці процеси представниками сфери культури (мистецькі школи, гуртки, музеї, соціальні установи та організації, що піклуються культурно-дозвіллевою сферою) – більша половина реципієнтів (58,9%).

Резюме по третьому (соціокультурного блоку): Загалом, батьки дітей біженців з України вважають педагогів, представників соціальних організацій та культурної сфери відповідальними за успішну інтеграцію їх дітей та покращення їх добробуту в іншомовному середовищі. Власну відповідальність щодо зазначених аспектів усвідомлюють приблизно 30% реципієнтів (стосовно покращення добробуту та зменшення стресу дітей біженців з України в Німеччині) та приблизно 16% реципієнтів стосовно значення підтримки батьками власних дітей, як основного чинника успішної інтеграції дітей біженців з України в Німеччині. Важливо зазначити, що власний вплив та участь на ці два процеси (інтеграції та формування загальнолюдських цінностей) вбачають тільки 11% (29 осіб).

Висновки. Соціальна та культурна адаптація тісно пов'язана з процесом соціалізації. Цей процес є постійним і безперервним і може відбуватися протягом довгого тривалого часу, залежно від умов та внутрішньої готовності до цього процесу. Як зазначалося раніше, інтеграція – процес об'єднання будь-яких елементів або частин в одне ціле. На відміну від соціальної адаптації, інтеграція – це процес, що змушує об'єкта цього процесу включатися, приєднуватися до інших груп, підлаштовуватися та приймати умови та правила інших соціальних груп і вчитися взаємодіяти з іншими соціальними групами, часто за рахунок відмови від попередніх правил, норм, установок тощо. Те, що в минулому здавалося типовим і повсякденним, набуває статусу «застарілого» та «непридатного для цього часу і простору». Щодо соціальної адаптації, то вона може розглядатися як входження особистості в певну групу, засвоєння нею норм, відносин та займання певного місця у структурі відносин між членами групи. З іншого боку, як стан – характеристика відносин людини або групи людей із зовнішнім середовищем. А саме: з одного боку, людина корегує свою поведінку відносно вимог соціуму, тобто цей процес пов'язаний з активною зміною своєї особистості, корекцією своїх власних установок і стереотипів поведінки; з іншого – людина впливає на соціальне середовище, внаслідок чого воно також зазнає певних змін. Соціальна адаптованість особистості є результатом соціальної адаптації, що визначається мірою набуття людиною тих особистісних якостей та засвоєнням деякого набору соціальних ролей, що за наявних умов діяльності уможливають задоволення її потреб на тому чи іншому рівні. Отже, соціальна адаптація тісно пов'язана з інтеграцією особистості. Разом із тим можна говорити, що інтеграція є результатом успішної адаптації особистості. Повертаючись до конкретної цільової групи нашого дослідження, а саме дітей-переселенців з України, необхідно зазначити, що їх слід розглядати як дітей, які потрапили в складні життєві обставини, пережили стрес, страх, шок, для яких важливе значення має не лише занурення в нове соціальне середовище, а й відновлення свого психологічного стану. Дослідження

наукових джерел засвідчує, що не існує чітких меж між поняттями «соціальна адаптація» і «соціально-психологічна адаптація».

Для дітей, які вимушено переміщені, окрім соціально-психологічної адаптації, яку розглядаємо як взаємодію дитини і соціального середовища у новому місці життя, що веде до співвідношення цілей і цінностей особистості дитини та нової громади, важливе значення має соціокультурна адаптація, оскільки діти-переселенці мають пристосуватися до нового культурного середовища. Соціокультурну адаптацію розуміємо як сукупність зовнішніх поведінкових наслідків зв'язку дитини і нового середовища, її здатність вирішувати щоденні соціально-культурні проблеми (в школі, у громаді, в родині, у побуті тощо) (Блинова О. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації).

Результатом успішної адаптації дітей-біженців з України є їхня адаптованість до нових умов життя, що характеризується здатністю особистості задовольняти свої внутрішні і зовнішні потреби у тій чи іншій ситуації в конкретному соціальному середовищі, а також виконувати нижченаведені функції: адекватно сприймати навколишню дійсність і себе; адекватно будувати систему відносин і спілкування з оточуючими; бути здатними до навчання, організації дозвілля та відпочинку. Однією з важливих умов адаптації є свідомо діяльність дітей вимушених переселенців, яка передбачає безперервний обмін із новим соціальним оточенням, приймаючою громадою. Така діяльність можлива лише за умови усвідомлення себе як суб'єкта такого процесу, бажання стати частиною приймаючої громади, хоча й тимчасово. Тобто, внутрішнім джерелом адаптації є невідповідність звичної культурної діяльності дітей-біженців зміненому соціокультурному середовищу. Разом із тим процеси злиття з новим соціальним середовищем приймаючою громадою мають відбуватися без втрати власної індивідуальності, культурної зокрема. Успішність входження до нової групи залежить від обраних адаптаційних стратегій. Обрані стратегії мають різні типи адаптації та своїх наслідки.

Необхідно також враховувати, що процес адаптації до певного соціального середовища є завжди двостороннім. Адаптація є взаємозумовленим впливом дитини-біженця та її соціального оточення. Отже, успішність адаптації залежить не лише від індивідуально-психологічних особливостей дитини, але й від готовності нового соціального оточення до сприйняття нової дитини. Слід зважати на всі чинники що впливають на успішність процесу адаптації, так і можуть спричинити виникнення проблем у дітей-переселенців під час адаптації. Значною мірою впливає на успішність адаптації дітей-біженців попередній досвід та характер отриманої психологічної травми. Соціально-педагогічна підтримка соціокультурних установ дозволить задовольнити потреби в розуміння та близькості, відчуття захисту, достатньої інформації, заспокоєнні тощо. Серед важливих чинників успішної адаптації (у подальшому інтеграції) є психологічна, соціальна підтримка людей, які є значущою групою для дитини. Такою групою є батьки дітей або особи, що їх замінюють. Саме ця категорія схильна впливати на внутрішні і зовнішні змінні, що сприяють психологічній стійкості дитини в стресових обставинах. Тому позитивне

соціальне оточення у вигляді найрідніших людей може бути одним із найважливіших чинників збереження стресостійкості дитини-біженця.

Таким чином, можна зробити висновок, що для успішної інтеграції дітей-біженців з України у німецьке середовище необхідно проводити постійну систематичну роботу не тільки з дітьми-біженцями з України, а і з батьками дітей-біженців щодо успішної їх інтеграції у німецьке середовище. Це забезпечить ефективність процесу інтеграції у дітей і не дозволить нівелювати позитивний ефект на цей процес з боку їх батьків.

CONTENT

1. Relevance, purpose, objectives, and stages of the research project.
2. Collaboration with various socio-cultural, educational, and civil organisations in Germany with the above-mentioned population categories, justification of their eligibility for participation and involvement in the study.
3. Analysis and generalization of the literature on practical experience of working with survivors of war and forced displacement (based on the experience of EU countries).
4. Self-education and improvement of professional competences.
5. Development and implementation of a series of measures for a qualitative empirical study of the recipient group.
6. Collecting additional data and identifying criteria for the successful integration of refugee children into the social and cultural environment of Germany; determining the conditions for the development of their universal values through culture, including German.
7. Development of a questionnaire for parents of refugee children from Ukraine to obtain quantitative results. Analysis of the received results.

1. RELEVANCE, PURPOSE, OBJECTIVES AND STAGES OF THE RESEARCH PROJECT

Russia's full-scale invasion of Ukraine has caused the largest wave of refugees since World War II - according to report of UN refugee officials. «More than 7,9 million people have fled the country, and another 5,9 million are internally displaced,» said UNHCR spokesperson in Germany Katharina Lumpf, according to DPA. The total number of nearly 14 million is more than a third of Ukraine's total population of approximately 41 million.

The issue of integration is becoming more and more relevant every day for both refugees from Ukraine and their host countries. The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) has published the results of the study «Ukrainians in Germany in Numbers», which is part of a large-scale sociological study «Refugees from Ukraine in Germany». It is known that from February 2022 to 23 February 2023, 1,066,951 refugees from Ukraine were registered in the Central Register of Foreigners, of whom 771,000 were granted §24 AufenthG and 127,000 applied for asylum.

The average age of Ukrainian refugees is 28 years. 77% of adults came to Germany without a partner, 48% came with children. These are 69% women and about 31% men. About 357,300 children and young people under the age of 18, most of them primary school age.

37% of refugees from Ukraine would like to stay in Germany for a long time. Another 34% - only until the end of the war.

The purpose of the monograph is to present the preliminary results of the research project within the framework of the Hamburg program for scholars, who are in threatening life conditions, Science Bridge for Ukraine (duration 01.12.22 - 30.09.23).

The program consists of three realization periods, each with specific activities and objectives. All activities have *one common goal: to identify the most effective methods that promote the development of human values in Ukrainian refugee children in Germany and to determine effective ways to integrate them into the German environment.*

The work presents the preparatory work on qualitative data analysis and cooperation with German institutions and organizations, which allowed us to accumulate ideas about the experience of teachers, representatives of public organizations and associations working with this category of children. The analysis of the activities and discussion of the problematic issue allowed us to comprehensively consider existing developments in educational, social and cultural offerings for vulnerable groups affected by conflicts and wars.

The preparatory work for the qualitative data analysis of the project «Integration and formation of human values in refugee children from Ukraine in Germany through the introduction to German culture» is aimed at immediate and long-term assistance to Ukrainian refugee children in Germany. In our study, it is appropriate to define the term «integration» in terms of several aspects: integration (from Latin *integrum* - whole, Latin *integration* - renewal) - combination, transfusion. It is the process of combining any elements (parts) into a single whole. The process of convergence and formation of interconnections; unification, consolidation of political, economic, state, and public structures within a region, country, or world.

Social integration is the existence of orderly relations between individuals, groups, organizations, and states.

Cultural integration is the assimilation of heterogeneous cultural elements into a single culture.

Language integration is a process of linguistic evolution that involves the convergence of different dialects and languages until they merge.

The primary objectives are to improve the well-being and reduce the stress of refugee children and their parents affected by the war in Ukraine by integrating them into the social and cultural environment of Germany. A qualitative study (online and offline meetings for in-depth interviews, interviews with children during classes and socio-cultural events, interviews with parents of refugee children, etc.) was conducted to identify factors that influence their positive integration into the socio-cultural and educational environment of Germany. In addition to quantitative data, the project will analyze qualitative responses from more than 1000 respondents across Germany (refugee children and their parents from all regions of Ukraine), including a comprehensive literature review on educational interventions for vulnerable groups and groups affected by conflicts.

Let us focus on the description of each of the activities (goal, objectives and expected results) that were carried out to implement the preparatory stage for the qualitative analysis of data of refugee children from Ukraine and their parents.

The following steps were taken to qualitatively analyze the data of refugee children from Ukraine and their parents regarding their successful integration into the German educational and socio-cultural environment and the development of their universal values. These stages of work determined the content of the project study:

1. Relevance, purpose, objectives and stages of the research project.
2. Collaboration with various socio-cultural, educational, and public organisations in Germany with the above-mentioned population categories, justifying their eligibility for participation and involvement in the study.
3. Analysis and synthesis of the literature on practical experience of working with survivors of war and forced displacement (based on the experience of EU countries).
4. Self-education and improvement of professional competences.
5. Development and implementation of a series of measures for a qualitative empirical study of the recipient group.
6. Collecting additional data and identifying criteria for the successful integration of refugee children into the social and cultural environment of Germany; determining the conditions for the development of their universal values through culture, including German.
7. Analysis of the results obtained, development of a questionnaire for parents of refugee children from Ukraine to obtain quantitative results on the criteria for the successful integration of refugee children from Ukraine in Germany.
8. Distributing the questionnaire to partner organisations to obtain quantitative results from recipient groups, processing and analysing the results.

2. ESTABLISHING CONTACTS WITH VARIOUS SOCIO-CULTURAL, EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND PUBLIC ORGANISATIONS AND ASSOCIATIONS IN GERMANY

This stage of the research project is subordinated to the overall goal of identifying the most effective methods that promote the development of universal human values in Ukrainian refugee children in Germany and to determine effective ways to integrate them into the German environment.

The objectives and desired outcomes are as follows: to involve as many organizations from different German states that care for refugee children from Ukraine and their parents as possible in order to cover a wide geography of the recipient group; to involve refugee children from Ukraine and their parents from certain German states in the study, which will allow for more accurate results in determining the criteria for their successful integration into the German environment and for the continued development of universal human values in this group of recipients; to unite and improve the knowledge of specialists of different institutions to achieve a common goal.

Among the representatives of the partner organizations are Dr Katrin Alt from the Hamburg University of Applied Sciences (HAW), Olga Sukennyk, member of the Association of Ukrainians in Northern Germany and head of the Ukrainian Saturday School in Hamburg, Rostyslav Sukennyk, head of the Association of Ukrainian Organizations in Germany, and Maria Reznikova, co-founder of the German-Ukrainian Society DACH (Lübeck).

Prof. Dr. Katrin Alt (Department of Social Work, Professorship for Childhood Education and Educational Sciences). Teaching areas/subjects: Education and upbringing in childhood, competence development in childhood, individual development in the context of inclusive learning: focus topics/core competencies, childhood education, language training in daycare and primary school, philosophizing with children (<https://www.haw-hamburg.de/hochschule/beschaefigte/detail/person/person/show/katrin-alt/>).

Olga Sukennyk is a member of the Association of Ukrainians in Northern Germany and the head of the Ukrainian Saturday School in Hamburg. The school was founded about 20 years ago. Currently, the school has over 170 children aged 3 to 15, divided into classes according to age. All classes are taught simultaneously every Saturday. The main task of the school is to teach children the Ukrainian language, literature, geography and history, while cherishing Ukrainian traditions. The children follow the curriculum of Ukrainian schools. They learn about the culture, folk customs and rituals of Ukraine. They also develop attention, logical thinking, memory and get to know the world around them.

Younger and older pupils develop various skills and competencies, knowledge that allow them to self-identify and feel like real Ukrainians (themed celebrations, performances, excursions, etc.).

Preschoolers (from 3.5 years old) get acquainted with the world around them through sensory development, draw, sculpt, sing, do applique, work on speech development, develop

social and creative skills, learn to behave in a team, alternate between mental and physical activity and rest. Classes are held in a playful way in Ukrainian (watching cartoons or reading). Each lesson includes elements of art and crafts, as well as music and physical education. Classes in preschool groups are based on educational games, speech development exercises, exploration of the world and nature, drawing, modelling, and applications.

The students and their teachers also prepare themed celebrations several times a year, where they sing Ukrainian songs, recite poetry and stage performances based on Ukrainian fairy tales (<http://surl.li/lmytr>) Date of last reference:10.10.2023).

Rostyslav Sukennyk is the head of the Association of Ukrainian Organizations in Germany. The founding members of the AUOG include 16 Ukrainian organizations in Germany (<http://surl.li/lpnpn>) Date of last reference:10.10.2023).

The Association of Ukrainian Organizations in Germany aims to represent the interests and coordinate the activities of Ukrainian organizations and institutions in Germany, to develop Ukrainian-German relations and relations with the European Union in the cultural, educational, scientific, sports, social and charitable areas, to promote the preservation of the Ukrainian national identity, language and culture of Ukrainians in Germany, to support Ukrainian educational institutions, to promote the development of democratic processes in Ukraine and its integration in European Union (<https://www.dach-ukraine.de/uk/> Date of last reference: 10.10.2023).

Maria Reznikova is a co-founder of the German-Ukrainian Society DACH Lübeck (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck). Founded in early 2023, the society cares about preserving the identity, language and culture of Ukrainians abroad, promotes the integration of Ukrainian families into German society, and supports cultural, social, scientific and economic relations between Ukrainians and Germans (<http://surl.li/lpnqf>) Date of last reference:10.10.2023)

The number of partner organisations increased after the event “Networking of Ukrainian Organizations»in Germany 2.0», which took place on 22-23 April 2023 in Berlin and brought together more than 110 participants from various organisations from all German states. Coordinators of the event and subsequent online meetings: Natalia Pryhornytska and Kateryna Pavlova (Alliance of Ukrainian Organizations).

In order to obtain a representative group of recipients, further cooperation was established with the Association for German-Ukrainian Cooperation Feine Ukraine e.V. This is a competent group of activists that provides Ukrainian citizens with the minimum necessary services in various areas of life and business. The association was founded in 2011. For more than 8 years, it has been operating as a non-profit organization supporting people in Ukraine and Ukrainian immigrants in Hamburg. The main intention of the association is to unite Ukrainian activists in Hamburg, including 174 employees and volunteers who cooperate with Hamburg (<http://surl.li/lpnqw>) Date of last reference:10.10.2023).

Among the activities offered are psychological support for Ukrainians, a children’s club, advice on how to organize the life of Ukrainians in Hamburg, and support for wounded soldiers from Ukraine. The Children’s Club is an initiative of the German-Ukrainian Cooperation and is aimed at supporting children who were forced to leave Ukraine and seek

refuge in Germany (Hamburg). The proposed activities for children include the following: Free time activities for children (drawing, singing, modern dance, ballet, folk dancing, master classes, theatre studios, etc.) (<http://surl.li/lpnrc> Date of last reference:10.10.2023). As part of this initiative, children are offered interesting leisure activities, classes for general development, translation assistance, access to children’s play equipment, as well as excursions and other activities aimed at facilitating adaptation and integration into German society.

The Ukrainian School in Berlin was established in 2017 as the initiative of active parents who wanted their children to learn Ukrainian, communicate with their peers, and learn about the culture and traditions of the Ukrainian people. The history of the school began with the joint efforts of several families, and later new parents and children began to join the idea of creating the school. The Ukrainian Saturday School is a non-profit organization that exists thanks to parents’ tuition fees, membership fees, donations, and the financial support of the Embassy of Ukraine in Germany. Today, it is the only school in Berlin that offers classes in Ukrainian language and literature. At the end of the school year, students do not receive a state certificate, but all foreign children who study at the IUS (International Ukrainian School) and pass the certification in certain subjects have this opportunity (<http://surl.li/lpnrn> Date of last reference:10.10.2023).

Thus, having analysed the activities of organisations, structures and associations, we can state that they have a clear correspondence in terms of participation and involvement in the research.

3. ANALYSIS AND SYNTHESIS OF LITERATURE ON PRACTICAL EXPERIENCE OF WORKING WITH WAR AND DISPLACEMENT SURVIVORS (BASED ON THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES)

Today, the war in Ukraine in the center of Europe is a nonsense of our time. Since 2014, after the beginning of the occupation of Ukraine's territory by a neighboring country, this issue has become urgent. Since the end of February 2022, the issue of Ukrainian refugees has become a crying one. Our focus was on research on this particular category of refugees who ended up in Western and Central Europe after displacement.

Thus, in our study, we focus on the scientific works and experience of EU countries that have faced this social challenge – a large number of Ukrainian refugees, their psychological health, morale, livelihood crisis, etc.

Important materials for the study were the reworkings of the «Support of Early Childhood Development in Emergencies for Refugees from Ukraine (ECDUR)» (2022–2023). The project is implemented by the United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) and the European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (EASPD). Through its long-standing presence in Ukraine, UNICEF has established partnerships with key communities and is now expanding these partnerships to all regions of the country. Almost 92 government and civil society partners work with UNICEF to meet the critical needs of children and families across Ukraine. The main areas of work of the European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (EASPD) are arts and culture, education, inclusive education, workforce development, financing of social services, employment, early childhood intervention, and technology.

In July 2022, the United Nations Children's Fund (UNICEF) and EASPD signed a partnership agreement to support the early development of children (typically developing, disabled in an emergency situation, and children with developmental or behavioral problems or at risk of such problems) affected by the war in Ukraine. The project is being implemented in five countries: Moldova, Bulgaria, Poland, Slovakia, and Romania.

Part of the project is the training of family counsellors (professionals with experience in health, education, child protection or related fields) who provide counselling to parents, support for young children, children with typical development, children at risk, children with developmental difficulties and children with disabilities. Assistance is available through face-to-face and online consultations, and national partners in each country ensure the development of a functioning system to provide maximum psychological, pedagogical and social support to families and exchange information. The project also aims to increase the level of knowledge and competence of families from Ukraine to support young children in difficult life circumstances.

Noteworthy is the monograph «Children and War» (2023) by Ukrainian scholars Valeriia Zlyvkova, Svitlana Lukomska, Nataliia Yevdokymova and Svitlana Lipinska, which highlights the problems of transgenerational and collective trauma, information

on psychological reactions, and most importantly, practical recommendations for psycho-social assistance and psycho-correctional sessions with children and adolescents affected by war, the experience of Ukrainian psychologists in bomb shelters and with internally displaced persons (<https://library.gov.ua/emed/viyskova-medytsyna/dity-i-viyina-2/>) Date of last access 10.10.2023).

«Fundamentals of rehabilitation psychology: overcoming the consequences of the crisis – a textbook» (2018). Team of authors: L. Hrydkovets, T. Weber, N. Zhuravleva, O. Zaporozhets, O. Klymyshyn, D. Kreimeyer, A. Mokrousova, N. Prorok, N. Syrotych, T. Sirenko, L. Tsarenko, N. Shaposhnyk. The manual addresses the issues of organising psychological assistance to various segments of the population in order to overcome the consequences of the crisis situation in Ukraine, presents the main areas of social and psychological support for victims of psychotraumatic events. Much attention is paid to the general theories and principles of psychological rehabilitation, and the need to use international strategies to create a national system of psychological rehabilitation is substantiated (<https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>) Date of last reference 10.10.2023).

The methodological support of «The Child and Liberation from the Shadow of His Greatest Fear» (by Sussane Stein) (2017) deserves special attention. This illustrated book, which has been translated into 14 languages, describes post-traumatic support for parents and children who have experienced war and forced displacement. It is a book for all families affected by war. The author of the idea, text, and drawings is Susanne Stein, a teacher, assistant, teacher of thematic interaction, and teacher of interactivity (www.susannestein.de).

The study is not limited to these methodological developments, but they have had a significant impact on the definition of the forms of activities, methods and content of work with refugee children from Ukraine and their parents during the collection of quantitative data, during live dialogue and meetings, during classes and communication.

4. SELF-EDUCATION AND IMPROVEMENT OF OWN PROFESSIONAL COMPETENCES

One of the key vectors of the research project is continuous self-improvement and professional development in the key research area.

Among the activities that were carried out to improve the level of professional competencies within the framework of the project research topic was a *series of webinars* «*Education in War and Postwar Times*» by leading US experts. Education USA Ukraine offered a series of webinars with leading experts in psychology, psychoanalysis and social work, representatives of US higher education institutions. The impact of war on children is pervasive and has many consequences, including immediate stress reactions, increased risk of mental health problems, suffering from forced separation from parents, and fear for personal and family safety. (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home>) Date of reference: 11.10.2023).

Among the topics of the webinar series: «*The impact of migration on students and how teachers can help*» (14 March 2023). Author: Oksana Yakushko, psychologist and psychoanalyst at the University of California. The webinar discusses the psychological consequences of displacement during war, typical stressors associated with the refugee experience, migration stressors, deterioration of close relationships, loss, and other factors that can affect students' learning. It offers ideas, tools and strategies for teachers to help them deal with these effects (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.rzs88ihl6yiu>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Understanding Trauma and the Warning Signs*» (21 March 2023). Authors: Ronald S. Palomarez-Fernandez, PhD, Associate Professor at the School of Social Work, Psychology and Philosophy and Annamarie Della Nebbia, PhD, School of Psychology, Texas Woman's University. The webinar discussed the features of psychological trauma and signs that can help recognize and prevent it (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.9tancvn2ty3m>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Programme to support displaced youth «STRONG»*» (28 March 2023). Authors: Sharon Hoover, Professor at the University of Maryland and Colin Siketi, Professor at Northwestern University, Illinois.

Students who have been displaced by war often struggle to adapt to new environments and may experience mental health issues. Schools are one place that can help promote awareness of the traumatic experience of migration through culturally appropriate interventions that address potential mental health and adjustment issues. The Supporting Transition Resilience Of Newcomer Groups (STRONG; Hoover, 2018) program was developed to support the social, emotional and academic functioning of refugee/migrant students. This webinar can provide information about the role of educational institutions and teachers in creating a beneficial environment and supporting displaced youth, as well as the specifics of the STRONG program (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.hrouyq22cmf>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Using exercises to overcome trauma in the classroom*» (04 April 2023). Author: Roberta Nutt, psychologist, professor at the University of Houston. How do you help traumatized students return to normal classroom activities? Signs of psychological trauma during war can include anxiety, sleep disturbances, hypervigilance, panic attacks, emotional lability, irritability and post-traumatic stress disorder, as well as depressive reactions such as loss of interest in usual activities, numbness, emotional withdrawal, aggression, etc. The webinar covers different types of activities for individual and group work (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.491p1sh5ztfc>) Date of reference: 11.10.2023).

«*How to help cope with trauma*» (11 April 2023). Author: Darlene Hunter, a psychologist at the University of Houston and the Red Cross Disaster Response Team. The webinar discusses the impact of war on children at different levels of development, as well as the specifics of mitigating this impact. The proposed methods of work emphasise that Ukraine is a collective culture, which is a huge advantage for saving children (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.mmyo24bm14z3>) Date of reference: 11.10.2023).

«*How to respond to the long-term impact of violence, war and loss on children and adolescents*» (18 April 2023). Author: Noemi Ford, PhD, School of Professional Psychology, Chicago, and Janava Pandya, PhD, University of Iowa. This webinar examines situations and events when the imaginary becomes real, when the boundaries between fantasy and reality are broken down, and how children learn to use metaphors to think. When violent and abnormal events occur, mental activity is stressed: people find it difficult to think, teachers find it difficult to teach, and students find it difficult to learn. However, despite the impact of war on children's development, there is tremendous power in the child's direct support system to build resilience, recovery and self-care (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.4349hj7b9833>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Online teaching in times of crisis*» (25 April 2023). Authors: Todd Walter, PhD, psychologist and James Sherwood, PhD, psychologist, Duke University, New York. The focus is on psychological disorders of war-traumatized children and adolescents, as well as the negative impact of these disorders on learning. These aspects are key in the study of teaching in times of crisis: criteria for post-traumatic stress disorder, depression and anxiety disorders, methods of assessing mental health disorders caused by war and their impact on learning, and ways to intervene to address these issues (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.8prxk03847qg>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Self-help for participants of the educational process in crisis situations*» (02 May 2023). Authors: Ruth Peterman (Lesley University, Massachusetts), psychologist and Carlos Acevesa (School of Professional Psychology, Chicago), PhD, psychologist at the Centre for Victims of Torture.

The webinar discusses one way to examine the effects of trauma is through the care provided to survivors, with a particular focus on educational services, techniques to mitigate the effects of trauma and promote a strengths-based and developmentally appropriate environment for educators and students (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.qm6qkb25hk5m>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Mentalizing and developing epistemic trust in the classroom*» (09 May 2023). Author: Dana Kline, PhD, psychologist and program leader. The meeting addressed the question: «How to understand the deeper meaning of what students express through actions, behavior, goals, needs, verbal and non-verbal communication?». The key principles of the psychological basis of mentalization, the theory of mental perspective, which emphasizes the ability to understand oneself and others, were highlighted. The presentation explored how adopting a mentalizing stance by building epistemic trust will facilitate practical and understanding-oriented goals for creating an emotionally safe learning and teaching environment (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.jr7f0r5zgr7v>) Date of reference: 11.10.2023).

«*Trauma-informed classroom strategies for students and teachers*» (16 May 2023). Authors: Frances Stetson, PhD, University of Maryland, and Becky Mosget, developmental consultant, University of Phoenix, Arizona. The article discusses the challenges associated with learning critical academic skills that require the ability to be present, listen, organize and remember. In a war-torn environment, both students and teachers face serious challenges in creating a positive learning environment. The webinar covers strategies for teachers in three important areas: the learning characteristics of traumatized students and strategies to achieve emotional balance, a sense of safety and trust; practical teaching strategies to increase student focus and engagement to set the stage for more effective and efficient learning; and the development of executive skills such as organization, goal setting and task completion (<https://sites.google.com/view/webinarswarpostwar/home#h.41gcccms1p3w>) Date of reference: 11.10.2023).

The training during the webinar series from 14 March to 16 May 2023 allowed to strengthen professional knowledge and develop competencies within the research project topic.

5. DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF A SERIES OF MEASURES FOR A QUALITATIVE EMPIRICAL STUDY OF THE RECIPIENT GROUP

This part of the research project was carried out in close cooperation with Dr Katrin Alt from the Hamburg University of Applied Sciences (HAW), Olga Sukennyk, head of the Ukrainian Saturday School in Hamburg, Maria Reznikova, co-founder of the German-Ukrainian Society DACH (Lübeck), and Taras Bernd, Association for German-Ukrainian Cooperation Feine Ukraine e.V.

During January 2023 - May 2023, a **series of cultural, adaptive, scientific and educational events** were held to *continue the integration and development of universal values in refugee children from Ukraine in Germany, to strengthen the influence of culture and art on this development; to accumulate the knowledge of specialists from the educational, cultural and social areas and to identify effective ways to integrate refugee children from Ukraine into the German environment and conditions that will further ensure the development of universal values in refugee children from Ukraine.*

Among them:

- A program of classes in various types of art and culture, including German, with refugee children from Ukraine (01.02.23 - 31.05.23).
- Conducting the IV part of the international art online project «Unity art project Melitopol» «HELLO! WE ARE FROM UKRAINE!» (20.2.23 - 28.04.23).
- Conducting the «April Week» – a week of cultural, educational, and social events in different cities of Ukraine and around the world to accumulate knowledge about the integration and development of universal values in children among teachers, scholars, volunteers, art historians, psychologists, and parents (10.04.23 - 28.04.23).
- Holding of the International Scientific and Methodological Forum ART ONLINE BRIDGE (on the topic «Relevance of the problem and scientific views on the education of the individual in the system of socio-educational transformations and changes» 12.04.2023).
- Attendance of the event - Networking of Ukrainian organizations in Germany 2.0 (22-23 April 2023 in Berlin).
- Collecting additional data for qualitative analysis of the empirical study using the author's methodology «Wizard».

Let's focus on each of them. The description of the content, format and purpose of the event will allow us to get the widest possible audience for the study and to obtain information from this audience about the integration of refugee children from Ukraine and their further development of universal values through the introduction to different cultures, including German.

1. To achieve this goal, *a program of classes in various types of art and culture, including German, was developed with refugee children from Ukraine. The «Intercultural Workshop» was implemented for children aged 6-7 at the Ukrainian Saturday School (Hamburg) and for*

children aged 5-18 at the Children's and Youth House of Culture (Lübeck) during January 2023 and May 2023.

The objectives and desired outcomes are as follows: to conduct social, cultural, educational activities with refugee children from Ukraine in various forms (art classes for children, workshops, open classes, organization of holidays, social thematic meetings, etc.) in order to obtain qualitative results on the Project's goal during in-depth interviews. The in-depth interviews were conducted during live personal communication with refugee children from Ukraine and their parents, which made it possible to tentatively determine the criteria for the successful integration of refugee children from Ukraine currently living in Germany and to formulate the main methods that will influence the development of human values in this group of children.

Let's take a closer look at the Intercultural Workshop program: Psychological and socio-cultural integration of children from Ukraine.

The aim of the program is to hold an Intercultural Workshop for Ukrainian and German children aged 5-7 (senior preschool age) at the Ukrainian Saturday School (Hamburg) and the Children's and Youth House of Culture (Lübeck) to actively integrate refugee children from Ukraine, promote the diversity of ethno-cultural traditions (including German and Ukrainian) and European values, intercultural dialogue and develop new social, psychological, civic and creative initiatives of the city's residents.

The target audience of the project is children aged 5-7 from Ukraine and Germany.

Proposed solution to the problem and its justification.

«The Intercultural Workshop» will facilitate the active integration of refugee children into the German socio-cultural environment.

The implementation of this Project will allow to:

- eliminate intercultural barriers, influence the realization of creative, psychological, social and civic potential of children from Ukraine and Germany in the process of creating a single intercultural urban space;

- adapt faster and gain language skills, increase the level of intercultural competence of children from Ukraine and Germany;

- in the long run, to realize themselves in the German socio-cultural environment, to befriend each other, actively communicate and participate in German life in the future and to be an active citizen of the country.

The program of the «Intercultural Workshop» includes 2 complementary blocks:

1. Art-therapeutic/psychological support and adaptation of children aged 5-7 years through art.

2. Socio-cultural support and integration of children aged 5-7 through art.

«The Intercultural Workshop» is a series of offline events of various forms (storytelling classes, meetings, games, shopping trips, dialogue games, workshops and creative studios, etc.) The classes will include drawing, painting, printmaking, paper crafts, collages, and a number of other traditional and extraordinary contemporary techniques.

Firstly, through art (its artistry, expressiveness and symbolism), through the truthfulness and honesty of the child artist; through the inner living, as if naked, expression

of the inner emotional world of the child artist to show the acuteness and depth of global problems of humanity - one of which is the war, which affects absolutely all people in the world, and the importance of social and human ideals - peace, love, coexistence and support, etc., regardless of borders, cultural characteristics.

And secondly, to promote socio-cultural integration and the continuation of artistic and creative activities of children from Ukraine who found themselves in different conditions during the war, sometimes unfavorable for creativity.

The program will help unite children of Ukraine, promote their dialogue with children from other countries and regions of the world in artistic and creative interaction and cooperation, and contribute to the awareness of the powerful force of joint efforts and the potential of art in the struggle for peace.

Action plan for the implementation of the program:

1. Purchase of specialized materials (kits for art therapy and creative development, paper, paint, pencils, etc.)

2. Development of work regulations for 3 months (meeting schedule - 1 hour per week).

3. Conducting classes and displaying their results in social networks and scientific publications.

4. Presentation of the results of the work in the form of exhibitions, flash mobs, presentation platforms, participation in the art project.

Short-term results of the Project:

1. Natural integration of children aged 5-7 into the socio-cultural space of Germany.

2. Natural acquaintance and dialogue between children of the same age from Ukraine and Germany.

3. Establishment of cooperation between displaced children and volunteers.

4. Providing psychological support through art therapy.

5. Providing opportunities for creative self-realization in the socio-cultural space through communication with peers.

6. Promoting the art and culture of Germany and Ukraine.

7. Gaining practical experience and material for further work for volunteers and teachers, psychologists.

Long-term results of the Project:

1. Intercultural communication skills of refugee children from Ukraine aged 5-7 years (both from Ukraine and those living in Germany) are developed.

2. The tradition of intercultural dialogue with the involvement of representatives of other cities in Germany is established.

3. Basic civic engagement skills have been developed, which is the basis for the development of democracy and the implementation of European values.

4. Creative ideas for the creative space of the city are generated, which can serve as methodological recommendations for working with displaced children.

It is important to note that *the classes had an art-therapeutic effect and were structured in such a way as to fulfil several tasks at once: firstly, in the process of creative and playful*

activities, children were offered topics for classes, which allowed them to continue to get acquainted with the basic human values that are unchanged for all people and all cultures, regardless of where a person was born and raised. **Secondly**, in the process of live emotional communication, during the discussion of important, interesting topics for children, the main criteria for the successful integration of refugee children from Ukraine into the educational and socio-cultural environment of Germany were identified.

Classes at the Ukrainian Saturday School in Hamburg took place every Saturday. The first lesson took place at the end of February 2023. The topic of the lesson: «A gift to each other for no reason» – support for Ukrainian refugee children and their families who were forced to leave their homes. The class was held in two groups. The first group of refugee children from Ukraine who have been living in Hamburg since the beginning of Russia's invasion of Ukraine. The second group of children are children who were born in Germany but have Ukrainian roots. The parents/one of the parents is Ukrainian (photos 1-4).

Photo 1-4. «Support for Ukrainian refugee children and their families who were forced to leave their homes»

The theme of the second session of the Ukrainian Saturday School in Hamburg was «We are different! And that's great!». The goal: to explore the peculiarities and uniqueness of each person. Based on watching the cartoon «Pot Anatolya» and reading the book of Constanze von Kitzing «We are alike. We Are Different» to describe the differences between

people, compare the differences and similarities of people based on own experience. During the creative activity, children draw a fantastic flower that will differ from others in its individuality and uniqueness (photos and drawings 5-8).

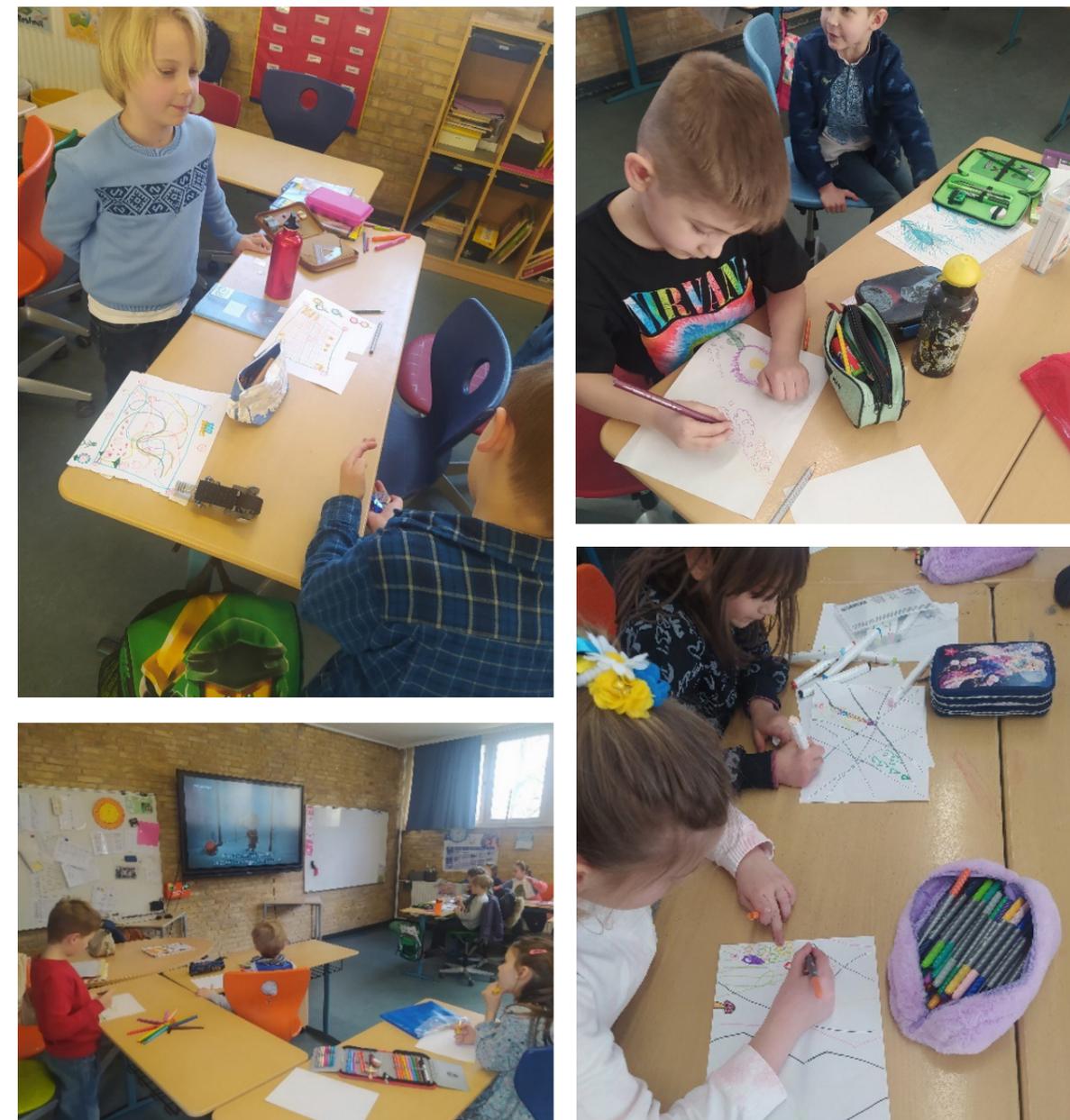

Photo 5-8. «We are different! That's great!»

At the beginning of March 2023, the third lesson of the Ukrainian Saturday School in Hamburg was held on the topic «Language and Letters». It was about the uniqueness and importance of language in the life of a person of any culture and nation. Watching a video and playing games allowed the children to learn about the value of language, identify its possibilities and necessity in the process of communication with other people, and define the role of letters and signs in modern society (photos 9-10).

Photo 9-10. «Language and Letters»

The fourth lesson at the Ukrainian Saturday School in Hamburg for refugee children from Ukraine took place on 8 April 2023. During the lesson, the children had the opportunity to acquire practical skills in Easter egg decoration, which has its own mysterious ritual of applying wax to an egg, and to learn about the symbols and ornaments used in Easter egg decoration both in Ukraine and Germany. The lesson was organised in such a way that the children's parents could also join in the process. The lesson was followed by a mini-exhibition of Easter eggs (photos 11-16).

Photo 11-16. «Easter»

For preschool children, the lesson was held in a slightly different format. They were offered to watch a cartoon about the distinctions of Easter holidays and traditions that connect many cultures and nations. The children had the opportunity to learn about how

Easter is celebrated in Germany and to compare the rituals and traditions of Easter in Germany with those in Ukraine. During the lesson, the children had the opportunity to learn about the Pysanka Museum and to learn about the elements of ornamentation and its meaning in different cultures (photos 17-20).

Photo 17-20. «Easter» (for pre-schoolers)

The fifth lesson at the Ukrainian Saturday School in Hamburg on the topic of «Good deeds» was held on 29 April 2023. The purpose of the lesson was to foster respect for other

people, respect for adults, and awareness of the importance of good deeds towards others. During the lesson, the children watched the cartoon «Petrik P'yatochkin» and described the behaviour of the main character. The second part of the lesson was devoted to creative practical activities: drawing a situation where children did good deeds for other people (photos 21-24).

Photo 21-24. «Good deeds»

The sixth in a series of lessons at the Ukrainian Saturday School in Hamburg on the topic «Flowers for Mum» took place on 13 May 2023. The purpose of the lesson was to encourage children to think about the role and importance of mothers in the life of every person as the closest person in the world. The children focused on her appearance, habits, actions and behaviour. During the lesson, children were encouraged to tell interesting stories from their lives about their mothers and try to explain the importance of mothers in

the life of every person. The second part of the lesson was creative and active: the children made colourful crafts from coloured paper. During the practical part, they recited poems and sang their favourite songs, recalled fairy tales by German writers (Photos 25-28)

Photo 25-28. «Flowers for Mum»

In parallel to the classes at the Hamburg Saturday school, classes were held with refugee children from Ukraine in Lübeck. Since spring 2022, the city has been hosting Ukrainian Wednesdays, an educational and cultural space for Ukrainians at the Lübeck Cultural Centre. Classes for children are held once a week and are aimed at developing children's creative abilities and ensuring their leisure time. The classes offered by the cultural centre include fine arts, clay and ceramics, choir and vocal lessons, sports and dance classes, and German language and German culture classes (Photos 29-30).

Photo 29-30. «Work of cultural centre in Lübeck»

The cooperation with the cultural centre began in January 2023 in the form of a series of classes held at the Ukrainian Saturday school in Hamburg. However, these classes had some differences.

One of the first events held at the Lübeck Cultural Centre was an event in support of Ukrainians who were displaced from their homes and are now living in Lübeck. One of the main ideas was to create an exhibition of drawings by Ukrainian refugee children in support of peace in Ukraine (photos 31-34).

As in the Ukrainian Saturday School in Hamburg, a cultural event was held for Ukrainian refugee children in Lübeck to mark the week of Easter. During the lesson, a masterclass on Easter egg painting was held, where the children had the opportunity to paint an Easter egg and listen to information about the traditions of Easter in Germany (photos 35-38).

Photo 31-34. «Exhibition of drawings by Ukrainian refugee children in support of peace in Ukraine»

Photo 35-38. «Holiday of Easter in Lübeck»

It is important to note that in order to effectively work with children in terms of the main goal of the research, there was close cooperation with volunteer psychologists from the German-Ukrainian Society DACH, Lübeck (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck) (photo 39-40).

Photo 39-40. «Centre of Support of volunteer psychologists in Lübeck»

The culmination of measures for the cultural integration of Ukrainians into the German socio-cultural environment was a meeting between representatives of the Lübeck community and Ukrainians temporarily staying in Germany. The event was organized on the initiative of the German-Ukrainian Society DACH Lübeck (Deutsch-Ukrainische Gesellschaft DACH Lübeck) and representatives of the city of Lübeck. The purpose of the event: unification of cultural Ukrainian and German traditions during the celebration of the May Day holidays (photos 41-42).

Photo 41-42. «Event for unification of cultural Ukrainian and German traditions during the celebration of the May Day holidays»

To strengthen the representativeness of the selection of research project participants, the Melitopol Youth Art Initiative was continued in the form of **the IV part of the international art online project «Unity art project Melitopol» «HELLO! WE ARE FROM UKRAINE!» (20.02.2023 – 20.04.2023).** (<http://surl.li/lpodf>) Date of last reference: 11.10.2023).

To participate in the Project, you need to draw, sing, dance, and in any form reproduce your cultural identity, show the countries of the world the cultural features of the Ukrainian nation, introduce the traditions of Ukrainians, with the aim of getting to know Ukraine and the mentality of Ukrainian society, and to gain a deeper awareness and understanding of what that every nation and culture is unique and inimitable.

The conditions of participation are as follows:

- for artists – to paint about what is associated with Ukraine (memories, dreams, future and associations about Ukraine, its cultural and social specifics, etc.);
- for musicians – to sing about things associated with Ukraine (Ukrainian songs, folk songs, modern songs and improvisations, etc.);
- for choreographers – to dance in a way that is associated with Ukraine (Ukrainian dances, folk dances, modern improvisations, etc.);
- the art of speech – talking about what is associated with Ukraine (recitations – works, poems, expressive reading, etc.);
- for photographers and cinematographers – to photograph things associated with Ukraine (any compositions, images, symbols, etc.).

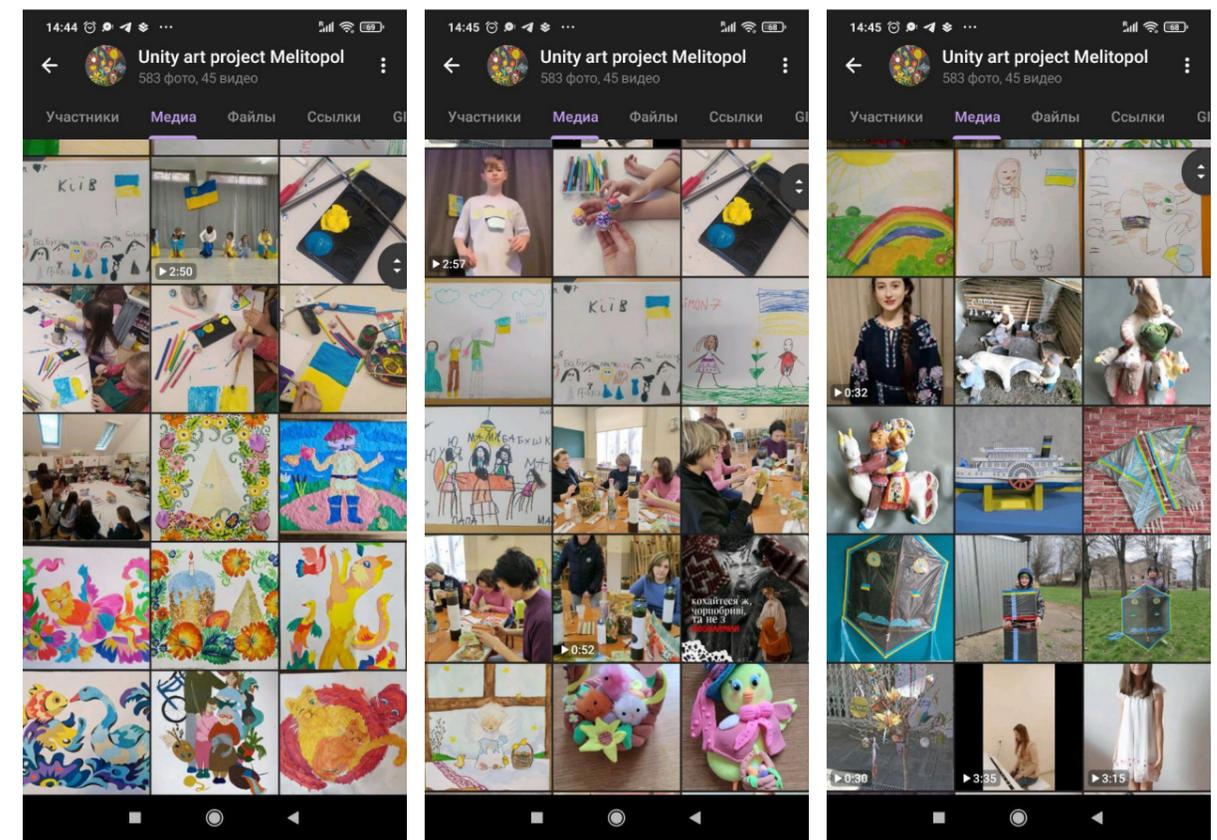
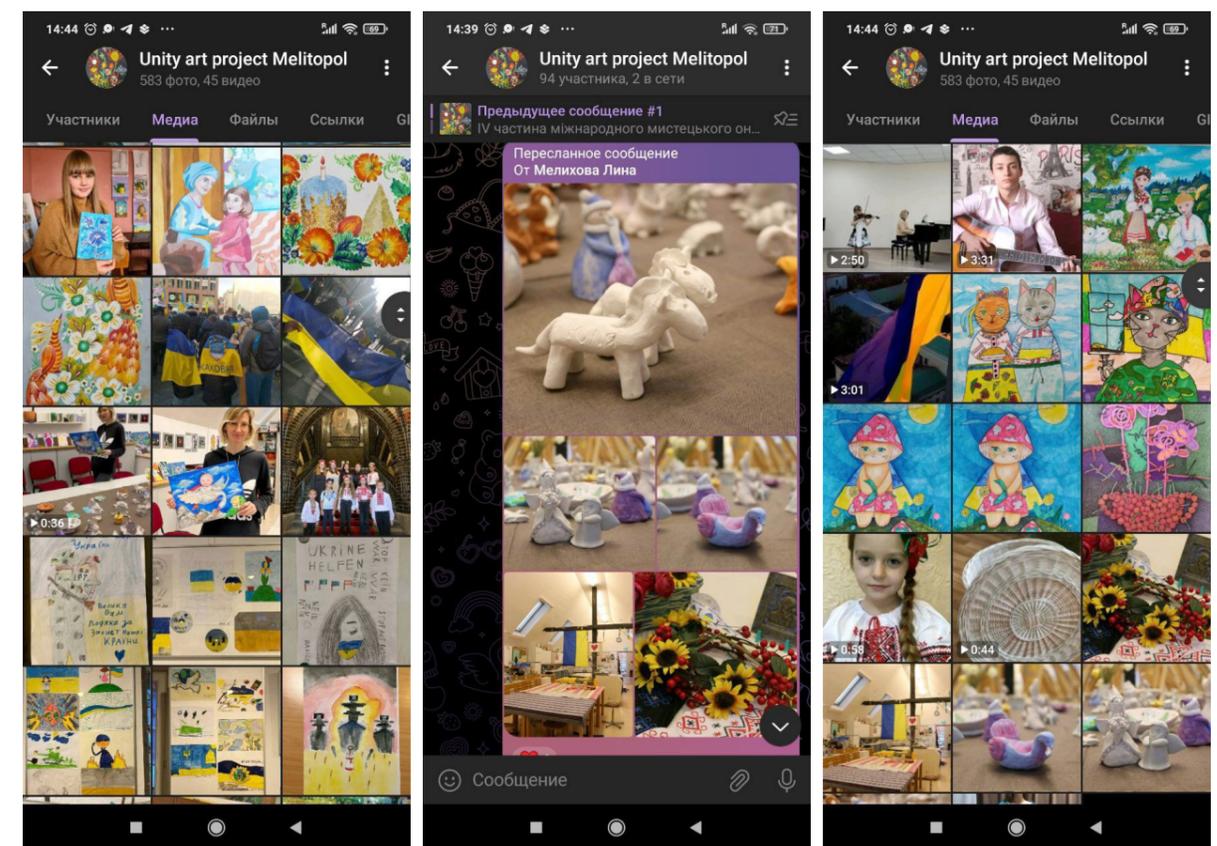
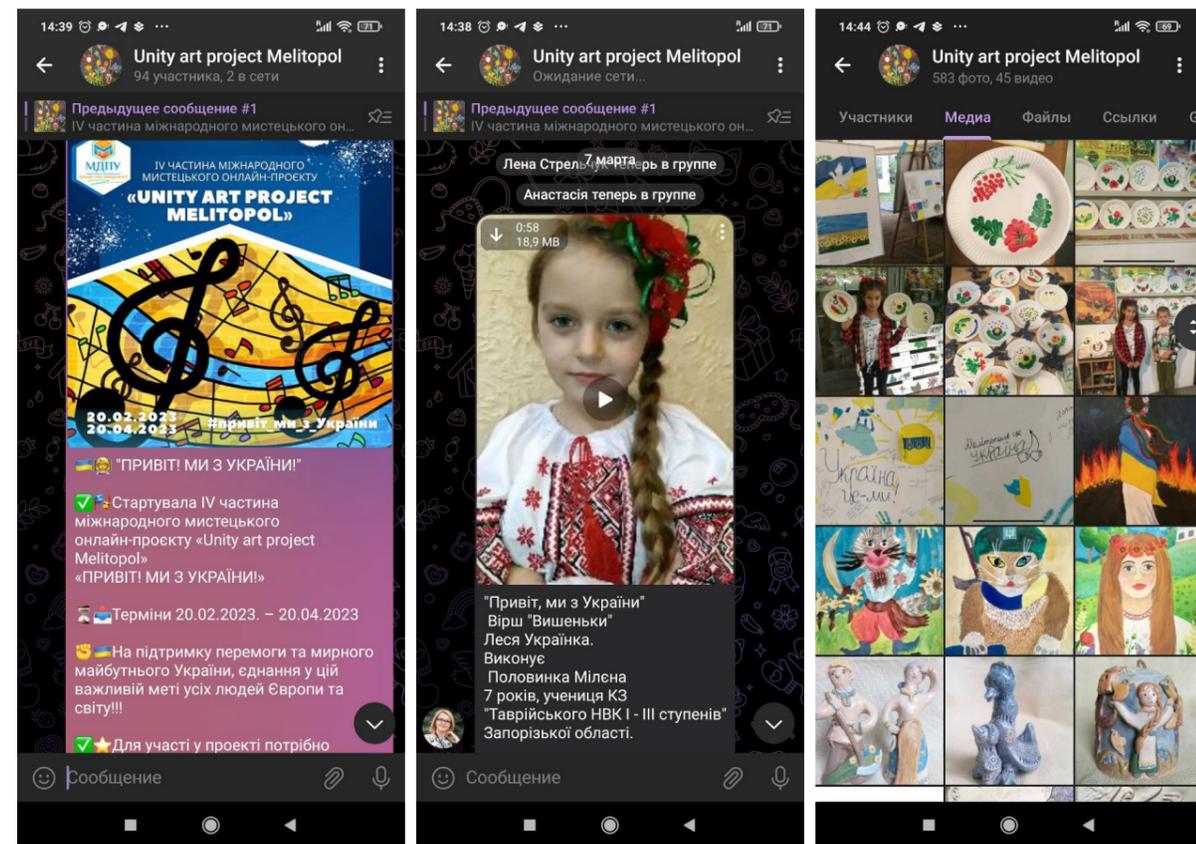
Participants independently choose the place of performance, technical means, genre and style of performance.

The goal of the online project: to unite children, parents, teachers of educational institutions of various levels, experts from the cultural and social spheres in these difficult conditions and involve them in an important mission – to tell the world in the language of art about the events in Ukraine, about the desire of children and adults to live in a free country and fight for the rights and freedoms of Ukrainians, support each other on the principle of «equal to equal» in the process of integration of refugee children from Ukraine in other countries.

Co-organizers of the artistic initiative were: Yuliya Sayenko – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary and Special Education of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Yulia is currently a volunteer, a member of the volunteer movement for work with Ukrainians (Alicante, Spain); Iryna Kopilkovska – a teacher of the highest category, a methodologist teacher, deputy director for educational work of the Communal Institution of Specialized Art Education «Art School No. 2» of City Council of Kryvyi Rih (Ukraine); Svitlana Peshikova – teacher of the highest category, teacher-methodologist of the Communal Institution of Specialized Art Education «Art School of the Zaporizhzhia City Council (Zaporizhzhia, Ukraine); Melikhova Angelina (Melitopol, Ukraine) is a senior teacher of the orchestra department of the Children’s Music School No. 1 of the Department of Culture and Youth of the Melitopol City Council of the Zaporizhzhia region, the head of the choir studio «Mein kleines Haus» for refugee children from Ukraine (children’s and youth cultural

centre Röhre (Germany, Lubek); Olena Reshetnikova is a senior lecturer at the Department of Sociology at Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi; Masha Vyshetska is an artist-illustrator from the city of Bakhmut, who currently lives in Ivano-Frankivsk, Ukraine.

During the implementation of the online project, the organizers set themselves several tasks: firstly, through art, its means, through the emotional and sensory sphere and the state of the child, through the internal, what worries the child, to show the acuteness and depth of the problems of wars for all humanity. This problem affects absolutely all people belonging to different cultures and nations and affects the importance of social and human ideals - peace, love, coexistence and support of others, regardless of borders or cultural characteristics. And secondly, to promote the continuation of the artistic and creative activities of children from Ukraine, who found themselves during the war in various different countries, in conditions that are sometimes unfavourable for creativity (photos 43-54).

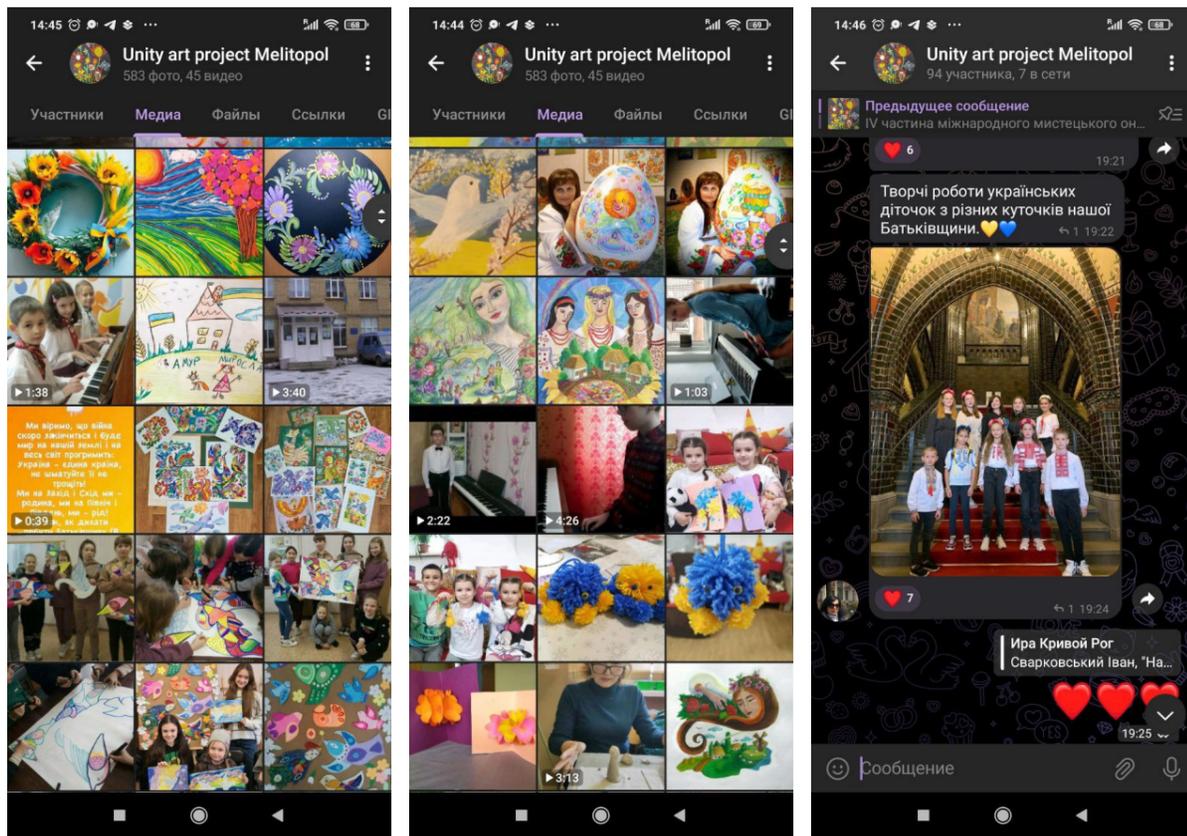

Photo 43-54. Works of participants of IV part of international art online-project «Unity art project Melitopol» «HELLO! WE ARE FROM UKRAINE!»

During this period, about 500 children from 4 to 16 years of age took part in the project. In total, about 583 works and 45 video files were received from different countries, representing not only Europe, but also other regions of the world (Ukraine, Switzerland, Germany, Italy, Syria, Eritrea, Poland, Belgium, Spain, Belarus) and cities of Ukraine (cities of Kryvyi Rih, Zaporizhia, Odesa, Kamyanske, Dnipropetrivsk region, Kyiv, Bashirivka in Kyiv region, Berdyansk, Bakhmut, Ternopil, Kostyantynivka, Melitopol, Petropavlivka in Dnipropetrivsk region, city of Lutsk, Pervomaisk, Mykolaiv region, city of Dnipro, Lekhnivka, Sloviansk, city of Poltava, Bilmak, Tokmak, Zaporizhia region, Stepanivka, Vinnytsia region).

We are pleased that the capitals and large cities with millionaires are also participants in the project: Bern (Switzerland), Berlin, Hamburg, Lübeck (Germany), Rome (Italy), Eritrea (a country in South Africa), Poland, Belgium, Valencia, Alicante (Spain), Lubbock (city in Texas, USA). We were joined by participants from countries that were attacked by Russia - this is Syria. And also the country whose citizens feel pressure on democracy and human values from their leadership is Minsk (Belarus).

The project helped to unite the children of Ukraine, promote dialogue with children of other countries and regions of the world in artistic and creative interaction and cooperation, promoted awareness of the powerful force of joint efforts and the potential of art in the struggle for peace and universal human values. It is for this purpose that the participants create works of art so that, with the help of adults, as many people of Ukraine

and the world as possible can hear the thoughts and feel the emotions and feelings that fill the hearts and souls of children in the struggle for peace. Children who draw their future - peaceful and free.

This is one of the important criteria for successful integration into any cultural environment of any individual - emotional calmness and confidence that all people of different cultures and nations have universal human values as a moral basis for further coexistence.

From April 8 to 28, 2023, as part of the IV part of the international art online project «Unity art project Melitopol» «HELLO! WE ARE FROM UKRAINE!» «APRIL WEEK» was held - a week of cultural, educational, social events in various cities of Ukraine and other countries of the world. The content and form of these events are determined by the subject of the project and the orientation towards the accumulation of knowledge of teachers, scientists, volunteers, art critics, psychologists, parents about the integration of refugees from Ukraine (based on the experience of EU countries) and the importance of developing universal human values in children of all countries of the world (table 1, 2).

Table 1. Series of cultural and socio-cultural events.

Name of the event	Form (training, course, program, etc)	Date of occurrence/ Duration hours	City/country Initiator of the event
«Tree of Life»	Workshop for Easter	10-15 April 2023 Alicante, Spain	Sayenko Julia - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary and Special Education of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi
Ukrainian evenings- under the roof at Röhre	Vareniky and something to go with them (treats and playing card games; literature coffee shop)	13 April 2023 Lubeck, Germany	Maria Reznikova (Odesa/Lyubek); Ella Kondrashova (Lübeck); Angelina Melikhova is a senior teacher of the orchestra department of the Children's Music School No. 1 of the Department of Culture and Youth of the Melitopol City Council of Zaporizhzhya Region; head of the choir studio «Mein kleines Haus» for refugee children from Ukraine Röhre Children's and Youth Cultural Center (Lübeck, Germany)
«Birds of peace»	Workshop (Pattern from air plasticine with texture decoration)	08 - 15 April 2023 Kryvyi Rih, Ukraine	Iryna Kopilkovska - a teacher of the highest category, a methodologist teacher, deputy director for educational work of the Communal Institution of Specialized Art Education «Art School No. 2» of City Council of Kryvyi Rih (Ukraine)

Park sculpture «Keeper of Victory»	Formal opening (authors: Zholud O. S. and students of the 5th grade of art school)	15 April 2023 Zaporizhia, Ukraine	Oleksandr Semenovych Zholud, deputy director, teacher-methodologist, member of the National Union of Artists of Ukraine; Svitlana Peshikova - teacher of the highest category, teacher-methodologist of the Communal Institution of Specialized Art Education «Art School» of the Zaporizhzhia City Council (Zaporizhia, Ukraine)
Pysanka	Workshop in Easter egg decoration	15.04.2023 Zaporizhia, Ukraine	S. Moskalenko - head of the National Union of Masters of Folk Art, S. Yurchuk - senior teacher of ZDHS; Peshikova Svitlana - teacher of the highest category, teacher-methodist, Communal Institution of Specialized Art Education «Art School» of the Zaporizhzhia City Council (Zaporizhia, Ukraine)
Decoration of army cases	Workshop for an auction	15.04.2023 Zaporizhia, Ukraine	Angela Prokofieva - teacher-methodist, member of the National Union of Artists of Ukraine; Peshikova Svitlana - teacher of the highest category, teacher-methodist, Communal Institution of Specialized Art Education «Art School» of the Zaporizhzhia City Council (Zaporizhia, Ukraine)
Pysanka	Workshop	08.04.2023 Hamburg, Germany	Rostyslav Sukennyk - head of the association of Ukrainian organizations in Germany; Sukennyk Olga - Association of Ukrainians of Northern Germany. Ukrainian Saturday School in Hamburg; Olga Zigunova (Sumy - Hamburg) is an art therapist at the Center for Developmental Correction for Children with special needs

Table 2. Series of educational, scientific and practical events

Name of the event	Form (training, course, program, etc)	Date of occurrence/ Duration hours	Link to Zoom-conference
1. Modern possibilities of international cooperation within the framework of international communication	Scientific practice-oriented seminar for higher education applicants/online	10.04.2023 12.45 (Kyiv time) 3 hours (0,3 credits ECTS)	https://us02web.zoom.us/j/89416770432?pwd=REhBc01ycXNZMWJjeGZRNfZuamZCUT09#success
2. ART ONLINE BRIDGE	International scientific and methodical forum (Ukraine – Germany – Slovakia – Spain)	12.04.2023 11.00 (Kyiv time)	https://us05web.zoom.us/j/6720225483?pwd=bnZiazlZT205MTNUdzNYVGQ2VFhUdz09
3. Organization of the educational process in classes of inclusive education	certification programs/online	13.04.2023 (1 group of participants) 10 hours (1 credit ECTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Identification: 304 310 1398 Key: 54321 http://surl.li/lpoqs
4. Sensory development and methods of working with different categories of children with special needs	certification programs/online	17.04.2023 (1 group of participants) 10 hours (1 credit ECTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Identification: 304 310 1398 Key: 54321 http://surl.li/lpoqg
5. Children with attention deficit hyperactivity disorder. Methods of psychological and pedagogical correction of ADHD	certification programs/online	19.04.2023 (1 group of participants) 10 hours (1 credit ECTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Identification: 304 310 1398 Key: 54321 http://surl.li/lpord
6. Psychological and pedagogical support of a child with intellectual disabilities and ASD: diagnosis, planning, correction	certification programs/online	25.04.2023 (1 group of participants) 10 hours (1 credit ECTS)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Identification: 304 310 1398 Key: 54321 http://surl.li/lporn
7. Culture, education and society: challenges of time and development strategies in new realities	Scientific and practical conference with international participation (Alicante (Spain) – Odesa – Zaporizhzhia (Ukraine)	28.04.2023 12.00 (Kyiv time)	https://us02web.zoom.us/j/3043101398?pwd=TnVzdXJHa1lMU1cwY3hLcE9saG1XQT09 Identification: 304 310 1398 Key: 54321

In order to deepen knowledge about the integration of refugee children from Ukraine in Germany and the development of their human values, a series of scientific, scientific-practical, scientific-methodical, cultural, socio-cultural events aimed at activating the professional interests and competences of the mentioned issues were organized and conducted, as well as qualifications and knowledge in terms of working with refugee children and their families and ensuring the professional needs of pedagogical and scientific-pedagogical workers of all levels (teachers, scientists, volunteers, art critics, psychologists, parents) (photos 55-59). In particular, focusing on the holding of the ART ONLINE BRIDGE International Scientific and Methodological Forum on the topic «Relevance of the problem and scientific views on personality education in the system of social and educational transformations and changes» (12.04.2023).

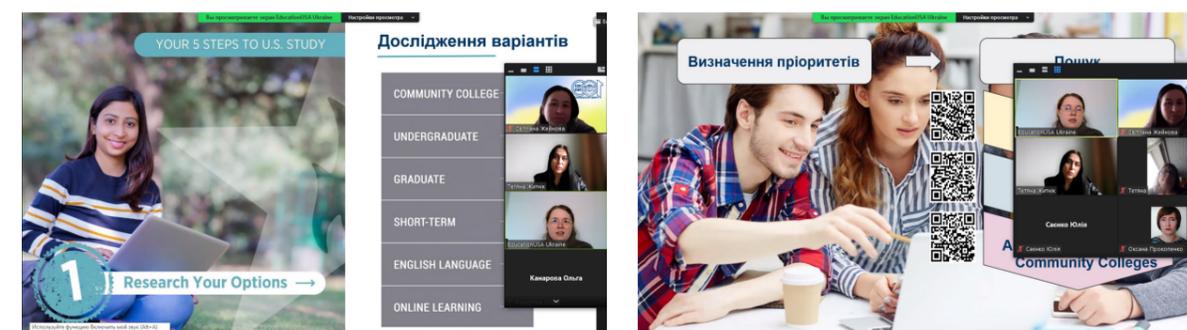
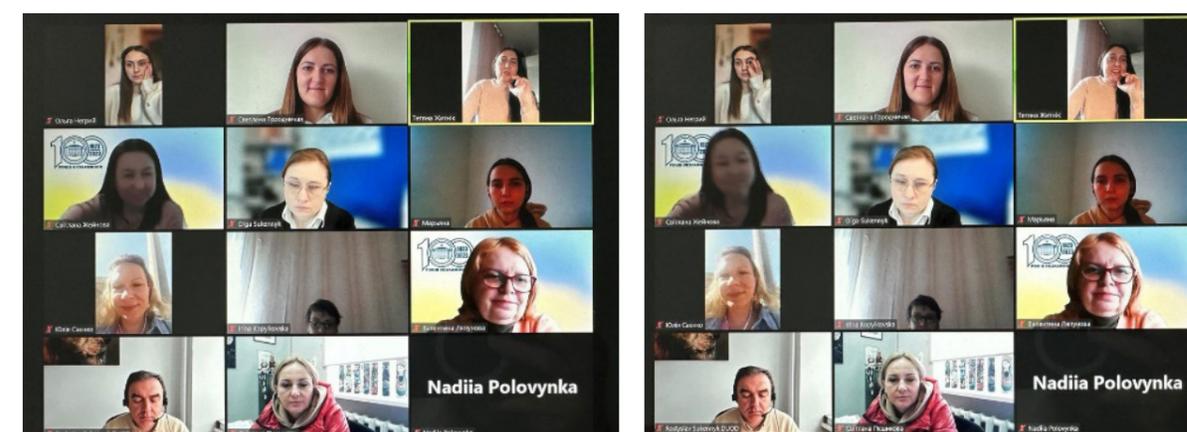
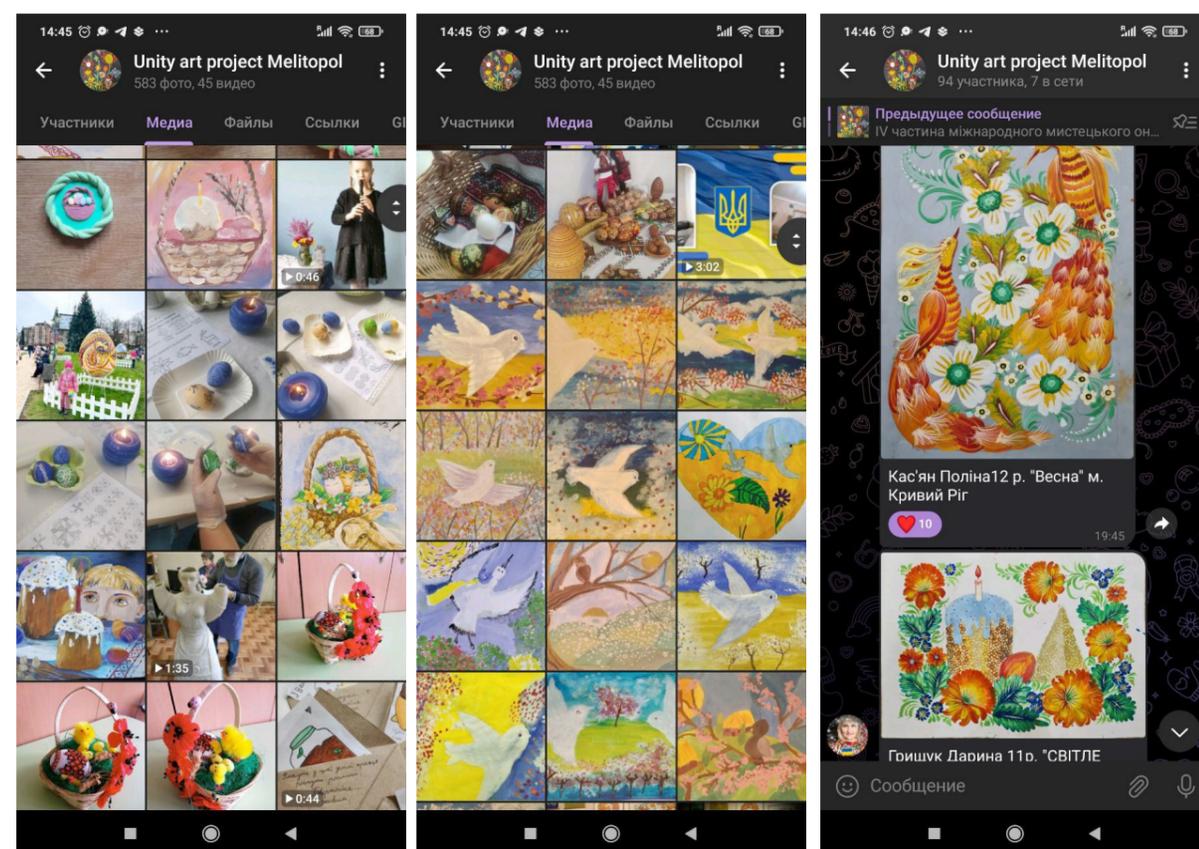

Photo 55-59. Events of «April week»

These events made it possible to share the experience of professionals and practitioners in working with children and their families who were forcibly displaced, to discuss the criteria for their successful integration, to emphasize the general difficulties that may arise during psychological, educational, social and other assistance.

Attending the event (*Networking of Ukrainian organizations in Germany 2.0 (April 22-23, 2023 in Berlin)*) allowed the participants to immerse themselves in the work of public organizations and establish cooperation for the implementation of a research project. Among the topics discussed during the meeting: networking at the municipal level: cooperation between civil society and local government (Klaudia Walter Bertelsmann Stiftung), volunteering and public activism (Makrus Priesterat Federal Ministry of the Interior of Germany), political participation on the ground, twinning of cities (Olexandra Bienert Cinemova e.V./ Alliance of Ukrainian Organizations), dialogue with the Ambassador of Ukraine in to Germany by Oleksiy Makeev and Q&A with the participation of the first secretary of the consular department of the Embassy of Ukraine in Germany Natalia Paul (photo 60-61).

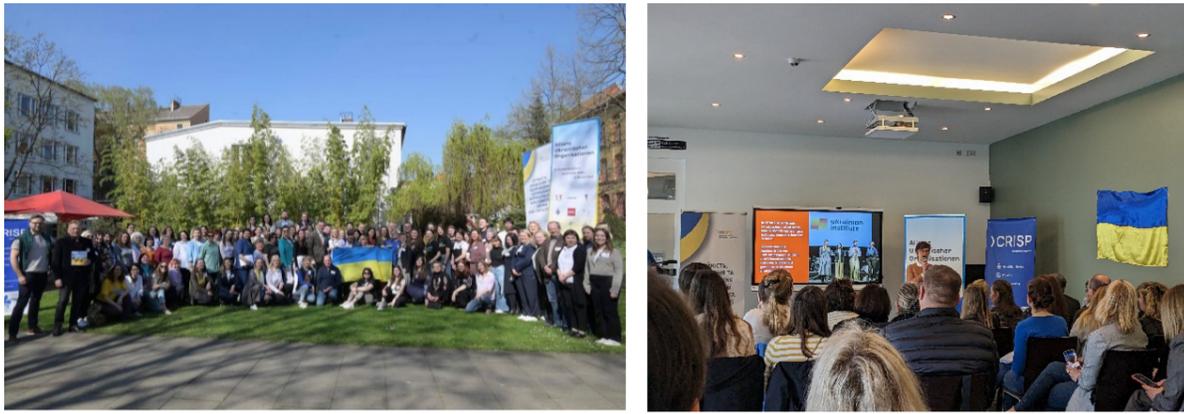

Photo 60-61. Photo of participants of Networking of Ukrainian organizations in Germany 2.0
(April 22-23, 2023 in Berlin)

After the meeting, it was possible to establish cooperation with some organizations from different parts of Germany that care for refugees from Ukraine.

One of such organizations is the «Ukrainian Centre for Integration and Cultural Exchange» e. V., which unites active Ukrainians in the city of Zeitz.

The organization does not yet have a website, but there is a description of its activities in German and a portfolio presentation at the link (Facebook: Ukraine.Zeitz; E-Mail: Ukraine.Zeitz@gmail.com; Instagram: @ukraine.zeitz).

The community is organized by dedicated and active Ukrainians with the support of the German community and consists of people with extensive education and work experience in the fields of management, marketing, communications, finance and creative professions. The community uses all the experience, knowledge and inspiration to meet the needs of people. Projects arise from public demand and are implemented based on our capabilities, and the activity arose from a private initiative that saw interest in Ukrainian culture. The community is in constant cooperation with the Change Foundation and the Kyiv Central Library, due to which 100 Ukrainian books got into the city library of Martin Luther in Zeitz. The organization also cooperates with the Ukrainian Institute and the Ukrainian House in Berlin.

At the moment the foundation hosts regular activities such as: 1) Art studio at Moritzburg Castle: two groups of children aged 6 to 16 work with a professional artist three times a week. About 60 children visit the studio per week. Initially, this project was aimed at Ukrainian children, but now we actively invite local ones. 2) Reading in the city library. The project is aimed at preschool children (3-6 years old) from Ukraine. Two groups of children work once a week (30 children in total). A professional teacher reads to the children, and the reading is supplemented by active games and creative activities. Children have the opportunity to spend leisure time with benefit, as well as to listen and practice their native language. 3) Theater Group for Adults at Castle Moritzburg: The group is attended by 20 people aged 18 to 65 who play in a theater with one person with acting experience. The group meets 1-2 times a week. Lessons give people emotional release, psychological support and new skills. 4) Language club at VHS Burgenlandkreis, Zeitz: The language club is attended by 15 adults once a week. Many people who learn German have a language barrier

or do not have the opportunity to practice. The club was created to accelerate the learning and practice of spoken German, as many language learners have a language barrier. The club is also visited by city residents, which contributes to further integration and mutual understanding.

«Ukrainian Centre for Integration and Cultural Exchange» is the only association from Saxony-Anhalt that participates in network events of Ukrainian organizations in Germany. The center has the opportunity to exchange experience, maintain contacts and deepen cooperation with German-Ukrainian organizations throughout the country.

6. COLLECTION OF ADDITIONAL DATA AND DEFINITION OF CRITERIA FOR THE SUCCESSFUL INTEGRATION OF REFUGEE CHILDREN IN THE SOCIAL AND CULTURAL ENVIRONMENT OF GERMANY; DETERMINATION OF THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THEIR GENERAL HUMAN VALUES BY THE MEANS OF CULTURE, ESPECIALLY THE GERMAN CULTURE

During classes with refugee children from Ukraine from January 2023 to May 2023, an in-depth interview was conducted in the form of a casual conversation. The series of questions children were asked during the classes was related to the topic of the specific class and the general topic of the study: what factors affect the successful integration of refugee children from Ukraine and what conditions ensure the further development of universal human values in refugee children from Ukraine. We define universal values as love and respect for close people and the surrounding environment, kindness, acceptance and tolerance, respect for different cultures, awareness that each culture is unique, moral virtues, humanism, a sense of mercy, aestheticization of thinking and action, etc.

The questions children were asked were divided into blocks:

- questions concerning the general external emotional state;
- questions related to the internal emotional state;
- issues related to the child's social sphere (kindergarten, school, clubs);
- issues related to the child's family sphere;
- issues related to leisure time and interests of the child;
- issues related to the motivational and volitional sphere.

An example of indicative questions asked to children: How are you doing? Are you feeling well? What dreams do you have (about what / or who)? Do you have new friends? What are their names? How often do you communicate with them? Do you like your new school/kindergarten? What exactly do you like? What do you do with mum/dad? What do you like to do with them/favourite thing? How successful are you in school/kindergarten? What do you do better? What would you like to do? What do your parents / mother / sister / brother like to do? What would you like to do in the summer? How do you imagine your next weekend? etc.

In order to obtain additional data on the ways of successful integration of refugee children from Ukraine and to provide a qualitative analysis of empirical research, the author's method «Wizard» (author: Tetiana Zhytnik) was used.

The method can be used when working with children of senior preschool and junior school age, in particular, with children with special educational needs. The goal is to determine personal characteristics, work with the image of «I», analysis of needs and motives, research of the emotional and interpersonal sphere.

As mentioned in previous descriptions of projective methods, there is no list of standard questions, the child themselves and their answers are the guide of the conversation. The proposed techniques are indicative, the techniques can be changed, supplemented, varied both at the beginning of work (depending on the goal) and during work with them.

We offer several variants of the method. In the first option, an illustration of the Wizard is required for the test (in the appendix we offer an illustration of the character, photo 62). In the second option, you can also use the Wizard's house to conduct the test (the appendix offers an approximate image of the Wizard's pantry, photo 63). You can supplement the suggested illustration or draw your own together with the child.

Instructions (approximate): «I have prepared for you an unusual journey-story to a magical fairy-tale city. We will get to know the main Wizard of the fairy-tale city and his pantry, with all the residents who are friends with him. So, let's start.

...Beyond a clean-clean field, behind a deep-deep forest, behind a distant road, behind a sugar mountain, there is a fairy-tale city...Oh, if you could suddenly find yourself in it at my will and your command. You would even open your mouth in surprise! The houses here are all chocolate. Roofs are made of lollipops. Every house has pretzel windows. And sugar roosters are spinning on the pointed city towers made of cookies. All the wonders of the Fairy Tale City cannot be enumerated! First of all, here in a high, very high tower, under a talking clock, in a small room behind a multi-colored window lives the most educated Wizard in the whole white world. He graduated from the Academy of All Magical Sciences with a chocolate medal. Secondly, in the fairy-tale city lives the most cheerful in the entire white world, the Hare-Piper. A joker and a laugher. He knows how to laugh so joyfully and cheerfully that everyone-everyone-everyone around suddenly starts laughing too! Cat-Green-Glasses and many, many other residents also live here...».

The instruction may vary depending on the purpose being studied. The proposed questions are indicative. For example, it can be a description of the qualities of the Wizard, his activities, characteristics (Tell me, please, what kind of Wizard is he? Is he good or evil? Where does he live and what does he do? Who are his friends? Are there enemies? Who does the Wizard love and with whom does he live? What does he like to do and why? What does he plan and what would he not like to do? etc.). It is important to conduct a dialogue, taking into account the answers of the child themselves, clarifying the comments of the child themselves. Note that during the implementation of the technique, the child can independently add details to the proposed illustration or, on the contrary, completely change the plot. Thus, it is important to add to the process, in addition to the suggested illustrations, blank sheets of paper and coloured or simple pencils.

During a live dialogue with children, it was possible to identify a number of factors that positively affect their emotional state (calmness, desire to communicate and learn, joy, satisfaction, trust) and give children a sense of security and reliability. Thanks to these emotions, children feel that everything is right in their world. These emotions help to form new knowledge that can be used in everyday life. Warmth and gentleness tell children that they are loved and appreciated. They feel bad from other emotions, because they are

harbingers of danger and dissatisfaction. Anger, sadness, anxiety, aggression mean that the child is not well. Sadness leads to a decrease in activity and allows time to adjust to the loss or disappointment. Fear drives children to protect themselves.

Photo 62 - 63. Illustrations for the «Wizard» technique

External and internal factors are distinguished among the factors of successful integration of refugee children from Ukraine.

Psychological factors (internal) – features of the child’s emotional and volitional sphere, namely: a disruption of the adequacy of the response to external influences, a deficiency in the development of reaction skills and self-control of the child’s behaviour due to the fact that the child is unfamiliar with the situation.

Social factors (internal and external) - features of the external environment, a new place, language, laws and regulations, the country’s infrastructure, socio-economic and social features of another country cause concern about the fate of the child and his family, cause the child to become neurotic. Similarly, parents of refugee children from Ukraine have the same emotions caused by the same psychological and social factors. The difference is only in the institutions for the stay of children and adults. This negatively affects the emotional contacts of adults with the child. Parents who are in a state of emotional stress, experience anxiety, worry, cannot provide the child with psychological comfort. On the contrary, they are the source of increased restlessness, which creates prerequisites for the emergence of negative emotional states in the child.

7. DEVELOPMENT OF AN ONLINE QUESTIONNAIRE FOR PARENTS OF REFUGEE CHILDREN FROM UKRAINE TO OBTAIN QUANTITATIVE RESULTS. ANALYSIS OF THE RECEIVED RESULTS

Within the framework of the research project «Integration and formation of universal values in refugee children from Ukraine in Germany through the introduction to German culture», for children and their parents affected by the war in Ukraine a questionnaire for quantitative analysis of the results was developed. The questionnaire is targeted at adult Ukrainian refugees (potential parents and people who care for refugee children from Ukraine). This study is complementary to the main study. This conclusion was reached based on the results of in-depth interviews with refugee children from Ukraine and the identification of one of the main factors of their successful integration in Germany. Namely, the successful integration of parents of refugee children from Ukraine as a group that is a reference for them and the most influential on their psycho-emotional state and socio-cultural development. The aim is to explore effective directions, methods, forms for effective integration into a foreign-speaking society for Ukrainian refugees in Germany as one of the factors in the formation of universal values.

Objectives:

1. Quantitative indicators of the results of qualitative research through an on-line survey.
2. Identification and analysis of the needs of refugees and refugee children from Ukraine by involving refugees in all German states in the study.
3. On the basis of the information received, to understand the real needs of refugees from Ukraine in Germany with regard to their integration.
4. Assessment of implementation opportunities.
5. Identification of priority areas and forecasting.
6. Planning (short-term and long-term).
7. Actions, steps, strategies, reflections.

Based on the data obtained during in-depth interviews with refugee children from Ukraine in Germany and their parents, a questionnaire was developed to conduct a quantitative analysis of the study. The questionnaire contains several blocks, a series of questions that allow us to study the demographic characteristics of the respondent group, identify the socio-cultural factors of successful integration of refugee children from Ukraine and methods of developing their universal values (according to adults). It is important to note that the questionnaire contains a control block that will allow to determine the degree of integration of adults (parents of refugee children from Ukraine) and the degree of their readiness to be active in the integration process.

BLOCK A. DEMOGRAPHIC - standard - will provide general information about the recipient group (age, gender, education, place of residence, family status). The information obtained after the analysis will allow for a clear focus on the needs of different groups,

differentiating between methods of influence, expectations and planning for the successful integration of refugees from Ukraine in Germany by standard demographic indicators.

BLOCK B. CONTROL – main – will provide information on civic engagement of refugees from Ukraine in Germany as a key factor for successful integration into the social environment and one of the main factors for successful integration of their children (areas of activity, reasons for lack of activity, possible prospects, effective methods, means and forms of influence to motivate them to be active). It is important to note that the results of both groups of recipients, regardless of whether they stay in Germany or return home, show that civic engagement is important for successful integration into the socio-cultural environment and for the rebuilding of a democratic society in Ukraine based on the EU experience.

Block B. SOCIO-CULTURAL – clarifying – will provide an opportunity to obtain information from parents of refugee children from Ukraine on the effective integration of refugee children from Ukraine and the development of universal values in refugee children from Ukraine in the process of living in a different socio-cultural environment. The questions of the block are based on qualitative indicators, analysis and in-depth interviews with refugee children from Ukraine in Germany. Example of a questionnaire.

QUESTIONNAIRE

Dear respondent!

As part of the research project «Integration and Formation of Universal Human Values in Refugee Children from Ukraine in Germany through Acquaintance with German Culture» for children and their parents affected by the war in Ukraine, we are pleased to invite you to take part in a survey. The goal is to explore effective directions, methods, and forms for integration into a foreign society as one of the factors in the formation of universal human values.

The survey is anonymous, and all results will be generalised.

Thank you for your participation in the study!

Block A. DEMOGRAPHIC standart

1. Your gender:

- 1.1. Female
- 1.2. Male

2. Your age:

- 2.1. 18-35 years old
- 2.2. 36-45 years old
- 2.3. 46-55 years old
- 2.4. 55+

3. Education:

- 3.1. Incomplete secondary.
- 3.2. Secondary specialised education (technical school, college)
- 3.3 Higher: Bachelor's, Master's degree
- 3.4. Academic degree

4. How many children do you have?

- 4.1 One child

4.2. More than one child

4.3. I do not have children

5. How old is your youngest child (if there is only one, please indicate his/her age):

5.1. 0-3 years

5.2. 3-7 years

5.3. 7-12 years old

5.4. 12-18 years old

5.5. 18+

5.6. Do not have

6. In which country do you see your future?

6.1. Ukraine

6.2. Germany

6.3. Undecided

BLOCK B. CONTROL

7. What is your experience of civic engagement (before the war/now)? (Any local initiatives, social activities, self-organisation bodies, consultations and discussions, rallies and appeals, etc.)

7.1. I have no experience

7.2. I have experience

8. In the last 5 years, have you taken any additional training in your personal/professional interests (courses, seminars, internships, workshops, etc.)? (Please select all that apply)

8.1 Training programmes/courses for professional development

8.2 Programmes/courses for professional retraining, obtaining a new profession

8.3 Programmes/courses for personal growth and development

8.4.No, I do not remember

9. If “No”, please select the reason?

9.1 I do not know about such opportunities

9.2 I don't have time for it

9.3. It's expensive

9.4 I am not interested / have no time

9.5. Other external causes

9.6.Other_____

10. Would you like to improve your professional/personal development now?

10.1.Yes

10.2.No

10.3.Hard to say

11. What areas, spheres, topics of events would you like to be involved in?

11.1. Education

11.2. Democracy. Rights and responsibilities

11.3 Business and management

- 11.4 Transport, social protection, healthcare
- 11.5 Environment and natural resources
- 11.6 Arts and culture
- 11.7 Volunteering
- 11.8. Other _____

12. What areas, spheres, topics would you like to see the events covered (regardless of location)?

- 12.1. Education/awareness raising
- 12.2. Democracy. Rights and responsibilities
- 12.3. Business and management
- 12.4 Transport, social protection, healthcare
- 12.5. Environment and natural resources
- 12.6. Arts and culture
- 12.7 Volunteering
- 12.8. Інше _____

13. What type of employment would you choose?

- 13.1. Single seminars, workshops or meetings
- 13.2. Business training
- 13.3. Distance learning on a regular basis
- 13.4 One-time assistance in holding an event
- 13.5. Regular volunteering in any field
- 13.6. Other _____

14. What are your expectations from this (your main goal or purpose/motive)? (No more than 2 options)

- 14.1. Improving the level of professional qualities
- 14.2. Personal growth and thoughts about career
- 14.3. Obtaining a certificate, diploma, document
- 14.4. Expanding the circle of acquaintances and friends/like-minded people
- 14.5. Internal own civic position
- 14.6. Internal emotional need for any activity
- 14.7. Other _____

15. What motivates you to be active in different environments?

- 15.1. Like-minded people (other parents) and their suggestions for activities and participation
- 15.2. My own motive and a good idea
- 15.3. Proposals for participation from heads of institutions
- 15.4 I don't think I can participate on my own
- 15.5. Other _____

BLOCK B. SOCIO-CULTURAL

16. Do you currently live in Germany?

- 16.1. Yes, since the beginning of the war in Ukraine

- 16.2. Yes, before the war in Ukraine started
- 16.3. No, but I lived there for some time after the war started

17. What do you consider to be the most important tasks to improve the well-being and reduce the stress of conflict-affected refugee children (No more than 2 options)?

- 17.1. Financial assistance
- 17.2. Social support
- 17.3. Psychological support
- 17.4. Medical assistance
- 17.5. Humanitarian actions by organisations
- 17.6. Mutual support for Ukrainian families
- 17.7. Parents' support for their children
- 17.8. Cultural sphere and the opportunity to attend studios, groups, classes created for Ukrainian children
- 17.9 Cultural and leisure activities (museums, excursions, trips)
- 17.10. Active integration into the educational space in Germany (studying in German secondary schools)
- 17.11. Other _____

18. In your opinion, what would be useful for the successful integration of refugee children from Ukraine in Germany?

- 18.1. Material and medical assistance from Germany
- 18.2. Social support and protection
- 18.3. Psychological support and training from psychologists
- 18.4. Mutual support for families (spending more time together, talking, relaxing, etc.)
- 18.5. Parents' support for their children (spending more time together, cultural and leisure activities, etc.)
- 18.6. Cultural sphere and the opportunity to attend studios, groups, classes created for Ukrainian children in their native language
- 18.7. Cultural and leisure activities and the opportunity to attend various cultural and social events that immerse you in German culture (museums, excursions, trips)
- 18.8. Active integration into the educational space in Germany (studying in German secondary schools)
- 18.9. Gaining meaningful interpersonal connections, providing information, successful self-realisation
- 18.10. Other _____

19. What forms of participation do you think will be more successful in integrating children and developing the following qualities in children: respect for other cultures and traditions, awareness of the diversity of cultures and their uniqueness, respectful attitude towards a person with a different cultural identity?

19.1. Individual sessions with mentors, where you can ask specific questions individually

19.2. Cultural events about traditions and customs (aimed at introducing national history, cuisine, customs, music, etc.)

19.3. Artistic events about culture and artists (aimed at introducing the country's culture, artists, musicians and painters, works of art)

19.4. Group meetings with a teacher who conducts thematic lessons on the culture of different countries

19.5. Individual conversations between parents and children (stories, fairy tales, history of the country whose culture is being studied)

19.6. Integrated courses for children to introduce them to the culture of another country

19.7. Watching videos (films, cartoons, etc. about the culture of another country)

19.8. Other_____

Thank you for your answers!

The survey was conducted as part of the research project «Integration and formation of universal values in Ukrainian refugee children in Germany through introduction to German culture» from June to August 2023. The purpose of the online survey was to explore effective ways, methods, and forms of successful integration into a foreign-speaking society of refugees from Ukraine, potential parents of refugee children from Ukraine. To investigate the degree to which they are aware of the fact that they (parents of refugee children from Ukraine) are one of the main factors in the successful integration of their children as a significant group for the child. To clarify the degree of awareness and responsibility of parents of refugee children from Ukraine for the formation of universal values in their children.

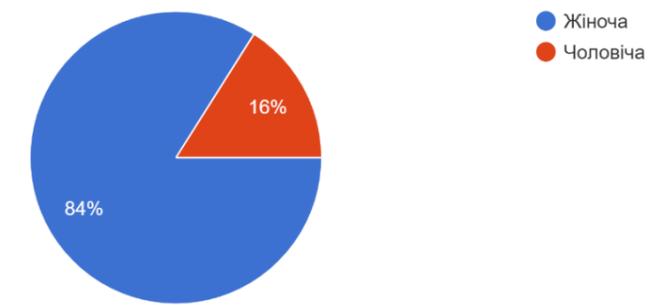
Let's take a closer look at the survey results.

The total number of participants in the research project is over a thousand people. Among them were representatives of organisations, associations, institutions (teachers, psychologists, social workers, managers, department heads, volunteers, etc.), refugee children from Ukraine and their parents.

The questions for the questionnaire are based on in-depth interviews with children of senior preschool age. The total number of participants was 48 refugee children from Ukraine. The total number of participants in the online survey (as an additional survey of Ukrainian refugees, including parents of refugee children from Ukraine) is 260 refugees from Ukraine currently residing in Germany.

Let's remember, the **first set** of questions was of a general nature. It provided general information about the group of recipients (age, gender, education, place of residence, family composition). These are the first six questions (Figures 1-6).

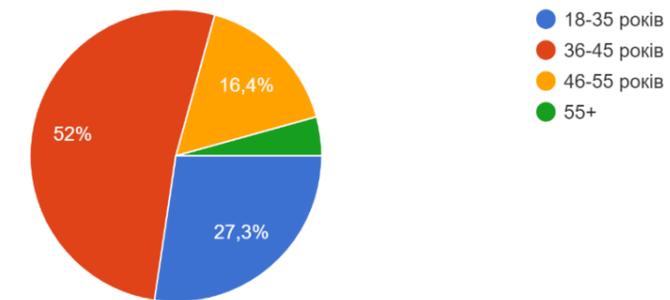
1. Ваша стаття
256 відповідей

Diagrammed 1: Gender of recipients

Results: 84% were women (215 people), 16% were men (41 people).

2. Ваш вік:
256 відповідей

Diagrammed 2. Age of recipients

Results: 52% 36 - 45 years old (133 people), 27.3% 18 - 35 years old (70 people), 16.4% - 46-55 years old (42 people), 4.3% over 55 years old (11 people).

3. Освіта:
256 відповідей

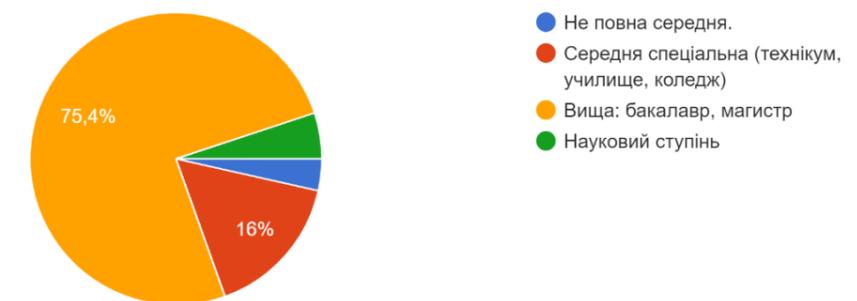
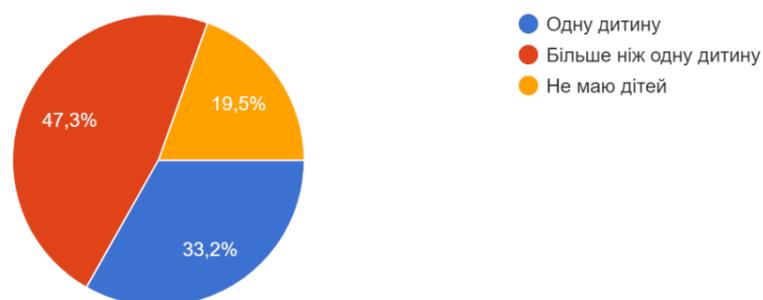

Figure 3: Education of recipients

Results: 75.4% have higher education (bachelor's, master's degree) (193 people), 16% have secondary specialized education (technical school, college) (41 people), 5.1% have a secondary education (13 people), 3.5% have incomplete secondary education (9 people).

To summarize, the results of Diagrammed 1 and 2 and the percentage ratios allow us to say that the active participants in the survey are refugees from Ukraine with higher education, a certain percentage of whom are in the age group of 36 – 45 years. The vast majority of them are women. However, we do not consider this figure to be liquid due to the fact that men did not have the same conditions for changing their place of residence as women.

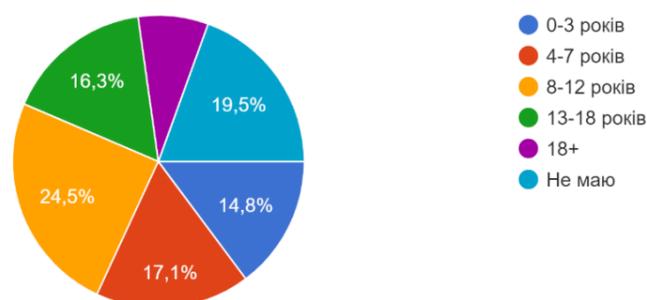
4. Скільки дітей маєте:
256 відповідей

Diagrammed 4. Number of children in recipients' households

Results: 43% – more than one child (121 people), 33.2% – one child (85 people), 19.5% – no children (50 people).

5. Скільки років вашій меншій дитині (якщо одна – вкажіть її вік):
257 відповідей

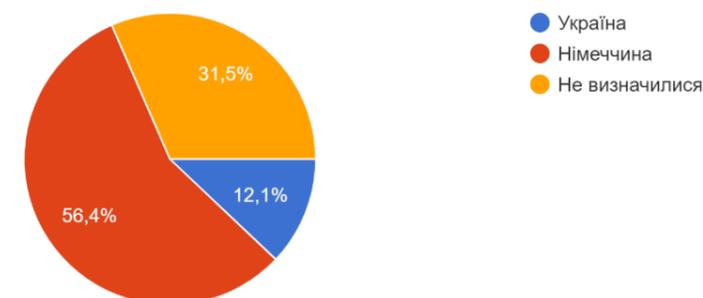

Diagrammed 5. Age of children of recipients

Results: 24.5 per cent 6 – 12 years old (63 people), 19.5 per cent do not have children (50 people), 17.1 per cent 4 – 7 years old (44 people), 16.3 per cent 13-18 years old (42 people), 7.8 per cent over 18 years old (20 people).

In summary, almost 20% of recipients have the opportunity to participate more actively in various activities aimed at their successful integration into the socio-cultural space of Germany due to the fact that they have more time for self-employment and self-realization. This indicator is indicative and is not 100% reliable (due to the fact that the degree of employment and activity among recipients by age categories was not studied separately).

6. В якій країні Ви бачите своє майбутнє?
257 відповідей

Diagrammed 6: In which country recipients see their future

Results: 56.4 per cent in Germany (145 people), 12.1 per cent in Ukraine (31 people), 31.5 per cent undecided (81 people).

Summary of the first (demographic) block: The majority of recipients who took part in the survey are women. Among the total number of respondents, the majority sees their future in Germany, i.e. they do not plan to return to Ukraine either during the war or after its end. It can be assumed that among the group of respondents, people aged 36 – 45 are also planning to stay in Germany. The overwhelming majority of the general group of recipients have higher education (including).

The latter two conclusions can be drawn from the results in percentage terms, the so-called «grey area», when we take 56.4 per cent (of those who plan to stay in Germany) as a basis and compare it with other overall percentages. In other words, all indicators (for all questions) that go beyond 56.4 per cent (have a higher percentage) are a group that potentially falls into the category that has certain characteristics (age, educational characteristics, number of children, age of children) that are likely to fall into this percentage of those who stay.

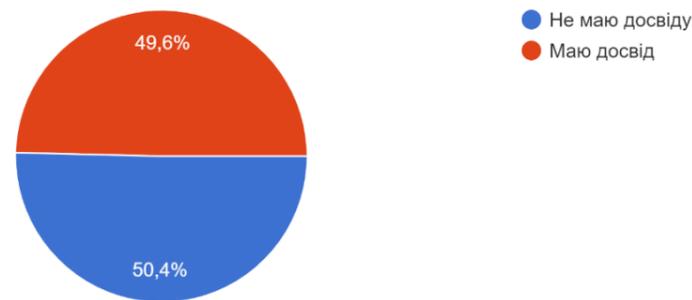
Let's take a closer look at the results of the second block of the questionnaire (control). This information will allow us to clearly identify the needs of different groups, to distinguish between methods of influence, expectations and planning for the successful integration of refugees from Ukraine in Germany by standard demographic indicators.

The results of the survey provide information on the civic engagement of refugees from Ukraine in Germany as a key factor for successful integration into the social environment and one of the main factors for the successful integration of their children. To identify the areas of their activity, the reasons for the lack of activity (in Ukraine and/or Germany), possible prospects for the use of effective methods, means and forms of influence on the activity of refugees from Ukraine as a guarantee of their successful integration, and to determine the motivation for activity among Ukrainian refugees.

It is important to note that the results of both groups of recipients, regardless of whether they stay in Germany or return to Ukraine, are important for modelling successful

integration into the German socio-cultural environment and for rebuilding a democratic society in Ukraine based on the EU experience. The results are shown in Diagrammed 7 - 16.

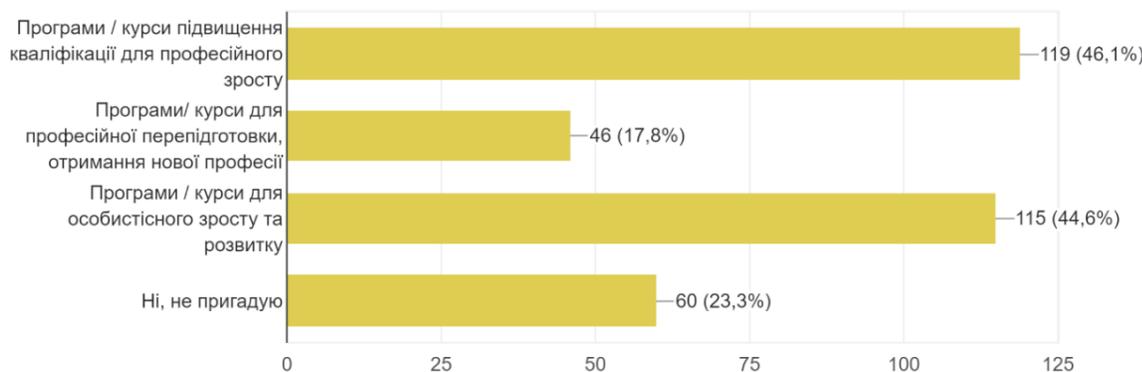
7. Ваш досвід громадянської активності (до війни / наразі)? (будь-які місцеві ініціативи, суспільна діяльність, органи самоорганізації на...її та обговорення, мітинги та звернення, тощо)
258 відповідей

Diagrammed 7. Whether the recipients had any experience of civic engagement

Results: 49.6% have experience of civic engagement (128 people), 50.4% have no experience of civic engagement (130 people). It is important to note that the survey offered a list of civic activities related only to local self-government and interaction with local authorities: any local initiatives, social activities, self-organisation bodies, consultations and discussions, rallies and appeals, etc. In order not to affect the results indicators, given the «difficulty» of influencing the decisions of higher-level authorities (district, region, state), it was decided to list only the local level of civic activity, as it is accessible to every citizen of the state.

8. Проходили ви за останні 5 років додаткове навчання за особистісними / професійними інтересами (курси, семінари, стажування, тренін...що)? (Оберіть усі відповіді, що вам підходять)
258 відповідей

Diagrammed 8: Whether they had any experience of further education (lifelong learning) in the last 5 years

Result: 46.1% were trained in professional development programmes (119 people), 44.6% in programmes/courses for personal growth and development (115 people), 17.8% in

programmes/courses for professional retraining and obtaining a new profession (46 people), 23.3% had no additional training in personal and/or professional interests.

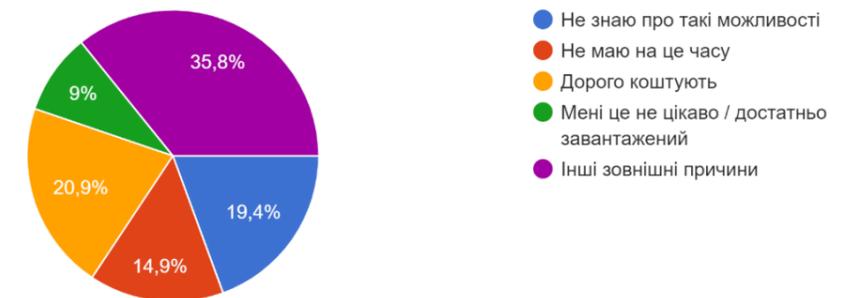
Some conclusions can be drawn: almost half of the group of recipients (46.1%) have improved their professional skills over the past 5 years. It can be assumed that this percentage of recipients has decided on a professional direction and is trying to move in the same professional direction and/or improve their skills. We can also see that 17.8% of recipients (46 people) had the opportunity to retrain or learn a new profession. It can be assumed that this segment of recipients is ready, under certain conditions, not only to improve their professional skills, but also to retrain to acquire new competencies and under certain conditions.

44.6% (115 people) of recipients took programmes/courses for their personal development. This is a group that is personally active, looking for topics, methods, and forms that will influence their future self-perception. This, in turn, will influence their successful implementation in society, in particular, in German society.

23.3% had no experience of further training in personal/professional interests in the last 5 years (60 people). It can be assumed that this percentage of recipients has low motivation (external and/or internal) and needs additional attention from organisations that care about the successful integration of Ukrainians in Germany.

It is important to note that recipients could choose no more than 2 answers in the survey. We received 258 responses to this question. Thus, each of the participants chose one option, which allows us to clearly distinguish between the answers by category and clearly determine the percentage of selected options from the proposed ones.

9. Якщо «Ні» то оберіть причину?
67 відповідей

Diagrammed 9: Please select the reason why you were not able to participate in various activities

Result: 35.8% (24 people) have external reasons that were not listed in the list, 19.4% do not know about such opportunities (13 people), 20.9% believe that it is expensive (14 people), 14.9% do not have time for it (10 people), 9% are not interested/are busy enough (6 people).

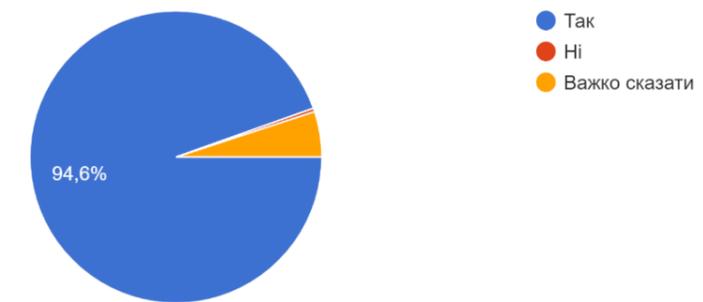
Based on the results of this chart, certain conclusions can be drawn. The recipients had the opportunity to choose from 5 answer options, which were formulated in such a way that three questions contained the possibility of taking responsibility for «lack of personal

and professional activity». These options are: no time (I don't have time and that's why I didn't do it), expensive (it's expensive for me and I couldn't pay for it), I'm not interested/busy enough (I'm not interested in this for some reason/I'm busy enough). In other words, recipients are aware that they are responsible for the fact that their activity was not at the appropriate level. They clearly state their position. One question out of 5 is the question «partially take responsibility». This is a variant of the answer: I do not know about such opportunities (I do not know and I do not do anything to find out/do not do enough to find out). One of the options offered – «other external reasons» – makes it possible to interpret this answer as «shifting responsibility to external circumstances». The key words here are «other» and «external» (not my responsibility).

Some conclusions can be drawn from the results of Diagram's 7,8,9. Thus, 50.4% of the recipients had no experience of civic engagement in the last five years. These are 130 people – refugees from Ukraine who are currently living in Germany. Among this group, 60 people (23.3%) were not active in personal and professional development. It can be argued that 24 people (35.8%) of this category are refugees from Ukraine who are likely to find «external other reasons». It is possible to assume that this «difficult» category, which requires special attention from organisations that care for Ukrainians in Germany (e.g. additional motivational measures, incentives, support in implementation, mentoring, etc.), also includes 13 people (19.4%) who are not aware of the opportunities for social activity and do not take the initiative to find out about them. Thus, combining the percentages of these two groups, we get 37 people who can be classified as a «difficult category» out of the 130 people described in Diagrammed 7 (no activity). The remaining 30 people are ready to take responsibility for their actions, planning, and evaluation of their achievements. With proper work on the part of organisations, this category can be offered convenient times, inexpensive services and an interesting format. It should be reminded that we received 67 responses to this question, approximately out of a possible 130 people who did not have any activities and had to provide an answer «for what reason».

Thus, we can assume that approximately 14.4% (37 people) of Ukrainian refugees may be a «difficult category». This is relative to the total number of respondents (258 people). Another category of respondents (30 people or 11.4%) are those who will need additional incentives and motivations. We cannot but mention the category that did not choose any of the options – 63 people (24.4%) who will need motivation for activities at the beginning of work, during activities and at the end. Because by choosing «no activities», they did not explain their choice, stopping in the middle. If we add up the percentages for the three groups, we get a percentage that is similar to the result in Diagrammed 7, where 49.6% answered that they had «no activities».

10. Хотіли б ви наразі підвищувати свій професійний / особистісний розвиток?
258 відповідей

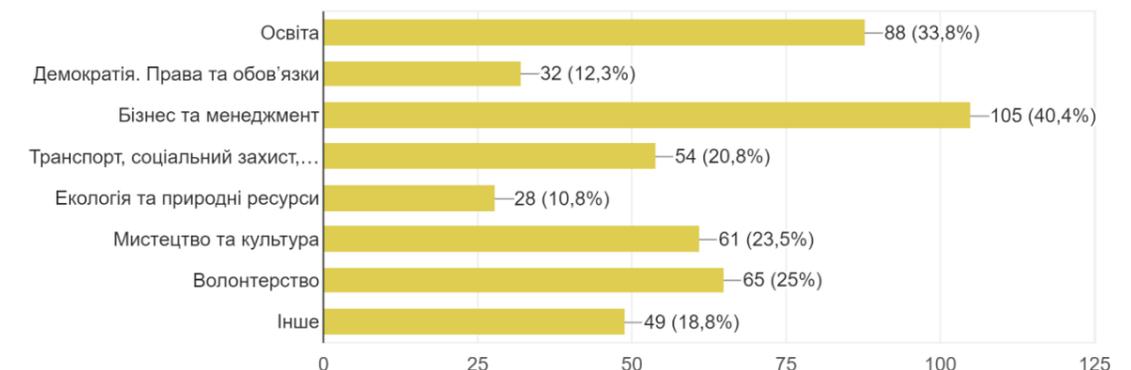

Diagrammed 10. Whether they want to improve their professional/personal development

Result: 94.6% (244 people) would like to improve their professional/personal development, 5% don't know/difficult to say (13 people), 0.4% don't want to (1 person).

This question (to Diagrammed 10) is intermediate. It does not contain any meaningful information because the question is incorrect. One person answered honestly. 5 people did not want to tell the truth (rather no than yes). The remaining 244 people are those who answered yes to the question, «I want to improve my professional/personal development, but I do not plan to do anything for this» (I want to does not mean I will).

11. До яких напрямків, сфер, тем заходів ви б хотіли бути залученими? (не більше ніж два варіанти)
260 відповідей

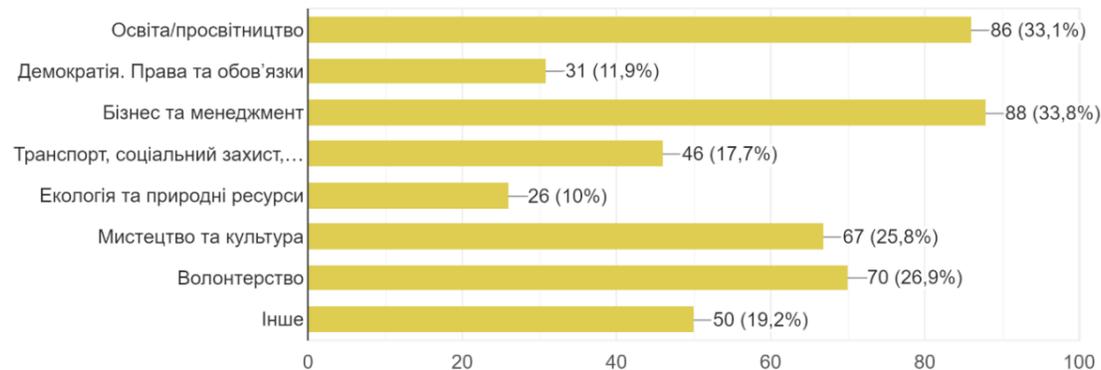
Diagrammed 11. What areas of development would you like to be involved in

Results: 40.4% (105 persons) business and management, 33.8% education (88 persons), 25% volunteering (65 persons), 23.5% arts and culture (61 persons), 20.8% transport, social protection, health care (54 persons), 12.3% democracy, rights and responsibilities (31 people), 10.8% environment and natural resources (28 people), 18.8% other (there was no option among the proposed options that the recipients wanted) (49 people).

The results show that each participant chose only one option (out of a possible – 260 answers).

12. До яких напрямків, сфер, тем відносилися б заходи, що ви б хотіли проводити (не залежно від місця знаходження)? (не більше ніж два варіанти)

260 відповідей

Diagrammed 12: Which topics of development directions would you like to conduct

Results: 33.8% (88 people) business and management, 33.1% education (86 people), 26.9% volunteering (70 people), 25.8% arts and culture (61 people), 27.7% transport, social protection, health care (46 people), 12.3% democracy, rights and responsibilities (31 people), 10.8% environment and natural resources (28 people), 18.8% other (there was no option that the recipients wanted) (49 people).

The results show that each participant chose only one option (out of a possible - 260 answers).

Let's focus on the difference between the indicators in Diagrammed 11 and 12. The difference in these diagrams is that one suggests a passive activity of «participating», while the other suggests activeness «conducting, initiating». Let's try to *analyse the real readiness for active life in society*:

Business and management 40.4% (105 people) - «passive group», 33.8% (86 people) - «active group». We can assume that this percentage of people are potentially active: those who will come to the events, but not those who are ready to be involved in their organisation and conduct. There may be certain conditions, interest, motivation, etc. The difference is 6.6% (19 people). This is almost 20% of the total number of «business and management».

Education 33.8% (88 people) - «passive group», 33.1% (86 people) - «active group». These results indicate that almost all groups of recipients can be attributed to the active group, which is ready to participate in social and cultural life. The difference is 0.7% (2 people). This is 2.2 per cent of the total number of «education» recipients.

Volunteering 25% (65 people) - «passive group», 26.9% (70 people) - «active group». We can also see that there have been no significant changes, except that it has *increased*. It can be assumed that this percentage is an active segment in the socio-cultural space, ready to interact, cooperate, initiate, etc. The difference is 1.9% (5 people). This is +7.1 per cent relative to the total number of «education».

Arts and culture 23.5% (61 people) - «passive group», 25.8% (67 people) - «active group». The description of this type of activity is the same as the previous one. The changes

are not significant. Almost the entire group can be an «active segment». The difference is 2.3% (6 people). This is +8.9 0% relative to the total number of «education».

Transport, social protection, health care 20.8% (54 people) - «passive group», 17.7% (46 people) - potentially «active group». The changes are significant. Not the whole group can be an «active segment». The difference is 3.1% (8 people). This is - 14.8% of , respectively, of the total number of «transport, social protection, health care».

Democracy, rights and responsibilities 12.3% (31 people) - «passive group», 11.9% (31 people) - potentially «active segment». The results are unchanged. The entire group is an «active segment».

Environment and natural resources 10.8% (28 people) - «passive group», 10% (26 people) - potentially «active segment». The results are almost unchanged. This is 7.1% of the total number of «ecology and natural resources» respondents.

Other (out of the given options, there was no options that the recipients wanted) (18.8%, 49 people) - «passive group», 19.2% (50 people) - potentially «active segment». Almost no changes - 2% (1 person).

Summary to Diagrammed 12. Refugees from Ukraine who are involved in the fields of Arts and Culture, Education and Business and Management can be considered an active segment. Potentially, these may be people with relating occupations or interests.

It is important to mention the group of recipients «volunteering». It is an important active segment that can come from any of the above areas. But most likely, there will be more of them from the «business and management» sector than from others. As it has undergone some changes (-20%) in the survey «about the desire to be involved in a certain type of activity».

The active segment will be professions related to education and outreach.

The results of the «other activities» category remain uncertain. Recipients may be an active segment in a more detailed study of «areas of activity, types of activity, etc.»..

13. Який вид зайнятості ви б обрали?

260 відповідей

Diagrammed 13: What type of education would you choose

Result: 34.2% (90 people) choose seminars, workshops or meetings, 23.8% (63 people) choose business training, 24.2% distance learning on a regular basis (64 people), 8.4% one-time assistance with an event (22 people), 9.2% other options (24 people).

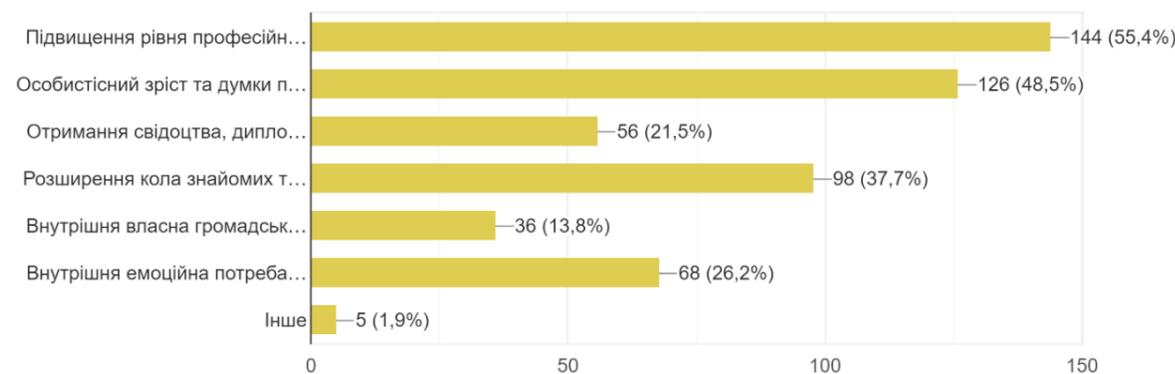
Some conclusions can be drawn: the group of recipients who chose single seminars and workshops (34.2%) corresponds to the percentage (Diagrammed 8) that chose activities aimed at personal development (approximately 44.6%). However, 34.2% are those who are ready to come to events and be active out of 44.6%.

The group of recipients who chose business training and ongoing training (23.8% and 24.2% respectively) together make up 48%. This is the percentage of those who chose activities related to professional orientation in Diagrammed 8 (combined answers 1+2 = 63.9%). Roughly, we can assume that approximately 48% of the possible 63.9% will attend the events. Since this is the percentage that has made up their minds internally and can tell us what forms of participation will suit them. Other survey participants may have chosen the topics of events they are interested in, but have no idea or plan for further action.

The «one-time assistance» option (8.4%) is a group of recipients who, under certain circumstances and conditions, let's say not always, are ready to be active and participate in activities. The key word here is «one-time»..

14. Які ваші очікування від цього (ваша основна ціль або мета/мотив)? (не більше ніж два варіанти)

260 відповідей

Diagrammed 14: Your expectations

Result: 55.4 per cent (144 people) chose professional development (roughly the same as in Diagrammed 8,13 - average of the percentages of willingness to participate and readiness to participate), 48.5 per cent (126 people) - personal growth and thoughts about career (commentary similar to the previous description). Both of these options refer to internal professional motives. 37.7% - expanding the circle of acquaintances and friends (98 people), 21.5% - obtaining a certificate and diploma (56 people). These are categories of recipients who are motivated by external superficial motives. 26.2% chose internal emotional need (68 people), 13.8% - internal civic position (36 people). These categories correspond to an internal motive that is important for an individual's «active position».

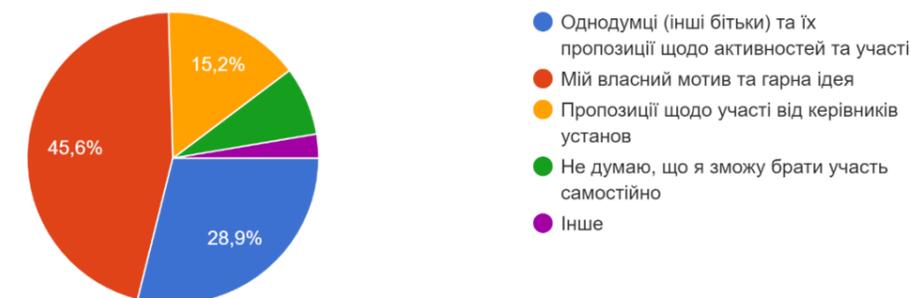
Thus, almost half of the group of recipients may be interested in measures aimed at their professional qualities and competences (from 48.5 to 55.4%).

Almost a third of the recipient group will focus on external «goodies» and «self-interest» (from 21.5 to 37.7%).

From 13.8% to 26.2% - a group of recipients who will choose events depending on the «large-scale significance of the idea/theme» of the event. Even though the topic of the event, the form of participation, etc. do not coincide with professional needs. These can be events that are designed to shape public opinion, change it, and have a general social purpose (in the recipient's subjective opinion).

15. Що вас може спонукати до активностей у різних середовищах?

263 ответа

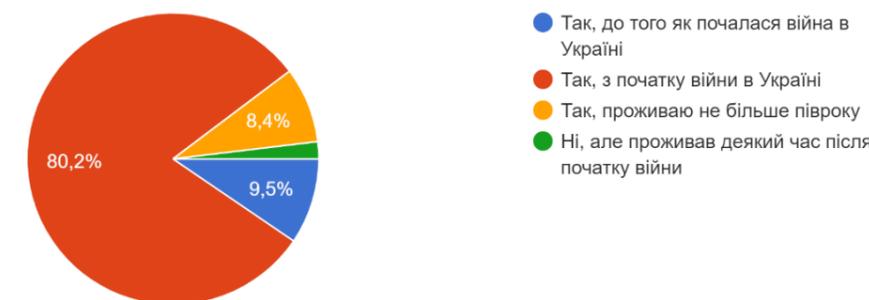

Diagrammed 15: What can motivate people to take action

Result: 45.6% (120 people) chose own motive and good idea, 28.9% (76 people) - like-minded people and suggestions for activities and participation from them, 15.2% (40 people) - suggestions from the heads of institutions, 7.6% - don't think I can participate on my own (20 people), 7.2% chose other options (7 people).

16. Ви проживаєте наразі в Німеччині?

263 ответа

Diagrammed 16. Where do you currently live

Results: 80.2% (211 people) have been living in Germany since the beginning of the war (reason for moving: war); 9.5% (25 people) lived in Germany before the war broke out (reason for moving: «not the war»), 8.4% have been living in Germany for no more than six

months; 1.9% (5 people) do not currently live in Germany but did for some time after the war.

Thus, we can summarize the results of the survey for Block B (Diagrammed 7-16). 50% have been active for the last 5 years.

Of these: 46.1% were trained in professional development programs, 44.6% in programs/courses for personal growth and development, 17.8% in programs/courses for professional retraining and obtaining a new profession, 23.3% had no additional training in personal and/or professional interests.

The difference between the figures in Diagrams 11 and 12 is that one suggests a passive activity of «participating», while the other suggests «conducting, initiating». The *active segment can be considered refugees from Ukraine who are involved in the following fields: Arts and Culture 23.5% (61 people) – «passive group», 25.8% (67 people) – «active group»; Business and Management 40.4% (105 people) – «passive group», 33.8% (86 people) – «active group»; Education 33.8% (88 people) – «passive group», 33.1% (86 people) – «active group». Potentially, these could be people who have a relevant profession or interests.*

It is important to mention the group of recipients «volunteering». It is an important active segment that can come from any of the above areas. But most likely, there will be more of them from the «business and management» sector than from others. As it has undergone some changes (-20%) in the survey «about the desire to be involved in a certain type of activity».

Professions related to education and enlightenment will be an active segment. The results of the «other activities» category remain uncertain. Recipients may be an active segment in a more detailed study of «areas of activity, types of activity, etc.».

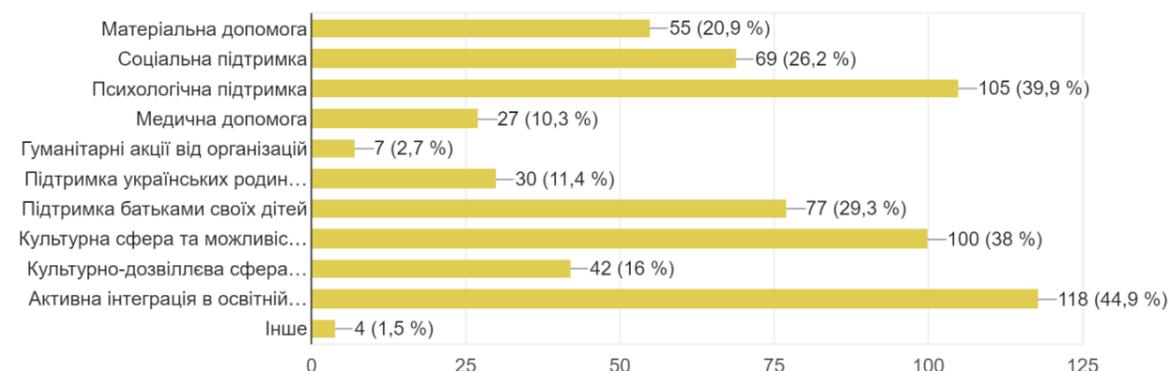
Summary of the second (control) block. Almost half of the group of recipients may be interested in measures aimed at their professional qualities and competences (from 48.5 to 55.4%).

Almost a third of the recipient group will focus on external «goodies» and «self-interest» (from 21.5 to 37.7%).

From 13.8% to 26.2% - a group of recipients who will choose events depending on the «large-scale significance of the idea/topic» of the event.

Let's take a closer look at the results of the third block of the questionnaire (socio-cultural). The results allow us to understand whether parents of refugee children from Ukraine are aware of their responsibility for the effective integration of their children. Whether they are ready to actively participate in the integration of their children into the socio-cultural space of Germany, to be proactive, to plan, learn, build a future, etc. According to the results of the in-depth interviews, successful social adaptation and integration of parents of refugee children from Ukraine into a foreign language environment is an important factor for the successful integration of their children. The results of the survey are shown in Diagrams 17-19.

17. Найважливішими завданнями для покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від конфлікту дітей-біженців ви вважаєте (не більше ніж два варіанти)
263 ответа

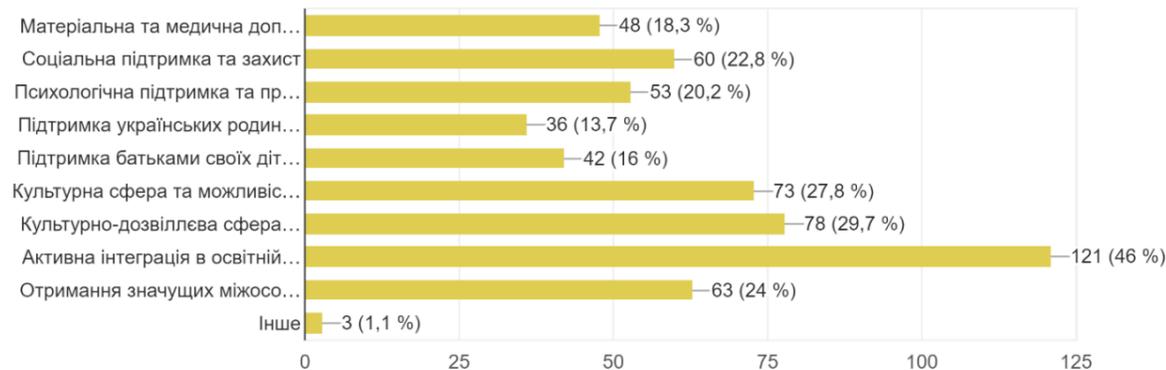
Diagrammed 17. The most important task to improve well-being and reduce stress (according to adults)

Results: 44.9% (118 people) consider - active integration into the educational space in Germany (studying in German secondary schools); 39.9% (105 people) psychological support; 38% (100 people) - cultural sphere and the opportunity to attend studios, groups, classes created for Ukrainian children; 29.3% (77 people) - support of parents for their children ; 26.2% (69 people) - social support ; 20.9% (55 people) - material support; 16% (42 people) - cultural and leisure activities (museums, excursions, trips); 11.4% (30 people) - support of Ukrainian families for each other ; 10.3% (27 people) - medical care; 2.7% (7 people) - humanitarian actions from the organizers; 1.5% (4 people) - other, something that was not on the list.

Conclusion: only 29.3% (77 people) of parents are aware of the importance of improving the well-being and reducing the stress of refugee children affected by the war in Ukraine, and that it is up to them - the parents of these children - to do so. According to the children themselves, representatives of the educational, social and cultural spheres occupy the second, third and fourth (respectively) positions of effective factors for improving well-being in a foreign language environment.

18. На вашу думку, для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині що було б корисним? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

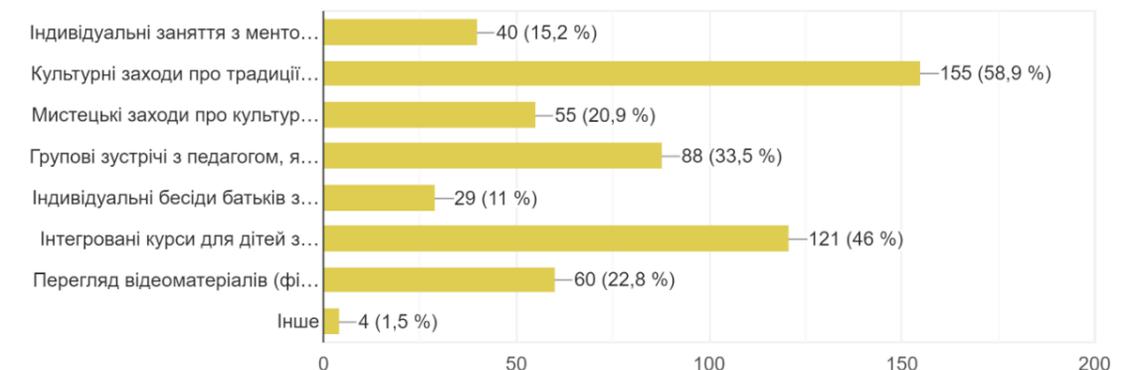
Diagrammed 18: The most important task for the successful integration of refugee children from Ukraine in Germany (according to adults)

Results: 46% (121 people) consider - active integration into the educational space in Germany (studying in German secondary schools); 29.7% (78 people) - cultural and leisure activities and the opportunity to attend various cultural and social events that immerse in the culture of Germany (museums, excursions, trips); 27.8% (73 people) - cultural activities and the opportunity to attend studios, groups, classes created for Ukrainian children; 24% (63 people) - obtaining meaningful interpersonal relationships, providing information, successful self-realization; 22.8% (60 people) - social support; 20.2% (53 people) - psychological support and training from psychologists; 18.3% (48 people) - financial and medical assistance; 16% (42 people) - support of parents for their children; 13.7% (36 people) - support of Ukrainian families for each other; 1.1% (3 people) - other, something that was not on the list.

Conclusion: there are some discrepancies in the results of diagrams 17 and 18. It is important to note that Diagrammed 17 refers to «improved well-being and reduced stress», while Diagrammed 18 refers to «successful integration». It can be assumed that parents do not combine these two complementary and mutually reinforcing processes together. This is evidenced by the following indicators: 16% (42 people - according to the results of Diagram 17) 29.7% (78 people - according to the results of Diagram 18) - cultural and leisure activities and the opportunity to attend various cultural and social events that immerse them in German culture (museums, excursions, trips); 29.3% (77 people - according to the results of Diagrammed 17) 16% (42 people - according to the results of Diagrammed 18) - parents' support for their children.

19. Які форми участі, на вашу думку, будуть більш успішними для інтеграції дітей та формування таких якостей у дитини як, повага д... ідентичністю? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Diagrammed 19: Which activities are most useful for the development of universal values in refugee children from Ukraine in Germany (according to adults)

Results: 58.9% (155 people) - cultural events about traditions and customs (aimed at introducing national history, cuisine, customs, music, etc.); 46% (121 people) - integrated courses for children to introduce them to the culture of another country; 33.5% (88 people) - group meetings with a teacher who conducts thematic classes to introduce the culture of different countries; 22.8% (60 people) - watching videos (films, cartoons, etc. about the culture of another country); 20.9% (55 people) - artistic events about culture and artists (aimed at introducing the culture of the country, artists, musicians and painters, works of art); 15.2% (40 people) - individual lessons with mentors where you can ask specific questions individually; 11% (29 people) - individual conversations between parents and children (stories, fairy tales, histories of the country whose culture is being studied); 1.5% (4 people) - other, something that was not on the list.

Among the forms of participation that are most successful in integrating children and fostering universal values in them, parents single out cultural events and give responsibility for these processes to representatives of the cultural sector (art schools, clubs, museums, social institutions and organizations that provide cultural and leisure activities) - more than half of the recipients (58.9%).

Summary of the third (socio-cultural) block: In general, parents of refugee children from Ukraine consider teachers, representatives of social organizations and the cultural sphere to be responsible for the successful integration of their children and the improvement of their well-being in a foreign language environment. Approximately 30% of recipients are aware of their own responsibility in these aspects (in terms of improving the well-being and reducing stress of refugee children from Ukraine in Germany) and approximately 16% of recipients are aware of the importance of parents' support for their own children as a key factor in the successful integration of refugee children from Ukraine in Germany. It is important to note that only 11% (29 people) see their own influence and participation in these two processes (integration and the formation of universal values).

Conclusions. Social and cultural adaptation is closely related to the process of socialisation. This process is constant and continuous and can take place over a long period of time, depending on the conditions and internal readiness for this process. As noted earlier, integration is the process of combining any elements or parts into a single whole. In contrast to social adaptation, integration is a process that forces the object of this process to be included, to join other groups, to adjust and accept the conditions and rules of other social groups, and to learn to interact with other social groups, often by abandoning previous rules, norms, attitudes, etc. What seemed typical and everyday in the past becomes «outdated» and «inappropriate for this time and space». As for social adaptation, it can be seen as an individual's entry into a certain group, assimilation of norms, relations and occupation of a certain place in the structure of relations between group members. On the other hand, as a state, it is a characteristic of the relationship of a person or a group of people with the external environment. Namely: on the one hand, a person adjusts his/her behaviour in relation to the requirements of society, i.e. this process is associated with active change of his/her personality, correction of his/her own attitudes and behavioural stereotypes; on the other hand, a person influences the social environment, as a result of which it also undergoes certain changes. Social adaptation of an individual is the result of social adaptability, which is determined by the extent to which a person acquires those personal qualities and assimilates a certain set of social roles that, under the existing conditions of activity, make it possible to meet his or her needs at a certain level. Thus, social adaptation is closely related to personality integration. At the same time, it can be said that integration is the result of successful adaptation of the individual. Returning to the specific target group of our study, namely displaced children from Ukraine, it should be noted that they should be considered as children who have found themselves in difficult life circumstances, experienced stress, fear, shock, for whom it is important not only to immerse themselves in a new social environment, but also to restore their psychological state. The study of scientific sources shows that there are no clear boundaries between the concepts of «social adaptation» and «socio-psychological adaptation».

For forcibly displaced children, in addition to social and psychological adaptation, which we consider to be the interaction of the child and the social environment in a new place of residence, leading to the correlation of the goals and values of the child's personality and the new community, socio-cultural adaptation is important, as displaced children must adapt to a new cultural environment. Socio-cultural adaptation is understood as a set of external behavioural consequences of the child's connection with the new environment, his/her ability to solve everyday socio-cultural problems (at school, in the community, in the family, in everyday life, etc.) (Blinova O. Social and psychological adaptation of forced immigrants: approaches and problems of studying the phenomenon of acculturation).

The result of successful adaptation of refugee children from Ukraine is their adaptability to new living conditions, which is characterised by the ability of the individual to meet their internal and external needs in a given situation in a particular social environment, as well as to perform the following functions: adequately perceive the surrounding reality and themselves; adequately build a system of relationships and communication with others;

be capable of learning, organising leisure and recreation. One of the important conditions for adaptation is the conscious activity of displaced children, which involves continuous exchange with the new social environment, the host community. Such activity is possible only if they are aware of themselves as a subject of such a process and want to become part of the host community, albeit temporarily. That is, the internal source of adaptation is the discrepancy between the usual cultural activities of refugee children and the changed socio-cultural environment. At the same time, the processes of merging with the new social environment of the host community must take place without losing their own individuality, including cultural identity. The success of joining a new group depends on the chosen adaptation strategies. The chosen strategies have different types of adaptation and consequences.

It should also be borne in mind that the process of adaptation to a particular social environment is always two-way. Adaptation is a mutually determined influence of the refugee child and his/her social environment. Therefore, the success of adaptation depends not only on the child's individual psychological characteristics, but also on the readiness of the new social environment to accept a new child. All factors that influence the success of the adaptation process and that may cause problems for displaced children during adaptation should be taken into account. The previous experience and the nature of the psychological trauma have a significant impact on the success of refugee children's adaptation. Social and pedagogical support from socio-cultural institutions will help to meet the needs for understanding and closeness, a sense of protection, sufficient information, reassurance, etc. Among the important factors of successful adaptation (and subsequent integration) is psychological and social support from people who are a significant group for the child. This group is the parents of children or persons who substitute them. It is this category that tends to influence the internal and external variables that contribute to the child's psychological resilience in stressful circumstances. Therefore, a positive social environment in the form of close family members can be one of the most important factors in maintaining the stress resistance of a refugee child.

Thus, it can be concluded that for the successful integration of refugee children from Ukraine into the German environment, it is necessary to conduct ongoing systematic work not only with refugee children from Ukraine, but also with the parents of refugee children on their successful integration into the German environment. This will ensure the effectiveness of the integration process for children and prevent the positive effect of their parents on this process from being levelled.

Наукове видання

Житнік Тетяна Сергіївна
Катрін Альт

**Інтеграція та розвиток загальнолюдських цінностей дітей-біженців
з України в Німеччині**

Результати дослідницького проекту в рамках реалізації Гамбурзької програми
для науковців, які перебувають у загрозованих умовах життя,
Science Bridge for Ukraine (тривалість 01.12.22-30.09.23)

Макетування, верстка – Н. Кравець

Здано в набір 24.10.2023. Підписано до друку 6.12.2023.

Формат 60x84/8. Гарнітура Мініон.

Електронне видання

Ум. друк. арк. 14,88. . Зам. 625.

Видавець і виготовлювач ПП Зволейко Д. Г.
вул. Кн. Коріатовичів, 9; м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., 32300; тел (03849) 3-06-20

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серія ДК № 2276 від 31. 08. 2005 р.